

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**ÜLIÕPILASTE HOIAKUD SAMASOOLISTE PAARIDE SUHTES
JA SELLETEEMALISE MEEDIAARUTELU RETSEPTSIOON**

Bakalaureusetöö

Liisa Suba

Juhendaja: Külliki Seppel, MA

Tartu
2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
1. EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1. Seksuaalvähemused Eestis	6
1.2. Seksuaalvähemused meedias	7
1.3. Partnerlusseadus	9
1.4. Varasemad uuringud	12
2. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	15
2.1. Hoiakute kujunemine	15
2.2. Retseptsioon	18
3. Kokkuvõtte teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest	20
4. Uurimisküsimused ja hüpoteesid	21
4.1. Uurimisküsimused	21
4.2. Hüpoteesid	22
II MEETOD JA VALIM	23
1. Kvantitatiivse meetodi valiku põhjendus	23
1.1. Ankeetküsitluse läbiviimine	24
2. Kvantitatiivse uuringu valim	26
2.1. Kvantitatiivse uuringu valimi kirjeldus	26
3. Kvalitatiivse uuringu valiku põhjendus	28
3.1. Intervjuude läbiviimine	29
3.2. Retseptsiooni uurimine	30
III TULEMUSED	33
1. Kvantitatiivse uuringu tulemused	33
1.1. Hoiakurühmade moodustamine	33
1.2. Hoiakurühmade sotsiaal-demograafiline iseloomustus	38
2. Kvalitatiivse uuringu tulemused	40
2.1. Kvalitatiivse uuringu valim ja kirjeldus	41
2.2. Intervjueeritavate argumendid oma hoiakutele	44
2.3. Meediatekstide retseptsioon	59
IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	77
1. Järeldused	77
1.1. Vastused uurimisküsimustele	77
1.2. Hüpoteeside paikapidavus	82

2. Diskussioon	84
2.1. Edasised uuringud	88
2.2. Meetodi kriitika.....	88
KOKKUVÕTE	91
SUMMARY.....	94
KASUTATUD KIRJANDUS	96
LISAD.....	102
Lisa 1. Küsimustik.....	102
Lisa 2. Intervjuu kava.....	106
Lisa 3. Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“	108
Lisa 4. Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“	111

SISSEJUHATUS

2011. aasta oktoobris teatas justiitsminister Kristen Michal erakondadele, et võtab järgmise aasta tööplaani partnerlusseaduse loomise. Partnerlusseadust käsitletakse meedias sageli kui pelgalt samasooliste paaride kooselu reguleerima hakkavat seadust, tegelikult on aga nimetatud seaduse eesmärk pakkuda vabaabieliu purunemisel kaitset suhte nõrgemale osapoollele – olenemata sellest, kas tegemist on homo- või heteroseksuaalse paari suhtega. Sellele vaatamata tekitab nii parlamendis kui avalikkuses kõneainet eelkõige samasooliste paaride kooselu legaliseerimise küsimus, mille üle on arutlenud mõlema äärmuse pooldajad.

Seega on seoses partnerlusseadusest tuleneva aruteluga kerkinud uuesti päevakorda diskussioon samasooliste paaride õiguste üle. Varasemad uuringud on näidanud, et eestlased on homoseksuaalsete paaride õiguste küsimuses võrreldes paljude teiste Euroopa riikidega märksa konservatiivsemad (Eurobaromeeter... 2006). Sageli on välja pakutud, et Eesti inimeste väärtused ja hoiakud on paljuski pärit nõukogude perioodist, mil inimest ei väärtustatud (nt Papp 2010; Masso 2010). Kuid juhul, kui see nii on, ei tohiks nõukogude perioodi mõju ulatuda kujundama nende noorte hoiakuid, kes on üles kasvanud vabas, demokraatlikke väärtusi austavas riigis. Viimasest annavad märku ka varasemad väärtusuuringud (nt Saar 2001; Kasearu 2009), mis näitavad nooremate inimeste seas järjest kasvavat sallivust ja avatust vähemuste, sh seksuaalvähemuste ja samasooliste paaride suhtes.

Käesoleva bakalaureusetöö „Üliõpilaste hoiakud samasooliste paaride suhtes ja selleteemalise meediaarutelu retseptioon“ eesmärk ongi välja selgitada, kuidas suhtuvad samasoolistele paaridele õiguste andmisse kõrgharidust omandavad Eesti noored vanuses 19–26. Üliõpilaste seas domineerivate hoiakute põhjal ei saa küll teha üldistusi kogu Eesti rahva kohta, kuid sellele vaatamata aitavad saadud tulemused kombata ühiskonna sallivuse piire – eelnevalt nimetatud uuringute kohaselt peaksid keskmisest kõrgema haridustasemega noored olema ühiskonna tolerantseim osa ning varasemate tabuteemade suhtes avatud.

[Samasooliste paaride temaatika üle] peaks olema mõtet arutleda, sest kui see on ülejäänud maailmas nii suureks teemaks, siis võiks see ka Eestis olla teemaks, ja meie ei pea leidma samasugust lahendust probleemile, nagu ülejäänud maailm leiab. Me võime leida hoopis vastupidise lahenduse. Aga arutleda selle üle võib sellegipoolest.

Niisugune mõtteavaldus pärineb ühelt Tartu Ülikooli IT-tudengilt, keda bakalaureusetöö tarvis intervjuerisin. Tema tsitaat võtab ilmekalt kokku põhjuse, miks otsustasin uurida just samasooliste paaridega seonduvat: teema on veel ühiskonnas läbi arutamata, poliitikud ei julge sellest kõnelda, kartes kaotada valijaid, ühiskond on konservatiivne ega tundu diskussiooni vajavat. Ent leian, et kõigele sellele vaatamata oleks meie ühiskonnas samasooliste paaride temaatika üle siiski tarvis arutada ja leida konsensus, et ükski kodanik ei peaks tundma, justkui riik temast ei hooliks. Võib-olla aitab käesolev bakalaureusetöö kaasa teema tõstatumisele ja selle üle mõtisklemisele.

Siinsest bakalaureusetööst ei ole aga mõtet otsida lahendusi – lahenduste pakkumine ei ole selle töö eesmärk. Küll aga püüan teemat analüüsida, leida aspekte, mis oleksid samasooliste paaride õiguste temaatikas läbiräägitavad ja milleks ühiskond veel valmis pole. Nagu eespool toodud tsitaat välja tõi, ei pea me jõudma samade lahendusteni, nagu on jõudnud enamik Vana-Euroopa riike, nagu Holland, Belgia, Ühendkuningriik, ning me ei pea eeskuju võtma ka liberaalsest Rootsist, Taanist ega suurest vennast Soomest. Tähtis on sel teemal arutleda ja leida üles kitsaskohad: mida oleks ühiskonnas vaja selgitada ja milliseid hirme maandada.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis annan ülevaate teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, selgitades probleemi olemust ja tausta, millest lähtuvalt koostasin uurimisküsimused ja hüpoteesid. Teises peatükis kirjeldan uuringus kasutatud meetodeid ja valimit. Kolmandas peatükis toon välja nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse uuringu peamised tulemused. Neljandas peatükis annan vastused uurimisküsimustele ja vaatan püstitatud hüpoteeside paikapidavust, samuti arutlen saadud tulemuste üle partnerlusseaduse kontekstis. Töö lõpus olevast lisast leiab uuringu jaoks kasutatud küsitluse ankeedi, intervjuu kava ja retseptiooni uurimiseks kasutatud artiklid. Intervjuude transkriptsioonid on töö suurt mahtu arvestades lisatud eraldi CD-le.

Konstruktivsete soovitude ja abivalmiduse eest tänan oma juhendajat Külliki Seppelit, kes ühtlasi suunas mind seda teemat uurima. Erilist tänu väärivad ka kvalitatiivses uuringus osalenud kümme tudengit, kes leidsid kiirel kevadsemestril aega teema üle sügavamalt mõtiskleda ja arutleda.

I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükk jaguneb neljaks suuremaks alapeatükiks:

- 1) empiirilised lähtekohad, kus annan ülevaate seksuaalvähemuste ja samasooliste paaride olukorrast Eestis ja Euroopas, justiitsministeeriumis kavandatavast partnerlusseadusest ning varasematest perekonnaväärtuste ja sallivusuuringute peamistest tulemustest;
- 2) teoreetilised lähtekohad, kus kirjeldan hoiakute kujunemise protsessi ning annan ülevaate retseptsioonist ehk info vastuvõtust, mis on aluseks bakalaureusetöö jaoks tehtud uuringu tulemuste analüüsile;
- 3) vahekokkuvõtte, mis toob lühidalt välja peamised lähtekohad;
- 4) uurimisküsimused ja hüpoteesid, kus toon välja, millistele küsimustele otsin bakalaureusetöös vastuseid.

1. EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Seksuaalvähemused Eestis

Seksuaalvähemustest rääkides on Eestiski kasutusel rahvusvaheline lühend LGBT, mis tähistab lesbisid, geisid, bi- ja transseksuaale. Mõnel juhul kasutatakse ka lühendit LGBTQI, kus Q tähistab *queer*'i – tegemist on terminiga, mis hõlmab ja esindab erinevaid seksuaalseid orientatsioone, sooidentiteete ja nende inimeste eluviise, kes pole tingimata hetero- või soonormatiivsed või monogaamsed; samuti on termin ühisnimetaja inimestele, kes ei soovi end mingi kindla definitsiooniga siduda (Eesti Gei Noored 2011a). I-täht markeerib interseksuaalseid inimesi ehk neid, kelle puhul ei ole võimalik üheselt kindlaks teha, kas nad on sündinud mehena või naisena (Eesti Gei Noored 2010).

Eestis on lesbi- ja geiliikumine suhteliselt uus nähtus. Selle eelduseks sai ideoloogiliste piirangute hajumine nõukogude režiimi nõrgenedes: sõltumatu ajakirjandus muutis võimalikuks seksuaalvähemuste problemaatika kajastamise. 1990. aastal ilmusid ajalehtedesse esimesed gei- ja lesbitutvumiskoolutused, mille tulemusena hakkasid kogunema hilisemate LGBT organisatsioonide algtaumikud (Papp & Kütt 2011a; Sander 2011).

Praegu on Eestis aktiivsemad seksuaalvähemusi koondavad organisatsioonid Eesti Gei Noored, Seksuaalvähemuste Kaitse Ühing, Geikristlaste Kogu ja Gendy (Papp & Kütt 2011b). Nimetatutest suurim ja aktiivseim – Eesti Gei Noored (ligi 60 liiget) – on oma missioonina nimetanud seismise „vaba ja tolerantse ühiskonna eest, kus kõigil, olenemata nende seksuaalsest orientatsioonist või sooidentiteedist, on võimalus saada tööd, luua perekond ning elada turvalist igapäevaelu“ (Eesti Gei Noored 2011b). Seega tegeletakse sisuliselt seksuaalvähemuste esindamise, nende õiguste kaitse ja ühiskonna teadlikkuse tõstmisega.

LGBT inimeste õiguste temaatika on Eesti ühiskonna jaoks suhteliselt uus. Seksuaalvähemuste mittediskrimineerimise küsimustega hakati riiklikul tasandil tegelema seoses osalemisega 2007. aasta Euroopa Liidu võrdsete võimaluste aasta programmis. Aastal 2009 võeti vastu võrdse kohtlemise seadus ja alates sellest ajast vastutab seksuaalvähemuste õiguste kaitsmise ja realiseerimisega seotud tegevuste koordineerimise eest Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium. Ministeeriumi 2011.–2014. aasta arengukavas on lesbid, geid, bi- ja transseksuaalid toodud esmakordselt välja eraldi sihtrühmana (Papp & Kütt 2011c).

1.2. Seksuaalvähemused meedias

Seksuaalvähemuste ja samasooliste paaride õiguste temaatika on viimase aasta-paari jooksul meedias tõstatunud eelkõige geiparaadide kajastamise, sotsiaalkampania „Erinevus rikastab“ ja partnerlusseaduse diskussiooni raames. Meediasse – ennekõike „kollasesse“ meediasse – jõuavad ka sõnumid selle kohta, kui mõni avaliku elu tegelane teeb teatavaks oma homoseksuaalse orientatsiooni. Viimased avalikkuses küll enamasti sisulist arutelu ei tekita ning skandaal või huvi teema vastu vaibub peagi.

Muusikateadlane ja kultuurikorraldaja Maria Mölder, kes analüüsis LGBT temaatika kajastamist 2009. aasta peavoolumeedias, tõi välja levinumad stereotüübid seksuaalvähemuste kajastamisel (Mölder 2010: 102):

- homoseksuaale aktsepteeritakse, aga homopropagandat mitte;
- tolerantne ollakse seni, kuni homoseksuaalid püsivad omaette;
- naistevaheline armastus leiab rohkem aktsepteerimist kui meestevaheline armastus;
- seksuaalvähemused kui HIV riskirühm.

Samuti on Mölder (2010: 103) täheldanud, et meedias tavatsetakse seksuaalvähemustest rääkides jätta kõrvale bi- ja transseksuaalsus, rõhutades „mustvalget valikut kui asjaolu, et

inimesele võib partneri valikul tähtsamaks osutada sugu kui isiksus.“ Mölder tõi välja, et transseksuaalsus püsib viimastel aastatel Eesti meedia huviorbiidis ainult tänu Eesti tuntuimale transseksuaalile Angela Aakile, kes on valmis avatult sel teemal rääkima.

Seksuaalvähemuste endi arvates loob meedia neist negatiivse kuvandi ning meedial puudub LGBT temaatika käsitlemiseks missioonitunne (Papp & Kütt 2011c). Seevastu leidis Dagmar Lamp (2005) oma bakalaureusetöös, et Eesti meedia kajastab seksuaalvähemusi enamasti positiivse või neutraalse modaalsusega, negatiivne suhtumine paistab eelkõige välja internetikommentaaridest ja üksikute sõnavõtude puhul.

Samasuguste järeldusteni jõudis ka Tallinna Ülikooli magistrant Marilin Sternhof (2012), kes analüüsis seksuaalvähemuste kajastamist internetiportaalides Postimees ja Delfi. Ta järeldas oma uurimistöös, et Eesti meedias kajastatud artiklid ei õhuta geivaenulikku suhtumist – negatiivse alatooniga sõnu kasutati seksuaalvähemuste kohta harva – ning geivaenulikkuse probleem esineb pigem kommentaariumides.

Käesoleval kevadel avaldati projekti „Teiste Sõnadega“ raames tehtud uuring, kus analüüsiti vähemuste kajastamist Eesti meedias. Sealt ilmnes, et seksuaalvähemuste kajastamine on küllalt tugevalt polariseerunud: esineb palju nii selliseid artikleid, kus seksuaalvähemusi presenteeritakse negatiivses toonis, aga ka selliseid, kus tonaalsus on positiivne (Vetik et al 2012).

Mölder (2010: 103) usub, et ajakirjanikud püüavad seksuaalvähemusi puudutavaid uudiseid vahendades jääda objektiivseks, et „perväärtuste pärast muretsevad konservatiivid saaksid rahulikult magada ja ka seksuaalvähemused ei tunneks end ohustatuna.“ See aga omakorda tingib Mölderi arvates selle, et vähesed ajakirjanikud julgevad ja tahavad seksuaalvähemuste problemaatika üle arutleda, sest tõsisemate probleemide tõstatamine tituleeritakse tõenäoliselt homopropagandaks.

Sellegipoolest jõuavad seksuaalvähemusteteemalised arutelud ka peavoolumeediasse, seda enamasti projekti „Erinevus rikastab“ raames. Aastatel 2010 ja 2011 ilmus selle kampaania raames kolm lisalehte, mis keskendusid samasooliste paaride õiguste temaatikale ja homofobia vastu võitlemisele: 2010. aasta juunis avaldati Eesti Päevalehe vahel lisalehe Mõte erinumber ning 2011. aasta juunis ja detsembris Postimehe vahel lisaleht Ajaleht. Kõik kolm lehte andsid panuse sellesse, et peavoolumeedias suureneks seksuaalvähemuste temaatika kajastamine positiivse ja neutraalse tonaalsusega.

Ent homoseksuaalsete paaride õigusi pooldavad kirjutised ärgitasid omakorda vastasseisukohtadel olijaid sõna võtma. Nii kampaania „Erinevus rikastab“ kui ka partnerlusseaduse arutelu tõstatasid teema ka nende seas, kelle arvates on homoseksuaalsus pseudoprobleem või hälve, mida tuleks kas ignoreerida või kritiseerida. Seksuaalvähemusi ja samasoolisi paare kritiseerivate ütlustega on astunud välja näiteks ajakirjanik Priit Pullerits (vt Pullerits 2011), majandusgeograaf Hardo Aasmäe (vt Aasmäe 2011), religiooni- ja suhtlemispsühholoog Tõnu Lehtsaar (vt Lehtsaar 2010) ning Eesti Kristlike Demokraatide esimees Peeter Võsu (vt Võsu 2011); varem on homoseksualismi kritiseerinud ka Tallinna Kunstigümnaasiumi direktor Märt Sults (vt Sults 2004) ning ühiskonna- ja poliitikategelane Martin Helme (vt Helme 2007). Samuti on meedia vahendusel oma konservatiivsed seisukohad välja öelnud kirikute esindajad ning Isamaa ja Res Publica Liit.

1.3. Partnerlusseadus

Juba 2008. aasta sügisel lubas tollane justiitsminister Rein Lang viia lähiajal riigikokku partnerlusseaduse, mis hakkaks muuhulgas reguleerima ka samasooliste paaride kooselu. See andis homoseksuaalsetele paaridele lootust sõlmida esimesed homoabielud maagilisel kuupäeval 09.09.09 (Mets 2008). Siiski jäi seaduseelnõu loomine venima, kuna justiitsministeerium pidas oluliseks läbi viia analüüsi, selgitamaks välja probleemi ulatuse ja partnerlusseaduse vajalikkuse. Ligikaudu aasta pärast analüüsi valmimist ilmnis järgmine takistus: mitteabielulisele kooselule seisis vastu Isamaa ja Res Publica Liit. Seetõttu jättis justiitsministeerium partnerlusseaduse loomise idee mõneks ajaks kõrvale.

2011. aasta oktoobris tõusis debatt partnerlusseaduse üle uuesti päevakorda, sest uus justiitsminister Kristen Michal lubas seaduse koostamise võtta oma järgmise aasta tööplaani. Kavandatava seaduse eesmärk on kaitsta kooselus nõrgemat poolt, kui suhe enam ei suju, suhte ühe osapoolega juhtub õnnetus või ilmneb mõni muu põhjus, miks on vaja seni koos olnud inimeste vara jagama hakata või lasteküsimus lahendada (Pott 2011).

Vajadust partnerlusseaduse järele, mis hakkaks reguleerima nii vabaabielus elavate hetero- kui homoseksuaalsete paaride suhteid, nähakse mitmel põhjusel:

- 1) Varasemad uuringud on näidanud, et enamik inimesi ei teadvusta endale, et kooselus elavatele inimestele ei laiene samad õigused nagu abielupaarile (Järviste et al 2008), st registreerimata paarisuhtes ei lähe näiteks partneri surma korral tema vara mitte

elukaaslasele, kellega kümneid aastaid koos elati, vaid automaatselt sugulastele, kui ei ole tehtud testamenti, mis sätestaks teisiti.

- 2) Kuna viimasel kümnendil on enamik lapsi sündinud väljaspool seaduslikku abielu, aitaks partnerlusseadus kaitsta lisaks suhte nõrgemale poolele ka registreerimata kooselus sündinud lapsi, sõltumata sellest, millised on olnud lapse vanemate valikud või võimalused oma suhe seadustada (Koch 2011).
- 3) Uuringud näitavad, et ka inimesed ise soovivad, et vaba kooselu lagunemise korral oleks mõlemale partnerile tagatud õiguslik kaitse sarnaselt abielus olevate paaridega (Järviste et al 2008).

1.3.1. Samasooliste paaride kooselude reguleerimine Eestis

Kuigi partnerlusseadusest on Eestis räägitud juba aastaid, ei ole siiani kehtestatud seadusi, mis lubaksid samasoolistel paaridel kinnitada oma kooselu või tagaksid suhte katkemisel kaitse nõrgemale osapoolle. Registreeritud suhteid ei pea ilmtingimata nimetama abieludeks. Ka paljud LGBT inimesed ei pea oluliseks mitte võimalust abielluda, vaid hüvesid ja õigusi, mis abieluga kaasnevad, näiteks õigus kasutada ja pärida oma elukaaslase ja enda ühisvara, võimalus saada kahepeale laenu ning adopteerida lapsi, keda juba niigi kasvatatakse või ollakse valmis kasvatama (Mets 2008; Strömpl et al 2008).

Teisalt võib partnerlusseadus veelgi enam rõhutada hetero- ja homoseksuaalsete inimeste erinevusi. Sotsiaalministeeriumi tellitud uurimuses LGBT inimeste kohtlemise kohta leiti, et tsiviilpartnerlus võib seksuaalvähemusi solvata, tituleerides kahe inimese kooselu pigem aktsiaseltsiks kui emotsionaalseks suhteks. Samuti, inimeste puhul, kes märgivad oma suhtestaatuseks tsiviilpartnerluse, võib kergesti aimata, et tegemist on homoseksuaaliga, ning see võib omakorda tekitada probleeme näiteks töö juures (Strömpl et al 2008).

Viimasele olukorrale pakuks lahenduse see, kui vaba kooselu registreerimissüsteem oleks avatud ka mitteabielus heteroseksuaalsetele paaridele, nagu see on sageli riikides, mis homoseksuaalide partnerlussuhte ametlikku kinnitamist võimaldavad. Partnerlus tähendaks seda, et sama- ja erisoolistele paaridele, kes oma kooselu registreerivad, hakkaksid kehtima konkreetsed õigused, kohustused ja seaduslik tunnustamine, mis võivad olla samad, üsna sarnased või väiksemad kui abielus heteroseksuaalsetel paaridel (Järviste et al 2008).

Justiitsminister Kristen Michal on välja pakkunud erinevaid lahendusi vabaabielus elavatele (nii hetero- kui homoseksuaalsetele) paaridele õiguste andmiseks (Pott 2011):

- 1) Kõik võiks jääda nii, nagu on, kuid sellisel juhul jääksid alles probleemid vara, pärimis- kui ka lapsendamisõiguste osas.
- 2) Koos elavatele inimestele võiksid laieneda abieluinimeste õigused.
- 3) Vabaabielus elavate inimeste suhteid hakkaks reguleerima sooneutraalne partnerlusseadus, mis kohanduks nii eri- kui samasoolistele paaridele.

Viimase lahenduse näol oleks tegemist eraldi lepinguliigi ehk partnerluslepinguga, millel oleks praktiline väärtus koos elavate paaride jaoks, kes ei soovi abielluda, kuid soovivad ennetada tulevikus tekkida võivaid õiguslikke probleeme, näiteks õnnetuste, elukaaslase surma või suhte purunemise korral.

1.3.2. Samasooliste paaride kooselude reguleerimine Euroopas

Esimesed samasooliste paaride abielud said võimalikuks 1. aprillil 2001 Hollandis. Seega oli Holland esimene riik nii Euroopas kui kogu maailmas, mis legaliseeris samasooliste paaride abielud (Focus... 2011). Enne seda võisid Hollandi samasoolised paarid lasta oma suhte partnerlusena ametlikult kinnitada – niisugust seaduseelnõud hakati seelses parlamendis arutama 1994. aastal ja registreeritud partnerluse seadus võeti vastu neli aastat hiljem (Waldijk 2001).

Praeguseks on lisaks Hollandile homoabielud legaliseerinud veel kuus Euroopa riiki. Järgmisel leheküljel välja toodud tabelist (vt tabel 1) on näha, millal seadustati erinevates riikides samasooliste paaride abielud ja tsiviilpartnerlus ning kas ja millal anti samasoolistele paaridele adopteerimisõigus.

Riikide puhul, kus seadus lubab samasoolistel paaridel abielluda, võib täheldada huvitavat tendentsi: kõikides riikides on enne homoabielude legaliseerimist olnud samasoolistel paaridel võimalus oma partnerlus registreerida. Seega võib öelda, et õiguste andmine on olnud samm-sammuline protsess. Ka adopteerimisõigus on mõnel juhul antud abielude lubamisest hiljem ja näiteks Portugalis ei ole samasoolistel paaridel siiani võimalik lapsendada. Teisalt, mõnel juhul on adopteerimisõigus antud koos abiellumisõigusega ning mõnel juhul lausa abiellumisõigusest varem.

Tabel 1. Samasooliste paaride õigused Euroopas

Riik	Samasooliste paaride abielud lubatud alates	Samasooliste paaride tsiviilpartnerlus lubatud alates	Adopteerimisõigus samasoolistele paaridele lubatud alates
Holland	Aprill 2001	1998	2001
Belgia	Juuni 2003	1998	2006
Hispaania	Juuli 2005	1990ndatel (piirkonniti erinev)	2005
Norra	Jaauar 2009	1993	2002
Rootsi	Mai 2009	1995	2009
Portugal	Mai 2010	2001	Puudub
Island	Juuni 2010	1996	2006

Allikas: Belge 2011; Olm 2009

Ka paljud teised Euroopa riigid on legaliseerinud homoseksuaalide partnerlussuhte, kuid jätnud seadustamata nende abielud. Samasooliste paaride registreeritud partnerlus on lubatud lisaks tabelis 1 toodud riikidele järgmistes Euroopa maades: Andorra, Austria, Gröönimaa, Iirimaa, Liechtenstein, Luksemburg, Prantsusmaa, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi, Ungari ja Ühendkuningriik (Waldijk 2011; Belge 2011). Veel eraldi skeem (nn registreerimata kooselu), kus õigused ja kohustused tekivad automaatselt pärast teatud kooselatud aega, kehtib Euroopa riikidest Horvaatias ja Itaalia mõnes piirkonnas (Järviste et al 2008).

Erinevates riikides on tsiviilpartnerlusega kaasnevad õigused ja kohustused erineva ulatusega. Registreeritud partnerlus on abielule kõige sarnasem Hollandis ja Põhjamaades ning kõige erinevam Belgias ja Prantsusmaal. Abielu ja partnerlust eristab näiteks see, et viimase puhul ei omistata isadust automaatselt ning partneritel ei ole samaväärset lapsendamise- ja eestkostesõigust, nagu on seaduslikel abikaasadel (Waldijk 2005: 39).

1.4. Varasemad uuringud

Eestlaste suhtumist seksuaalvähemustesse on aastate jooksul korduvalt uuritud, enamasti sallivuse, väärtushinnangute või perekonnamudelite uurimise raames. Oluline on vahet teha, kas respondentidelt on uuritud nende suhtumist samasoolistesse paaridesse üldiselt või nende suhtumist samasooliste paaride õigustesse (näiteks õigusesse sõlmida abielu või lapsendada).

Need kaks hoiakut ei pruugi kattuda: kuigi võidakse olla homoseksuaalide suhtes neutraalsel seisukohal, ei pruugita nõus olla sellega, et neil oleksid heteroseksuaalsete paaridega võrdsed õigused.

Tüüpiliseks viisiks, kuidas tolerantsust mõõta, on inimestelt küsida, keda nad endale naabriks ei soovi. Aastal 1990 läbi viidud küsitluses märkis 73% vastanuist, et nad ei tahaks elada kõrvuti homoseksuaalidega. Üheksa aastat hiljem viidi läbi samasugune uuring, et hinnata, kuidas Eesti elanike väärtushinnangud on muutunud, ning tulemustest selgus, et 1999. aastaks oli respondentide sallimatus vähenenud 27 protsendipunkti võrra (Saar 2001). Seega võis näha, et tolerantsus homoseksuaalide suhtes hakkas 1990ndate lõpus kasvama.

Lisaks sallivuse hindamisele on uuringutes püütud välja selgitada ka eestlaste üldist suhtumist samasooliste paaride kooselusse ja kooselu registreerimisse. Aastatel 2006–2007 läbi viidud Euroopa Sotsiaaluuring näitas, et Eesti ühiskonnas valitseb samasooliste paaride kooselu suhtes pigem negatiivne hoiak. Eesti inimesed tunnustavad küll vaba kooselu kahe erinevast soost inimese vahel (78%), kuid samast soost inimeste puhul ei olda nii tolerantsed. Vaid kolmandik (31%) küsitlusele vastanuist nõustub väitega, et vaba kooselu on tunnustatav ka kahe samast soost inimese puhul. 48% ei ole selle väitega nõus ning 21% vastajatest ei osanud selles küsimuses seisukohta võtta (Järviste et al 2008).

Nii Euroopa Sotsiaaluuringust kui 2006. aasta Eurobaromeetri uuringust selgusid sarnased tulemused. Viimasest nähtus, et homoseksuaalsetel paaridel lubaks abielluda 21% Eesti kodanikest ja lapsendada 14%. Niisuguste tulemustega on eestlased ühed konservatiivsemad samasooliste paaride õiguste suhtes. Euroopas tervikuna ollakse neis küsimustes märksa vabameelsemad: homopaaride õigust abielluda ja lapsendada toetab vastavalt 44% ja 33%, kusjuures kõige liberaalsemad on hollandlased ja kõige konservatiivsemad lätlased. Eesti kodanike arvamus kattub pigem uuemate liikmesriikide kodanike keskmise arvamusega (Eurobaromeeter... 2006).

Kuigi mõne aasta taguste andmete kohaselt on suhteliselt vähe neid eestlasi, kes lubaksid samasoolistel paaridel abielluda või adopteerida, on oluline siinkohal välja tuua, et märkimisväärselt suur hulk (peaaegu neljandik) oli 2006.–2007. aastal eestlaste seas neid, kes ei olnud samasooliste paaride õiguste küsimuses veel oma seisukohta kujundanud (Järviste et al 2008).

Varasemad uuringud (nt Euroopa Sotsiaaluuring, Eurobaromeetri avaliku arvamuse uuring, 1990ndatel tehtud väärtushinnangute uuring, Turu-uuringute AS-i omnibuss-uuring), mille eesmärk oli muuhulgas välja selgitada Eesti elanike hoiakuid seksuaalvähemuste suhtes, toovad selgelt esile hoiakute erinevused

- a) naiste ja meeste vahel;
- b) nooremate ja eakamate inimeste vahel;
- c) kõrgema ja madalama haridustasemega inimeste vahel;

Tulemustest nähtub, et naisterahvad on seksuaalvähemuste suhtes sallivamad ning nõustuksid meestest enam andma samasoolistele paaridele samasuguseid õigusi, nagu on heteroseksuaalsetel paaridel. Samuti on nooremad inimesed märksa vabameelsemad ja altimad toetama samasooliste paaride kooselu kui vanemad inimesed. Nooremaeliste hoiakuid võib seletada sellega, et noortel võib endi tutvusringkonnas olla homoseksuaale, pealegi on tänapäeva massikultuur homoseksuaalsete paaride suhete osas soosiv ning maailm muutub ka üldiselt vähemuste suhtes tolerantsemaks (Kasearu 2009).

Uuringud näitavad, et inimeste hoiakud on tugevalt seotud ka nende haridustasemega. Seksuaalvähemuste suhtes on kõige sallivamad kõrgelt haritud inimesed ja kõige vähem sallivad põhi- või sellest madalama haridusega inimesed (Saar 2001).

Kuigi varem ei ole niisugust tendentsi täheldatud, selgus Turu-uuringute AS-i poolt läbi viidud uuringust, et ka eestivenelased on võrreldes eestlastega samasooliste paaride õiguste osas toetavamal seisukohal. Eriti paistab see välja vanemaealiste (50–74aastaste) puhul: eakamad eestlased on neis küsimustes märksa konservatiivsemad kui samaealised eestivenelased (Kasearu 2009).

Eraldi on uuritud ka üliõpilaste väärtushinnanguid perekonna- ja seksuaalse sättumuse küsimustes. Aastal 2001 Tartu Ülikooli perekonnauurimisrühma poolt läbi viidud noorte pereloomeliste hoiakute uurimusest „Sinu ideaal? Tartu üliõpilased 2001“ (336 vastajat) selgus, et igal kümnendal vastajal oli oma tutvusringkonnas samasoolise kooselupaare ning suhtumine neisse oli suuresti neutraalne: 75% vastajatest suhtus samasooliste paaride kooseludesse ükskõikselt, 17% oli kooselude vastu ja 8% toetaval seisukohal. Seevastu homoseksuaalide abiellumise suhtes oldi eitavamal seisukohal – nende vastu oli umbes iga neljas vastaja (28%) (Pall 2003).

Ka Tartu Ülikooli psühholoogia osakonnas on uuritud Eesti üliõpilaste hoiakuid homoseksuaalsuse suhtes (vt Luoto 2002). Uuringust nähtus, et keskmised hinnangud homoseksuaalsuse suhtes olid pigem positiivsed ning üldhinnanguga oli oluliselt seotud varasem kogemus homoseksuaalidega kokkupuutel. Samas, uuringu valim – 49 tudengit – ei ole piisavalt representatiivne, et lubaks teha üldistavaid järeldusi kõikide Eesti üliõpilaste kohta.

2. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

2.1. Hoiakute kujunemine

Hoiakuid on püütud mitut moodi defineerida. Martin Fishbein ja Icek Ajzen (1975) defineerisid neid kui õpitud eelsoodumusi, reageerimaks püsivalt soodsal või ebasoodsal viisil antud objekti suhtes. See definitsioon toob esile hoiakute kolm tähtsat omadust: hoiakud on õpitud, järjekindlad ja seotud soodsate või ebasoodsate reaktsioonidega objekti suhtes. Sotsiaalpsühholoogia teoreetikud on ühel meelel, et hoiakud koosnevad kolmest komponendist (Bachmann & Maruste 2001):

- 1) afektiivne mõõde – mida inimene hoiaku objekti suhtes tunneb, kas ta hindab objekti positiivselt, neutraalselt või negatiivselt;
- 2) kognitiivne mõõde – tõekspidamised ja arusaamad hoiaku objektist, tema objektiivne määratlus;
- 3) konatiivne mõõde – käitumine; kuidas inimene tegelikult hoiakuobjektile reageerib, millised on tema toimingud selle suhtes.

Objektiks, mille suhtes inimestel hoiakud tekivad, võib olla mis tahes inimene, asi või idee (Gerow et al 1989). Tegemist võib olla nii konkreetse isiku või institutsiooniga, näiteks riigi presidendi või ajakirjandusega, kui ka üldisema inimrühmaga, näiteks seksuaalvähemuste või konkreetse rahvusega.

Nagu Fishbeini ja Ajzeni (1975) definitsioon välja tõi, on hoiakud õpitud. Nende arvates omandavad inimesed oma hoiakud normaalse ühiskondliku elu kaudu: osalt perekonnas üles kasvades ja osalt inimestelt, kellega ollakse seotud, eelkõige pereliikmetelt ja sõpradelt. Teisalt on Bandura ja McDonald (1953 viidatud Hayes 2002 kaudu) leidnud, et hoiakuid võidakse omandada ka lihtsalt teisi imiteerides ning tingimata ei ole vaja otsest õpetamist.

Väide, et hoiakud on omandatud õppimise või imiteerimise teel, kannab endas eeldust, et hoiakud põhinevad sageli eelarvamustel, mis ei pruugi tingimata põhineda inimese enda isiklikul kogemusel, vaid võivad olla tekkinud ka pelgalt tema tuttavate või lähedaste arvamuste või meedia loodud pildi põhjal. Valentine ja McDonald (2004) on välja toonud erinevaid põhjuseid, miks inimestel tekivad vähemusgruppide suhtes eelarvamused:

- **Majandusliku ebaõigluse tajumine.** Kui enamus tajub, et vähemusrühmad on riigi või kohaliku omavalitsuse silmis eelisseisundis (näiteks toetuste jagamisel, tööle värbamisel), solvab see enamust ja tekitab vähemuste suhtes vaenulikkust.
- **Kultuurilise ebaõigluse tajumine.** Negatiivset eelarvamust võib tekitada see, kui enamus tajub ohtu oma kultuurile („vähemused võtavad enamuse üle võimu“) või näeb, et vähemuste kultuuri toetatakse ja väärtustatakse enamuse kultuurist rohkem.
- **Isikliku kokkupuute puudumine.** Kõik, mis on võõras ja tundmatu, enamasti hirmutab inimesi. Mitmed uuringud on näidanud, et isikliku kokkupuute olemasolu vähendab negatiivseid eelarvamusi.
- **Negatiivne kokkupuude.** Ent kokkupuute juures on oluline, et see oleks tähenduslik ja positiivne. Negatiivne kontakt kinnitab eelarvamusi veelgi.
- **Meedia.** Sageli võetakse meediast pärit näiteid ja fakte tõena ja objektiivsena, kuigi tegemist võib olla hoopis autori isikliku seisukohaga.
- **Kuulujutud.** Kui informatsiooni ei ole piisavalt, peetakse sageli usaldusväärseks ka mitteametlikke allikaid nagu sõprade ja tuttavate spekulatsioonid ning negatiivseid väljaütlemisi.
- **Põlvkondadevahelised eelarvamused.** Eelarvamused levivad ka ühest põlvkonnast teise, seejuures ei pruugi need tingimata olla aktiivselt juurutatud, vaid ka passiivselt edasi antud.
- **Kirik.** Religioossete inimeste vaateid ja väärtusi mõjutab kirik oluliselt ning kui kirik vähemusi (näiteks seksuaalvähemusi) ei salli, võtavad inimesed ka need hoiakud omaks.

- **Eelarvamuse omamine annab inimesele hea tunde.** Näiteks võib negatiivne suhtumine homoseksuaalsusesse kinnitada inimese arvamust endast kui heast kristlasest.

Homoseksuaalidesse suhtumisel on mitmed uurijad (nt Herek 1997; Barron et al 2008) rõhutanud eelkõige isikliku kokkupuute tähtsust. Uuringud on näidanud, et heteroseksuaalidel, kel on olnud positiivne ja tähenduslik kontakt homoseksuaaliga, esineb harvemini LGBT inimeste suhtes negatiivseid eelarvamusi (Herek & Capitiano 1996 viidatud Herek 1997 kaudu). Mida lähedasem on olnud kokkupuude, seda tõenäolisemalt on inimestel tekkinud seksuaalvähemuste suhtes positiivsed hoiakud (Barron et al 2008).

Samas on täheldatud ka seda, et negatiivsete kogemuste pinnalt teevad inimesed sageli negatiivseid üldistusi kogu vähemusrühma kohta, samal ajal kui positiivse kokkupuute korral ei tehta järeldusi mitte grupi, vaid konkreetse indiviidi kohta (Valentine & McDonald 2004). Seega, kuigi positiivsete hoiakute tekkimiseks on isikliku meeldiva kontakti olemasolu tähtis, on positiivsete hoiakute kujunemine konkreetse rühma kohta pikaajalisem protsess kui negatiivsete hoiakute teke.

Väljakujunenud hoiakute muutmine on aga keeruline. Seda võib põhjendada Leon Festingeri (1957 viidatud Bachmann & Maruste 2001 kaudu) kognitiivse dissonantsi ehk tunnetusliku ebakõla teooriaga. See teooria ütleb, et kõik isiksuse tunnetusühikud, nagu teadmised, hoiakud, tõekspidamised, arvamused ja mälestused, kalduvad kujundama omavahel kooskõlalist süsteemi. Kui ilmneb uus teave, mis on inimese varasemate teadmistega vastuolus, ei pöörata sellele tähelepanu, see võidakse kiiresti unustada või püütakse leida põhjendusi, miks uus teave ei ole märkimisväärne. Samas kui teadmiste, hoiakute ja uskumustega kooskõlaline informatsioon kinnitab tõekspidamisi veelgi.

Bakalaureusetöö raames on minu uurimisobjektiks üliõpilaste hoiakud samasooliste paaride suhtes ja argumendid, millega oma hoiakuid põhjendatakse. Püüan välja selgitada, milliseid erinevaid hoiakuid tudengite seas üleüldse leidub ja millised neist hoiakutest domineerivad. Argumentide (eriti negatiivsete argumentide) uurimise ajendiks on teada saada, millised eelarvamused ja hirmud tudengitel samasooliste paaride suhtes on, et analüüsida, kas neil eelarvamustel on alust ning kas hirme oleks võimalik mingil moel maandada.

2.2. Retseptsioon

Hoiakute fikseeritust analüüsin selle kaudu, kuidas võtavad uuringus osalenud üliõpilased vastu erinevaid hoiakuid väljendavaid meediatekste ehk milline on artiklite retseptsioon. Retseptsiooni- ehk vastuvõtuteooria uurib, kuidas auditoorium mõistab ja tõlgendab mis tahes kirjalikku või audiovisuaalset teksti. Retseptsiooni mudeli põhiolemuseks on tähenduse lahutamine meediast ja tähenduse kujunemise käsitlemine vastuvõtjast lähtudes (McQuail 2000).

Meediatekstitid on alati mitmetähenduslikud ja nende interpreteerimine sõltub kontekstist ning vastuvõtjate kultuurilistest eripäradest (McQuail 2000: 51). Ka Vene keeleteadlane Valentin Vološinov (1973) tõi välja, et igal sõnumil on alati rohkem kui üks tõlgendusviis või tähendus, mille mõistmiseks on oluline vaadata konteksti, kus sõnum esineb. Seega võib öelda, et erineva taustaga inimesed, võttes arvesse oma teadmisi ja kogemusi, mõistavad ja mõtestavad üht ja sama meediateksti sageli isemoodi.

Üheks retseptsioonianalüüsi eelkäijaks võib pidada Briti kultuuriteoretikut ja sotsioloogi Stuart Halli. Hall (1980) pakkus välja kodeerimise ja dekodeerimise mudeli, mille järgi luuakse sõnum või teksti tähendus tootja (kodeerija) ja vastuvõtja (dekodeerija) vahepeal. Tootja raamib tähenduse teatud viisil, samal ajal kui vastuvõtja interpreteerib seda vastavalt oma isiklikele kogemustele, erinevatele sotsiaalsetele situatsioonidele ja kontekstile.

Halli (1980) järgi ei pruugi kodeeritud ja dekodeeritud sõnum olla täielikult sümmeetrilised, st auditoorium võib sõnumit teisiti interpreteerida, kui kodeerijad kavatsesid. Sõltuvalt oma sotsio-kultuurilisest taustast võivad retsiipiendid luua meedia sõnumitele tähendusi kolmel viisil. Nendeks on (Hall 1980):

- 1) **hegemooniline ehk domineeriv (*dominant-hegemonic*) kood** – vastuvõtja nõustub tekstis oleva sõnumiga ning võtab sõnumi omaks nii, nagu kodeerijad seda kavatsesid;
- 2) **läbiräägitud (*negotiated*) kood** – vastuvõtja võtab sõnumi omaks osaliselt, nõustudes küll mõne kodeerijate soovitud tähendusega, kuid vastandudes teistele;
- 3) **opositsiooniline (*oppositional*) kood** – vastuvõtja dekodeerib sõnumit teadlikult või ebateadlikult vastupidiselt sellele, kuidas kodeerijad ette kavatsesid.

Tähenduse interpreteerimiseks kasutavad inimesed Potteri (2001: 44-49) sõnul nelja oskust, milleks on:

- 1) **Analüüsioskus.** See tähendab, et sõnum lõhutakse tähendusrikasteks elementideks, et näha sügavamaid tähendusi ja sõnumi erinevaid kihte. Vastasel juhul ei ole võimalik oma reaktsiooni (näiteks, kas tekst oli hea või halb) asjakohaselt põhjendada.
- 2) **Võrdlemis- ja vastandamisoskus.** Erinevaid tekstielemente ja väiteid võrreldakse olemasolevate teadmistega. Kui kõrvutatavad elemendid on erinevad, lisatakse teadmiste struktuuri midagi uut. Kui kõik elemendid kattuvad, ei lisandu küll uusi teadmisi, kuid olemasolevad teadmised võivad seeläbi kinnistuda, mistõttu võib neid olla hiljem keerulisem muuta.
- 3) **Hindamisoskus.** See tähendab, et elemendi kasulikkusele antakse teatud kriteeriumi alusel omapoolne hinnang. Kui sõnumis esitatud fakt kattub faktiga meie teadmiste struktuuris, hinnatakse fakti täpselt. Vastasel juhul tuleb otsustada, kas hinnata kõrgemalt uut elementi ja seega muuta olemasolevat teadmiste struktuuri või väärtustada kõrgemalt olemasolevat teadmiste struktuuri ning eirata uut fakti.
- 4) **Abstraheerimisoskus.** See on oskus koostada millestki lühike, selge ja täpne kirjeldus. Selle jaoks tarvitseb kõigepealt analüüsida sõnumit ja tuvastada selle erinevad komponendid. Seejärel tuleb neid komponente hinnata, et selekteerida välja, millised neist on sõnumi edasiandmisel kõige olulisemad. Võttes arvesse oma hinnangut komponentide tähtsusele, saabki koostada sõnumi lühikese abstraktse kirjelduse.

Eelnevast võib järeldada, et tähenduse loomine ja teksti tõlgendamine on aktiivne protsess. Ka retseptioonianalüüsis käsitletakse vastuvõtjat aktiivse indiviidina, kes võib meediat tarbida ja dekodeerida mitmel eri viisil (Jensen & Rosengren 1990).

Oma bakalaureusetöös kasutan meediatekstide retseptiooni analüüsimisel Stuart Halli (1980) poolt välja pakutud tekstide dekodeerimise mudelit. Siinkohal on oluline märkida, et ma ei eelda, et uuringus osalejate hoiakud samasooliste paaride õiguste suhtes tekste lugedes muutuksid, vaid püüan teha järeldusi selle kohta, millistel juhtudel võetakse omaks teksti autori poolt pakutud kood (hegemooniline dekodeerimine) ja millistel juhtudel läbiräägitud (sõnum võetakse osaliselt omaks) või opositsiooniline kood (sõnum dekodeeritakse tegelikule koodile vastupidiselt).

3. Kokkuvõtte teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest

Varasemad sallivusuuringud on näidanud, et eestlased on samasoolistele paaridele õiguste andmise küsimustes oma hoiakute poolest enamik eurooplastest märksa konservatiivsemad. Kui paljudes Vana-Euroopa riikides tunnustatakse samasooliste paaride kooslusi – mõnes koguni nende abielusid –, siis Eestis on vastav debatt alles algamas.

Arvamused on sel teemal aga vastakad. Ühelt poolt nähakse vajadust niisuguse seaduse järele, mis hakkaks reguleerima vabaabielus elavate paaride (sh samasooliste paaride) suhteid – seda eelkõige just varajagamisega seotud probleemide ärahoidmiseks. Teiselt poolt on aga sallivus erinevuste suhtes visa tekkima, eriti vanemate inimeste seas.

Seevastu on pereväärtuste, avaliku arvamuse ja sallivusuuringutest ilmnenu tendents, et nooremad ja kõrgema haridustasemega inimesed on varasemate tabuteemade osas märksa avatumad. Seega võib oletada, et kõrgharidust omandavad noored kuuluvad oma hoiakute poolest ühiskonna tolerantseimate liikmete hulka.

Hoiakute kujunemise protsessis on tähtis osa inimestel, kellega ollakse lähedalt seotud, sest uurijad on leidnud, et hoiakud on enamasti omandatud õppimise või imiteerimise teel. Seega on olulisteks mõjutajateks nii inimese enda isiklik kokkupuude objektiga, mille suhtes ta hoiakuid kujundab, kui ka varasemate põlvkondade tõekspidamised ning kuulujutud tuttavatelt ja informatsioon meediast.

Selgitamaks välja, mil viisil meedia inimeste arvamust kujundab, on oluline uurida, kuidas inimesed meediatekste tõlgendavad ja neist aru saavad. Selleks kasutatakse retseptioonianalüüsi. Kuna meediateksti on alati mitmeti interpreteeritavad, sõltub nende tõlgendamine vastuvõtjast endast – tema kogemustest ja teadmistest, kultuurilisest taustast ning kontekstist. Seega ei pruugi vastuvõtja teksti dekodeerida samamoodi (hegemooniliselt), nagu autor (kodeerija) on kavandanud, vaid läbiräägitult või opositsiooniliselt.

4. Uurimisküsimused ja hüpoteesid

4.1. Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, milline on uuringus osalenud 19–26aastaste üliõpilaste hoiakud samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes ning kuidas oma hoiakuid põhjendatakse.

Võttes aluseks eespool toodud teoreetilised ja empiirilised lähtekohad ja töö eesmärgi, püstitan käesolevas töös kolm peamist uurimisküsimust, millele püüan uuringu käigus vastuse leida.

1) Millised on eesti üliõpilaste hoiakud samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes?

Selle uurimisküsimuse juures soovin välja selgitada, milliseid hoiakuid omavad uuringus osalenud üliõpilased samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes ja millised neist hoiakutest tudengite seas domineerivad. Minu eesmärk sellele küsimusele vastamiseks on jagada respondendid erinevatesse hoiakurühmadesse vastavalt sellele, milline on nende suhtumine homoseksuaalsete paaride õigustesse ning homoseksuaalsusesse kui nähtusesse, ning seejärel võrrelda rühmi omavahel.

2) Kuidas argumenteerivad intervjueeritavad oma hoiakuid samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes?

Olles ankeetküsitluse abil kindlaks teinud, millised on üliõpilaste hoiakud, püüan intervjueerimise kaudu uurida, milliste argumentidega oma suhtumist põhjendatakse. Sellele uurimisküsimusele vastamiseks vaatan intervjueeritavate vastustes järgmisi aspekte:

- a. Kuidas argumenteeritakse oma hoiakuid homoseksuaalsuse suhtes?
- b. Kuidas argumenteeritakse oma hoiakuid samasoolistele paaridele kooselu registreerimise õiguse andmise suhtes?
- c. Kuidas argumenteeritakse oma hoiakuid samasoolistele paaridele abiellumisõiguse andmise suhtes?
- d. Kuidas argumenteeritakse oma hoiakuid samasoolistele paaridele lapsendamisõiguse andmise suhtes?

3) Kuidas suhtuvad intervjueeritavad vastasargumentidesse?

Sellele uurimisküsimusele vastamiseks analüüsin seda, kuidas võtab intervjueeritav vastu meediateksti, milles välja toodud seisukohad ei kattu tema omadega. Võrdluseks vaatan ka seda, milline on teksti retseptsioon juhul, kui tekstis esitatud vaated on intervjueeritava omadega kooskõlas. Uurimisküsimusele vastuse leidmiseks analüüsin kahte alapunkti:

- a. Kuidas kahte vastandlikku meediateksti dekodeeritakse – kas sõnum võetakse täielikult omaks (hegemooniline dekodeerimine), osaliselt omaks (läbiräägitud dekodeerimine) või sõnumile vastandutakse (opositsiooniline dekodeerimine)?
- b. Kuivõrd fikseerunud on intervjueeritavate hoiakud?

4.2. Hüpoteesid

Varasemates uuringutes, mis kaardistavad eestlaste sallivust ja hoiakuid seksuaalvähemuste või samasooliste paaride suhtes, on ilmnenud mitu tendentsi, näiteks on nooremate ja kõrgemalt haritud inimeste suhtumine positiivsem ja avatum kui vanemate ja madalamalt haritud inimeste oma. Käesolevas bakalaureusetöös vaatan, kas need tendentsid peavad ka üliõpilaste puhul paika. Seega püstitan järgmised hüpoteesid:

- 1) Üliõpilaste suhtumine samasoolistesse paaridesse on pigem positiivne ja avatud.
- 2) Samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes on avatumad need respondendid, kellel on tutvusringkonnas homoseksuaalseid inimesi.
- 3) Vähesed respondendid oleksid nõus andma samasoolistele paaridele õigused abielluda ja lapsendada.
- 4) Positiivsemate hoiakutega intervjueeritavad lähtuvad oma hoiakute argumenteerimisel pigem üldistest põhimõtetest, negatiivsete hoiakutega intervjueeritavad viitavad pigem subjektiivsele arvamusele.
- 5) Nende intervjueeritavate hoiakud, kes on seksuaalvähemusteteemalist meediaarutelu jälginud, on fikseerunumad kui neil, kes vastavat teemat meedias jälginud ei ole.

II MEETOD JA VALIM

Käesolevas peatükis annan ülevaate sellest, millist meetodit ja valimit uuringu jaoks kasutasin. Kuna uurimisküsimustele vastuste leidmine eeldas nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset lähenemist, on ka antud peatükis mõlemat uuringut eraldi kirjeldatud. Peatüki esimeses osas põhjendan kvantitatiivse meetodi valikut ja kirjeldan uuringu läbiviimise protsessi, teises osas kirjeldan kvantitatiivse uuringu valimit ning kolmandas osas selgitan kvalitatiivse meetodi valikut ja annan ülevaate uuringu läbiviimisest.

1. Kvantitatiivse meetodi valiku põhjendus

Üliõpilaste üldiste hoiakute väljaselgitamine eeldas kvantitatiivset lähenemist. Seega viisin sihtrühma seas läbi standardiseeritud ankeetküsitluse. Viimase kasuks otsustasin seetõttu, et küsitluse läbiviimine on kiire ja odav ning niisugust meetodit kasutades on võimalik jõuda paljude inimesteni korraga (Ruane 2005: 123), mida esimene uurimisküsimus käesoleval juhul eeldas. Samuti on küsitlus sobilik meetod andmete võrdlemiseks, arvamuste ja hoiakute selgitamiseks ning nendevaheliste seoste analüüsimiseks (Babbie 2011: 242).

Ankeetküsitluse puuduseks on asjaolu, et see võib peale suruda uurija lähenemisviisi ning inimesed võivad hakata vastama „nii, nagu peab“ või pealiskaudselt, süvenemata küsimustesse (Ruane 2005: 125-129; Neuman 2006: 279-283). Nende probleemide vältimiseks püüdsin sõnastada ankeedis olevad küsimused võimalikult neutraalselt, et mitte iseenda suhtumise väljendamisega vastajaid mõjutada. Teiseks, ankeetküsitlus oli anonüümne ja vabatahtlik, mis soodustas ausalt vastamist. Kolmandaks, vastamine võttis aega 5–10 minutit, mille jooksul suutis respondent usutavasti vastamisele keskenduda ning mitte ära tüdineda. Hoidusin ka avatud küsimuste esitamisest, sest sageli on neile vastamine inimeste jaoks tüütu, sest nõuab neilt suuremat pingutust (Ruane 2005: 132); selle asemel lisasin küsimustiku lõppu lahtri, kus respondendid võisid oma vastuseid kommenteerida või midagi täiendavalt kirjutada.

Küsitlusuuringustel on veel teisigi puudusi, mida küll arvesse võtsin, kuid mida täielikult välistada polnud võimalik. Näiteks ei saanud kontrollida, kui tõsiselt vastajad uurimusse suhtusid ning kui hoolikalt ja ausalt vastasid. Samuti ei pruukinud vastusevariandid olla täiesti ammendavad ega pakkuda vastajale just seda varianti, mida ta soovinuks valida (Hirsjärvi et

al 2005: 182). Viimase probleemi ärahoidmiseks kasutasin paari küsimuse puhul võimalust lisada valikvastuste kõrvale ka lahter selle jaoks, kui respondent soovib vastata midagi niisugust, mida mina ankeedi koostajana pole osanud ette näha. Lisaks sellele, nagu eelmiseski lõigus on välja toodud, sai respondent oma vastuseid täpsustada küsimustiku lõpus olevas spetsiaalses lahtris.

Ankeetküsitluse viisin läbi interneti teel, kasutades küsimustiku koostamisel Google Docs'i tarkvara. Google Docs võimaldas koostada erinevat tüüpi küsimusi – nii avatud kui suletud, etteantud skaalaga ja maatriksküsimusi. Küsitluse läbiviimist internetis toetas ka asjaolu, et uuritavaks sihtrühmaks olid noored vanuses 19–26, kellele ei tohiks olla probleemiks arvutikasutamise oskuste ja internetile juurdepääsu puudumine.

Veebipõhisel küsitlusel on veel teisigi tugevusi. Lisaks sellele, et internetis on küsitluse läbiviimine kiire ja odav, aitab see vältida sisestusvigade tegemist ning tagab vastajate anonüümsuse, soodustades seega ausalt vastamist (Mail... 2005). Teisalt on veebis läbiviidaval küsitlusel ka murekohti. Suurimaks probleemiks on valimi representatiivsus (Babbie 2011: 272-273): kõigil valimisse kuuluvatel inimestel ei pruugi olla uuritava teema vastu huvi, mistõttu võivad nad vastamisest kõrvale hoida. Samuti võib olla probleemiks ankeedi korduv täitmine (Neuman 2006: 302), mis võib kokkuvõttes tulemusi mõjutada.

1.1. Ankeetküsitluse läbiviimine

Küsimustik (vt lisa 1) koosnes 16 küsimusest, millele lisandusid küsimused sotsiaaldemograafiliste andmete kohta, nagu sugu, vanus, elukoht ja õpitav eriala. Uuris vastajate elukohta ja eriala eesmärgiga välja selgitada, kas maal ja linnas elavate noorte suhtumine erineb millegi poolest ning kas teatud erialal õppivad tudengid on tolerantsemad kui teised. Kuna aga vastustes elukoha ja õpitava valdkonna kohta puudus mitmekesisus (mõne eriala esindajaid oli vaid üks), ei hakanud nende tunnuste põhjal järeldusi tegema.

Selgitamiseks välja, millised olid respondentide hoiakuid uuritava temaatika suhtes, küsisin, kuidas suhtutakse homoseksuaalsusesse kui nähtusesse (kas seda peetakse normaalseks või vastuvõetamatuks), kuidas suhtutakse meespaari ja kuidas naispaari, millised õigused võiksid samasoolistel paaridel olla, kuivõrd oluliseks peetakse seksuaalvähemuste sallimisele suunatud kampaaniaid ja üritusi ning kuivõrd on tähele pandud seksuaalvähemusteteemalist meediakajastust. Samuti uurisin respondentidelt, kas neil on tutvusringkonnas

homoseksuaalseid inimesi, ning kuidas nad reageerisid või reageeriksid, kui said/saaksid teada, et nende tuttav või sõber on homoseksuaal.

Seejuures kasutasin erinevat tüüpi küsimusi: selliseid, kus vastaja pidi valima ühe variandi, ning selliseid, kus ta sai valida mitu sobivat varianti. Samuti esitasin ankeedis väiteid, mille juures respondent pidi märkima „nõustun-ei nõustu“ skaalal, kuivõrd ta on konkreetse väitega päri.

Küsimustik oli koostatud ja läbi viidud seminaritöö raames, mis oli ettevalmistus käesolevaks bakalaureusetöoks ja mille eesmärk oli uurida üliõpilaste hoiakuid seksuaalvähemuste suhtes. Kuigi käesolev töö ja seminaritöö erinevad oma fookuse poolest, oli üht osa seminaritööks kogutud andmetest siiski võimalik kasutada ka bakalaureusetöös. Fookusest lähtuvalt on käesolevas töös välja toodud ainult valitud hulk kvantitatiivse uuringu tulemusi, mis on töö eesmärki arvestades relevantsete.

Ankeetküsitlus lõppes lahtriga, kuhu võisid respondendid soovi korral kirjutada oma e-maili aadressi juhul, kui nad olid nõus osalema järgnevas uuringus. Selle all pidasin silmas bakalaureusetöö tarvis intervjuude tegemist, mille eesmärk oli uurida, kuidas erinevate hoiakutega inimesed oma hoiakuid argumenteerivad.

Saatsin e-kirja koos küsitluse lingiga nelja suurema avalik-õigusliku ülikooli listidesse – Tartu Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli, Tallinna Ülikooli ja Eesti Maaülikooli. Tallinna Tehnikaülikoolist ja Eesti Maaülikoolist sain peagi vastuse, et neil ei ole kombeks küsitlusi listidesse saata, sest neid tuleb teatud perioodidel liiga palju. Seevastu Eesti Maaülikooli üliõpilasesinduse esimees riputas minu soovi koos ankeetküsitluse lingiga ülikooli koduleheküljele. Kuigi Tallinna Ülikoolist mulle vastust ei saadetud, võib sealsete tudengite vähese vastamise põhjal järeldada, et ka nemad ei edastanud minu e-kirja tudengite meililisti.

Hoidsin küsitluse vastajatele avatuna seitse päeva, perioodil 3.–10. jaanuar 2012.

Andmetöötamiseks kasutasin programmi MS Excel 2007. Hõlbustamiseks erinevate vastusevariantide loetlemist ja edasist andmete analüüsi, asendasin sõnalised vastused numbriliste koodidega. Excelis kasutasin ühemõõtmelist andmeanalüüsi: andmeid kirjeldasin protsentjaotuste kaudu tabelite ja graafikute vormis.

2. Kvantitatiivse uuringu valim

Uuringu sihtrühmaks olid Tartu Ülikooli, Tallina Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli ja Eesti Maaülikooli tudengid vanuses 19–26. Just sellise sihtrühma valisin järgmistel põhjustel:

- 1) Sellises vanuses noortel on enamasti välja kujunenud kindlad seisukohad, mida suudetakse argumenteerida.
- 2) Kuna keskmisest haritumad ja nooremad inimesed on varasemate uuringute põhjal kõige sallivam osa rahvastikust (Saar 2001; Kasearu 2009), on huvitav uurida, milline on nende inimeste suhtumine, keda peetakse vanuse ja haridustaseme poolest tolerantseimateks ühiskonnaliikmeteks, ja kuivõrd avatud ollakse samasooliste paaride õiguste küsimuses.
- 3) Vähem tähtis ei olnud ka asjaolu, et üliõpilaste kui sihtrühmaga on võimalik võrdlemisi kerge vaevaga kontakteeruda, võttes nendega ühendust meililistide kaudu.

2.1. Kvantitatiivse uuringu valimi kirjeldus

Standardiseeritud küsitlusele vastas 186 inimest, kuid 12 neist ei kuulunud minu poolt määratud vanusevahemikku, mistõttu jätsin nad valimist välja. Seega koosneb lõplik valim 174 respondendist vanuses 19–26. Kuigi valimi üldkoguks olid eespool nimetatud nelja ülikooli tudengid, õnnestus mul saada esinduslik hulk vastajaid vaid Tartu Ülikoolist (vt tabel 2). Teistest nimetatud ülikoolidest vastajate leidmisel sai takistuseks asjaolu, et minu e-kirja küsitlusele viiva lingiga ei saadetud tudengite meililisti.

Tabel 2. Respondentide jaotumine ülikoolide järgi (N=174)

Ülikool	Vastajate arv	Vastajate hulk protsentides (%)
Tartu Ülikool	159	91
Tallinna Tehnikaülikool	6	4
Tallinna Ülikool	3	2
Eesti Maaülikool	2	1
Muu	4	2

Kuna küsimustik oli üleval veebikeskkonnas, toimus valimi komplekteerimine vabatahtlikkuse printsiibi alusel, mistõttu ei ole küsitlusele vastanud meeste ja naiste osakaal võrdne. Respondentidest 128 (74%) olid naised ja 46 (26%) mehed ning vastanute keskmine vanus oli 21,4.

Erinevate teaduskondade tudengid vastasid küsitlusele erineva aktiivsusega. Paljudesse teaduskondadesse minu e-kirja ka ei edastatud, mistõttu sattus valimisse mõne valdkonna (näiteks majandus- ja sotsiaalteaduste) üliõpilasi märksa rohkem kui teisi (vt tabel 3).

Tabel 3. Respondentide jaotumine õpitava valdkonna järgi (N=174)

Õpitav valdkond	Vastajate arv	Vastajate hulk protsentides (%)
Majandusteadus	61	35
Sotsiaalteadused	51	29
Humanitaarteadused	20	12
Haridusteadus	12	6
Ehitus	7	4
Loodusteadused	5	2
Mehaanika	3	2
Tervise- ja kehakultuurivaldkond	3	2
Infotehnoloogia	2	2
Keskkonnakaitse	1	0,3
Matemaatika	1	0,3
Õigusteadus	1	0,3
Muu	7	4

Sotsiaal-demograafiliste küsimuste hulgas oli küsimus ka respondendi elukoha kohta. Enamik vastajaid oli pärit Tallinnast, Tartust või Pärnust. Vaid üksikud vastajad märkisid, et nende kodu asub mõnes muus maakonnakeskuses, linnas/alevis, alevikus või külas (vt tabel 4).

Tabel 4. Respondentide jaotumine elukoha järgi (N=174)

Elukoht	Vastajate arv	Vastajate hulk protsentides (%)
Pealinn	28	16
Suur linn (Tartu või Pärnu)	117	67
Muu maakonnakeskus	3	2
Muu linn või alev	17	10
Alevik	3	2
Küla	6	3

Antud valimi puhul on oluline märkida, et küsitluse tulemusi ei saa üldistada kõikidele üliõpilastele, sest paljude õpetatavate erialade tudengid on jäänud esindamata. Samuti võib probleemkohana välja tuua asjaolu, et naistudengid (ühtlasi naiselikumate erialade tudengid) on olnud vastamisel märksa aktiivsemad kui meestudengid. Sellele vaatamata aitab valim kirjeldada tudengite seas levivaid hoiakuid, andes aimu üldisemate tendentside kohta.

3. Kvalitatiivse uuringu valiku põhjendus

Kui kvantitatiivsed meetodid aitavad leida vastuseid eelkõige küsimusele, kui palju mingisugust nähtust esineb, siis kvalitatiivse meetodi abil on võimalik anda nähtustele põhjendusi ja selgitusi. Niisiis kasutasin kvalitatiivset meetodit ehk süvaintervjuusid tekstide vastuvõtu ja hoiakute argumenteerimise uurimiseks.

Tekstide vastuvõttu ehk retseptiooni uurin eesmärgiga analüüsida, kuidas suhtuvad intervjueeritavad argumentidesse, mis on nende enda vaadetega kooskõlas, ning kuidas nendesse, mis on nende vaadetega vastuolus. Samuti uurin seda, kas ja kui võrd muutub intervjueeritavate arvamus samasooliste paaride õigustesse, eelkõige õigusesse abielluda, pärast tekstide lugemist.

Lisaks sellele, et uurisin, kuidas võtavad uuringus osalenud üliõpilased vastu kahte sisu poolest vastandlikku meediateksti, oli intervjuul ka teine eesmärk. Nimelt soovisin intervjueeritavatel teada veel sedagi, kuidas nad argumenteerivad oma hoiakuid samasooliste paaride suhtes. Palusin neil põhjendada, miks nad suhtuvad homoseksuaalsusse positiivselt või negatiivselt, ning mis on need põhjused, miks nad oleksid selle poolt või vastu, et samasoolised paarid saaksid oma kooselu ametlikult kinnitada, abielluda ja lapsendada.

Leian, et semistruktureeritud süvaintervjuu oli meetod, mis täitis antud juhul oma eesmärgi saada selgitusi ja põhjendusi üliõpilaste hoiakute kohta ning uurida, kuidas nad tõlgendavad ette antud meediatekste. Paika pandud intervjuukava aitas püsida fookuses, kuid võimaldas siiski arendada intervjueeritavaga vaba vestlust ning vajadusel esitada täpsustavaid küsimusi või muuta küsimuste järjekorda vastavalt vestlusele.

Sellele vaatamata on intervjuul aga mitmeidki puudusi, mis võivad uuringu tulemusi mõjutada. Esiteks eeldab intervjuu hoolikat kavandamist ja intervjuu läbiviimise õppimist (Hirsjärvi et al 2005: 193). Teiseks, nii intervjuerija, intervjueeritav kui ka olukord tervikuna

võib tingida selle, et intervjuusse satub palju vigu, näiteks võib intervjuueeritav tunda vajadust anda „õigeid“ vastuseid või näidata ennast võimalikult eeskujuliku kodanikuna (ibid.).

3.1. Intervjuude läbiviimine

Viisin intervjuu läbi kümne üliõpilasega, kes olid varem vastanud ankeetküsitlusele ning andnud oma nõusoleku osaleda edasises uuringus. Ühelt poolt oli kvantitatiivses uuringus osalemine oluline selle jaoks, et saaksin teha kindlaks, millisesse hoiakurühma üliõpilane kuulub ning milliseid vaateid esindab. Teiselt poolt andis ankeetküsitlusele vastamine üliõpilasele võimaluse samasooliste paaride ja nende õiguste probleemistiku üle mõtiskleda ning teema enda jaoks läbi mõelda.

Intervjuu küsimuste koostamisel lähtusin eelnevalt püstitatud uurimisküsimustest. Enne potentsiaalsete intervjuueeritavatega kontakteerumist viisin läbi prooviintervjuu, mille käigus selgus, et mitmed küsimused on tarbetud, sest sunnivad intervjuueeritavat oma vastuseid kordama. Seega tegin pärast prooviintervjuud küsimuste kavasse mõned korrektiivid, et seda viga edaspidi vältida.

Intervjuu kavas on küsimused jagatud kolme ossa (vt intervjuu kava lisast 2):

- 1) **Intervjuueeritava meediatarbimise harjumused.** Et uuringus osaleja kohaneks intervjuueerimise situatsiooniga, küsisin sissejuhatuseks, millistest kanalitest saab ta peamisi uudiseid, mitu tundi kulutab ta uudistemeedia jälgimisele jne. Uurisin ka seda, kui võrd ja millises kontekstis on ta meedias tähele pannud seksuaalvähemuste temaatikat ning kui võrd vajalikuks peab ta selle teemalist meediaarutelu.
- 2) **Oma hoiakute argumenteerimine.** Intervjuu teises osas palusin uuringus osalejal põhjendada oma hoiakuid: miks ta toetab või ei toeta samasoolistele paaridele õiguste andmist.
- 3) **Meediatekstide retseptsioon.** Viimases osas andsin intervjuueeritavale lugeda ühe arvamuse artikli ning esitasin talle seejärel mõned küsimused, näiteks millest tekst rääkis, mida ta sellest artiklist arvab, millega ta nõus on ja millega mitte. Samad küsimused kordusid ka pärast teise artikli lugemist. Intervjuu lõpetuseks küsisin intervjuueeritavalt uuesti, mida ta arvab samasoolistele paaride abieludest, et vaadata, kas ja kuidas on tema seisukoht pärast arvamuse artiklite lugemist muutunud.

Enne intervjuerima asumist selgitasin uuringus osalejale intervjuu ülesehitust, et ta teaks, mis teda ees ootab. Rõhutasin, et intervjuu on konfidentsiaalne ning tema nime ei avaldata. Samuti toonitasin, et küsimustele ei ole õigeid ega valesid vastuseid, vaid olulised on intervjueritava enda arvamus ja tõlgendus.

Kõik kümme intervjuud on läbi viidud ajavahemikul 18. märts kuni 8. aprill 2012. Vastavalt uuringus osalejate võimalustele viisime intervjuud läbi kas minu kodus, Tartu Ülikooli raamatukogus või kohvikus. Ühe inimese intervjuerimiseks kulus keskmiselt tund aega.

Intervjuude salvestamiseks kasutasin diktofoni ja hiljem transkribeerisin lindistatu, et hõlbustada intervjuude analüüsimist. Vastuste analüüsimiseks kasutasin nii *cross-case* meetodit kui ka *case-by-case* meetodit. Esimesel juhul võtsin fookusesse konkreetse alateema või küsimuse ning võrdlesin vastuseid eri intervjuude lõikes. Teisel juhul vaatasin ühe inimese vastuseid läbi intervjuu ja pöörasin tähelepanu sellele, mida ta arvas kahest meediatekstist ning kas ja kuidas muutus intervjuu jooksul tema hoiak homoabielude suhtes.

3.2. Retseptsiooni uurimine

Nagu eespoolgi välja tõin, oli intervjuude eesmärk muuhulgas uurida, kuidas intervjueritavad võtavad vastu etteantud meediatekste, mis analüüsivad samasooliste paaride õiguste küsimusi. Retseptsiooni uurimiseks kasutasin Stuart Halli kodeerimise ja dekodeerimise mudelit, analüüsimaks, kas intervjueritav võtab sõnumi täielikult, osaliselt või vastupidiselt omaks. Minu eesmärk oli iga intervjueritava puhul kindlaks teha, kuidas ta suhtub artiklites toodud argumentidesse ja artiklitesse tervikuna ehk mil viisil (hegemooniliselt, läbiräägitult või opositsiooniliselt) intervjueritav tekste dekodeerib.

3.2.1. Retseptsiooni uurimiseks kasutatud meediatekstid

Retseptsiooni uurimiseks kasutatavate meediatekstide valimise kriteeriumiks oli, et tegemist peab olema meediatekstidega, mis analüüsivad küll sama teemat, antud juhul samasooliste paaride õigusi, kuid mis on argumentide poolest vastandlikud: ühes artiklis tuuakse välja põhjused, miks peaksid olema samasooliste paaride kooselud ja abielud lubatud, ning teises artiklis, vastupidi, esitatakse argumente, miks ei tohiks homoseksuaalseid liite tunnustada. Artiklid olid järgmised:

- 1) **Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“** (vt lisa 3), varem avaldatud Kajar Kase blogis. Arvamusartikkel tõi välja argumente, miks tuleks Eestis seadustada samasooliste partnerlus (sh samasooliste paaride abielud). Autori peamine väide geipartnerluse kaitseks oli, et „inimene ei saa valida, kas ta on hetero- või homoseksuaalne, see on talle kaasa antud samamoodi nagu rass, sugu või silmade värv.“ Samuti rõhutas ta, et geipartnerluse seadustamine ei tekita kellelegi kahjusid ning pigem tõstab Eesti mainet piiride taga, seega tuleks „see väike asi“ ära teha.
- 2) **Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“** (vt lisa 4), varem avaldatud internetiportaalis Delfi. Arvamusartiklis arutleti selle üle, milliseid negatiivseid tagajärgi võib samasooliste partnerluse seadustamine kaasa tuua. Selle ilmestamiseks oli artiklis toodud näiteid teiste riikide kohta, kus ühe õiguse andmise järel on ilmnunud ahelreaktsioonina uued ja suuremad nõudmised. Autor tõi välja, et samasooliste paaride kooselu tunnustamise järgmiseks sammuks võib olla polügaamia, pedofiilia, nekrofiilia jms seadustamine. Artiklis rõhutatakse eelkõige traditsioonilise perekonnamudeli püsijäämise ja „terve mõistuse võidulepääsemise“ vajalikkust.

Üheks mõttekohaks seoses retseptiooni uurimisega oli see, kumba artiklit peaks intervjueeritav esimesena lugema ning kuivõrd võib tekstide lugemise järjekord tulemusi mõjutada. Lahendasin olukorra selliselt, et andsin igale intervjueeritavale enne lugeda seda artiklit, mis ei ole tema vaadetega kooskõlas (näiteks positiivsete hoiakutega intervjueeritav luges esimesena Peeter Võsu artiklit, negatiivsete hoiakutega intervjueeritav aga Kajar Kase artiklit). Arvasin, et vastasel juhul võib inimene saada artiklist oma hoiakutele veelgi kinnitust, mistõttu ei pruugi ta vastasargumentidel põhinevat teksti objektiivselt lugeda.

3.2.2. Retseptiooniuringutega seonduvad probleemid

Selleks, et iseloomustada auditooriumi aktiivsuse loomust ja ulatust, kasutatakse retseptiooni uurimisel meetodina enamasti etnograafilisi (osalus)vaatlusi ja süvaintervjuusid, mille põhjal on hiljem võimalik analüüsida, kuidas spetsiifilised auditooriumid konkreetseid žanre ja teemasid vastu võtavad (Jensen 1988; Jensen & Rosengren 1990). Retseptiooniuringutele on aga ette heidetud mitmeid asjaolusid, millega tuleks teksti vastuvõtu uurimisel arvestada.

Esiteks, nagu teistegi kvalitatiivset metodoloogiat kasutavate uuringute puhul tekib ka retseptiooni uurimisel probleem valimiga. Statistiliselt representatiivset valimit on keeruline kokku koguda, mistõttu ei saa tulemusi üldistada suurematele gruppidele (Jensen 1988).

Niisamuti nagu teistegi meetodite puhul võib uurija omapoolse küsimusepüstitusega vastajat mõjutada ja teatud viisil vastama suunata. Samuti võib uuringus osaleja tunda kohustust vastata nii, nagu ta arvab, et uurija temalt ootab (McKee 2003: 87).

Veel neljaski probleem, mis retseptsiooniuringutega seondub, on tekstide tõlgendamine. McKee (2003: 84) toob välja, et inimesed ei pruugi igapäevaelus interpreteerida teksti viisil, nagu nad teevad seda uurimiskatses. Protsess, kus tuleb kellelegi, näiteks uurijale, selgitada, mida inimene konkreetsest tekstist arvab, ei ole sama, kuidas mõeldakse sellest oma igapäevases elus. Seega ei pruugi uuringu käigus saadud tulemused olla täiesti adekvaatsed.

III TULEMUSED

Käesolevas peatükis annan ülevaate nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse uuringu peamistest tulemustest. Peatükk jaguneb vastavalt meetodile kaheks: kõigepealt toon välja küsitluse ning seejärel intervjuude tulemused.

1. Kvantitatiivse uuringu tulemused

Käesolevas alapeatükis, mis jaguneb omakorda kaheks väiksemaks osaks, toon välja olulisemad andmeanalüüsi tulemused. Esimeses osas pakun välja võimaluse, kuidas respondente hoiakute põhjal rühmitada, ja kirjeldan lühidalt igat hoiakurühma. Teises osas analüüsin neid rühmi sotsiaal-demograafiliste tunnuste alusel.

1.1. Hoiakurühmade moodustamine

Et saadud tulemusi paremini üldistada, jagasin tudengid vastavalt nende hoiakutele rühmadesse. Hoiakurühmade koostamiseks moodustasin indeksi, mis näitas respondendi suhtumist seksuaalvähemustesse ja samasoolistesse paardesse. Indeksisse kuulusid järgmised küsimused:

- 1) Kas seksuaalvähemustel peaks Sinu arvates olema võimalus töötada lastega (nt õpetajana)?¹
- 2) Kas seksuaalvähemustel peaks Sinu arvates olema võimalus kooselu ametlikult kinnitada?
- 3) Kas seksuaalvähemustel peaks Sinu arvates olema võimalus abielluda?
- 4) Kas seksuaalvähemustel peaks Sinu arvates olema võimalus lapsendada?
- 5) Kuidas suhtud sellesse, kui seksuaalvähemused korraldavad teavitusüritusi (nt paraade)?²
- 6) Kuidas suhtud sellesse, kui seksuaalvähemused võtavad meedias oma õiguste teemal sõna?

---

¹ Küsimuste 1-4 vastusevariandid: kindlasti; pigem jah; oleneb konkreetsest olukorrast või inimesest; pigem ei; kindlasti mitte.

² Küsimuste 5-7 vastusevariandid: toetan seda täielikult; pigem toetan seda; mul ei ole midagi selle vastu, kuni see ei muutu liiga pealetükkivaks; pigem ei toeta seda; olen sellele täielikult vastu.

- 7) Kuidas suhtud sellesse, kui seksuaalvähemused näitavad avalikus kohas oma tundeid välja (nt hoiavad käest kinni)?
- 8) Milline järgmistest lausetest iseloomustab su hoiakuid samasooliste paaride suhtes kõige rohkem?
  - a. Pooldan seda, et samasoolised paarid saaksid võrdsed õigused heteroseksuaalsete paaridega.
  - b. Pooldan seda, et samasoolistel paaridel oleksid mõningad õigused (nt kooselu ametlikult kinnitada, aga mitte abielluda).
  - c. Mul on samasoolistest paaridest ükskõik, kuni nad tegutsevad avalikkuse eest varjatult.
  - d. Samasoolistel paaridel ei tohiks olla mingeid õigusi.
  - e. Mul ei ole samasooliste paaride suhtes väljakujunenud hoiakut.

Nende küsimuste vastused kodeerisin viiepallistele skaaladele, kus 1 tähistas kõige konservatiivsemat ja 5 kõige liberaalsemat vastust. Koondpunktisummast lähtudes otsustasin, millisega järgmistest seisukohtadest konkreetne respondent nõustub:

- 1) **Vastaja kogus 32–40 punkti** – samasoolistel paaridel võiksid olla võrdsed õigused heteroseksuaalsete paaridega.
- 2) **Vastaja kogus 25–31 punkti** – samasoolistel paaridel võiksid olla mõningad õigused.
- 3) **Vastaja kogus 16–24 punkti** – samasoolistel paaridel võiksid olla üksikud õigused (eelkõige õigus oma kooselu ametlikult kinnitada)
- 4) **Vastaja kogus 8–15 punkti** – samasoolistel paaridel ei tohiks olla mingeid õigusi.

Järgmisena panin saadud indeksipunktid ristamisi väitega, kas homoseksuaalsus on respondendi jaoks normaalne nähtus või vastuvõetamatu (vt tabel 5). Viiepallisel skaalal tähistasid 4 ja 5, et homoseksuaalsus on normaalne (või pigem normaalne), 1 ja 2, et homoseksuaalsus on vastuvõetamatu (või pigem vastuvõetamatu) ning 3, et respondent ei oska öelda, kas homoseksuaalsus on tema arvates normaalne või vastuvõetamatu.

Tulemusi risti asetades tuvastasin hoiakurühmad, mis on välja toodud tabelis 5.

Tabel 5. Hoiakurühmade moodustumine

	Pooldab võrdsete õiguste andmist (32-40p)	Pooldab mõningate õiguste andmist (25-31p)	Pooldab üksikute õiguste andmist (16-24p)	On õiguste andmisele vastu (8-15p)
Homoseksuaalsus on normaalne nähtus (4-5p)	Kindel toetaja	Mööndustega toetaja	Ambivalentne	Ambivalentne
Ei oska öelda, kas homoseksuaalsus on normaalne või vastuvõetamatu (3p)	Liberaalne kahtleja	Liberaalne kahtleja	Konservatiivne kahtleja	Konservatiivne kahtleja
Homoseksuaalsus on vastuvõetamatu (1-2p)	Ambivalentne	Ambivalentne	Mööndustega vastane	Kindel vastane

Järgmisena toon välja iga rühma esindaja iseloomustuse.

Kindel toetaja esindab minu uuringus osalejatest **kõige positiivsemaid hoiakuid** samasooliste paaride ja homoseksuaalsuse suhtes. Tema arvates võiksid samasoolistel paaridel olla heteroseksuaalsete paaridega võrdsed õigused, sh õigus abielluda ja adopteerida. Kindlat toetajat ei häiri ka seksuaalvähemuste sõnavõetud meedias, nende korraldatud paraadid ega oma seksuaalse orientatsiooni avalik väljanäitamine. Kindel toetaja ei näe põhjust, miks peaks homoseksuaale kohtlema teisiti kui heteroseksuaalseid inimesi.

Mööndustega toetajal on samasooliste paaride suhtes samuti **positiivsed hoiakud**. Tema arvates on homoseksuaalsus normaalne nähtus ja seega võiks samasoolistel paaridel olla enamik õigusi, mis on lubatud erinevast soost paaridele. Samas, suur hulk mööndustega toetajaid ei oleks nõus andma samasoolistele paaridele lapsendamisõigust, vahetevahel võib neid häirida ka seksuaalvähemuste pealetükkivus oma õiguste nõudmisel või oma sättumuse liigne rõhutamine.

Liberaalne kahtleja on, nagu nimigi ütleb, oma **hoiakute poolest küllaltki liberaalne ja suhtub samasoolistesse paaridesse pigem positiivselt**, pooldades neile õiguste andmist. Mööndustega toetajast eristab liberaalset kahtlejat asjaolu, et viimane ei ole veendunud homoseksuaalsuse kui nähtuse täielikus normaalsuses, samuti toetab liberaalne kahtleja harvemini samasooliste paaride abiellumisõigust kui mööndustega toetaja.

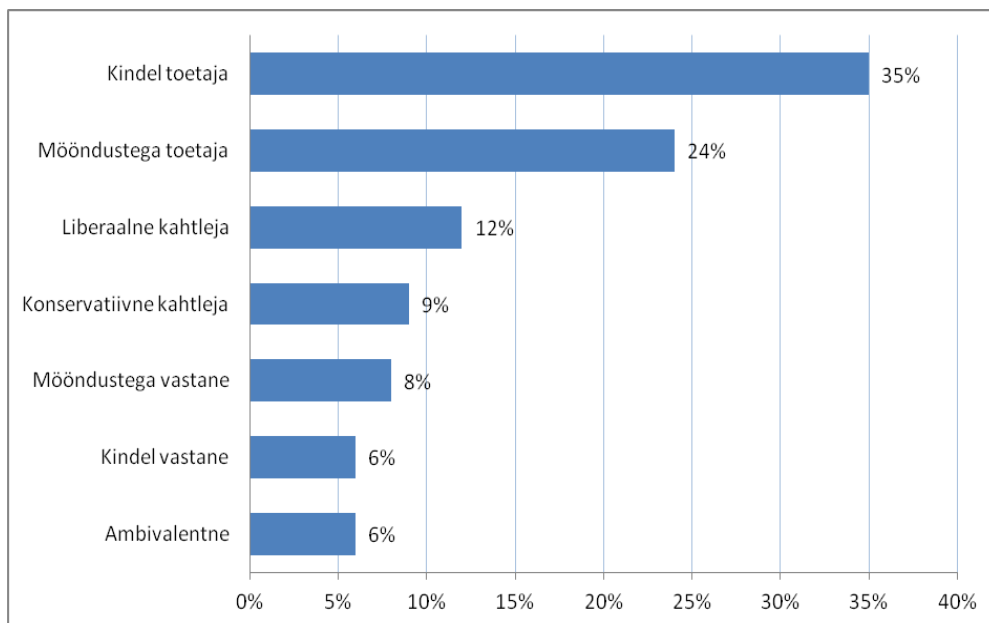
Konservatiivne kahtleja on oma **hoiakute poolest küllaltki uuendusvaenulik ja suhtub samasoolistesse paaridesse pigem negatiivselt**. Ta lähtub sallivusküsimuses sageli printsibist, et homoseksuaalseid paare võib tolereerida seni, kuni nad tegutsevad avalikkuse eest varjatult ega muutu õiguste nõudmisel liiga pealetükkivaks. Sarnaselt liberaalse kahtlejaga ei ole ka konservatiivsel kahtlejal selget ettekujutust, kas homoseksuaalsus on normaalne nähtus või peaks seda taunima. Samas on ta veendunud, et samasoolistel paaridel ei tohiks olla võrdseid õigusi heteroseksuaalsete paaridega – eelkõige õigusi abielluda ja lapsendada. Kooselu registreerimist nad enamasti täiesti hukka ei mõista.

Mööndustega vastasel on samasooliste paaride suhtes **küllaltki negatiivsed hoiakud**. Kuigi ta ei mõista neid täielikult hukka, ei annaks ta sellegipoolest samasoolistele paaridele mingisuguseid õigusi. Enamasti tolereerib mööndustega vastane seda, kui seksuaalvähemuste esindajad nõuavad endale meedia vahendusel õigusi või töötavad asutustes, kus tuleb tegeleda lastega (näiteks koolis). Sellegipoolest peab mööndustega vastane homoseksuaalsust ebanormaalseks ning on tugevalt vastu samasooliste paaride abiellumis- ja lapsendamissoigusele, sageli ka partnerluse registreerimisele.

Kindel vastane on väljatoodud hoiakurühmade esindajatest **homoseksuaalsuse ja samasooliste paaride suhtes kõige negatiivsemate hoiakutega**. Tema arvates on homoseksuaalsus täiesti vastuvõetamatu ning ühiskond ei tohiks homoseksuaalsete inimeste eluviisi aktsepteerida. Kindel vastane on seisukohal, et samasoolistel paaridel ei tohiks olla mingisuguseid õigusi, mis seadustaks või kinnitaks nende suhte, rääkimata lapsendamissoigusest.

Ambivalentsete ehk vastuoluliste hoiakutega respondentide puhul on tegemist indiviididega, kelle vastustes on näiline ebakõla. Ühel juhul toetatakse küll samasoolistele paaridele õiguste andmist, kuid samal ajal peetakse homoseksuaalsust enda jaoks vastuvõetamatuks. Teisel juhul ollakse vastu samasoolistele paaridele õiguste andmisele, kuigi homoseksuaalsust peetakse normaalseks nähtuseks. Ei ole välistatud, et niisugune ebakõla võis tekkida küsitluse hooletu täitmise või kindlate seisukohtade puudumise tõttu.

Respondentide protsentuaalne jagunemine hoiakurühmadesse on leitav jooniselt 1, kust on näha, et positiivsete hoiakutega respondendid ehk kindlad toetajad ja mööndustega toetajad moodustavad väga suure osa, lausa üle poole küsitlusele vastanutest.

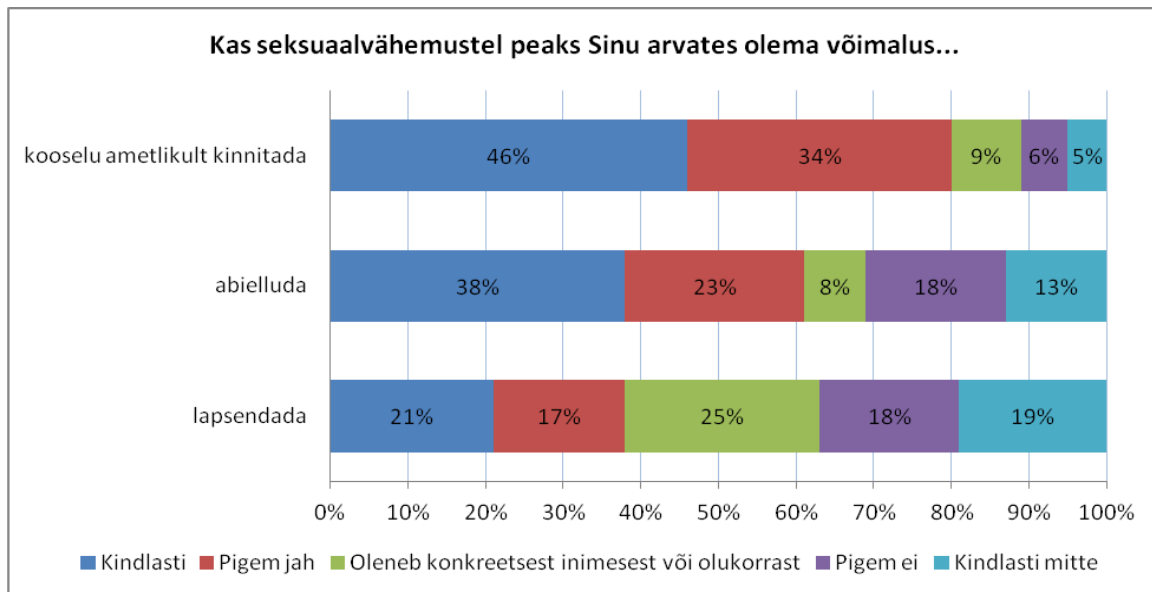

Joonis 1. Respondentide protsentuaalne jagunemine hoiakurühmadesse (N=174)

Jättes välja ambivalentsete hoiakutega vastajad, kelle hoiakuid on keeruline liigitada positiivseteks või negatiivseteks, võib täheldada huvitavat tendentsi: respondentide arv suureneb vastavalt sellele, mida liberaalsemad on hoiakud. Küsitlusele vastanud tudengite seas oli kõige vähem samasoolistesse paardesse ja homoseksuaalsusesse negatiivselt suhtuvaid respondente ning kõige enam positiivselt suhtuvaid vastajaid. Kahe äärmuse erinevus on lausa kuuekordne.

Järgnevalt jooniselt (vt joonis 2) on täpsemalt näha, kui suur protsent küsitlusele vastanud üliõpilasi annaks samasoolistele paaridele õiguse kooselu ametlikult kinnitada, õiguse abielluda ja õiguse lapsendada.

Kooselu registreerimise õiguse andmise suhtes ollakse kõige tolerantsemad: et samasoolised paarid võiksid saada oma suhte ametlikult kinnitada, toetab või pigem toetab üle kolmveerandi vastanutest, kusjuures täielikult ja pigem vastu olijaid on veidi üle kümne protsendi. Abiellumise puhul oldi pisut konservatiivsemad, kuid sellegipoolest toetas samasoolistele paaride õigust abielluda üle poole vastajatest. Seevastu adopteerimisvõimaluse andmise puhul oli konservatiivseid ja liberaalseid vastajaid võrdselt ning kõhklevale seisukohale jäi ligi neljandik respondentidest.

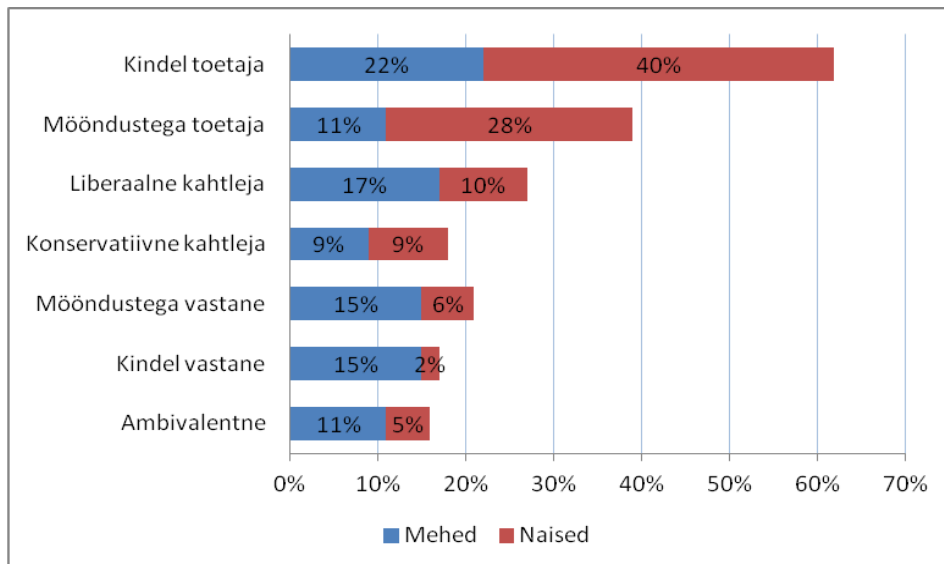
Joonis 2. Üldine suhtumine samasoolistele paaridele õiguste andmisse (N=174)

1.2. Hoiakurühmade sotsiaal-demograafiline iseloomustus

Kuna enamik uuringus osalenutest märkis oma elukohaks suure linna (Tallinna, Tartu või Pärnu) (vt eestpoolt tabel 4), siis ei ilmnenu seost elukoha ja konkreetsesse hoiakurühma kuulumise vahel. Niisamuti ei olnud võimalik järeldusi teha ka selle kohta, millised hoiakud domineerivad üht või teist eriala omandavate üliõpilaste seas – selle jaoks jagunesid uuringus osalenud tudengid õpitava valdkonna järgi liiga ebaühtlaselt.

Seevastu on võimalik välja tuua tendentse mees- ja naisrespondentide seas. Kuigi uuringus osalenud meesvastajaid oli ligi kolm korda vähem kui naissoost respondente (mehi 46, naisi 128), võib siiski täheldada mõningaid erinevusi mees- ja naisvastajate hoiakutes samasoolistele paaride ja homoseksuaalsuse suhtes.

Jooniselt 3 on näha, kuidas jaotusid mees- ja naisvastajad erinevatesse hoiakurühmadesse. Et andmed oleksid paremini võrreldavad, on joonisel välja toodud vastajate protsentuaalne jaotumine ehk kui suur protsent naisrespondentidest ja meesrespondentidest igasse hoiakurühma kuulub.

Joonis 3. Respondentide protsentuaalne jaotumine hoiakurühmadesse soo alusel (N=174)

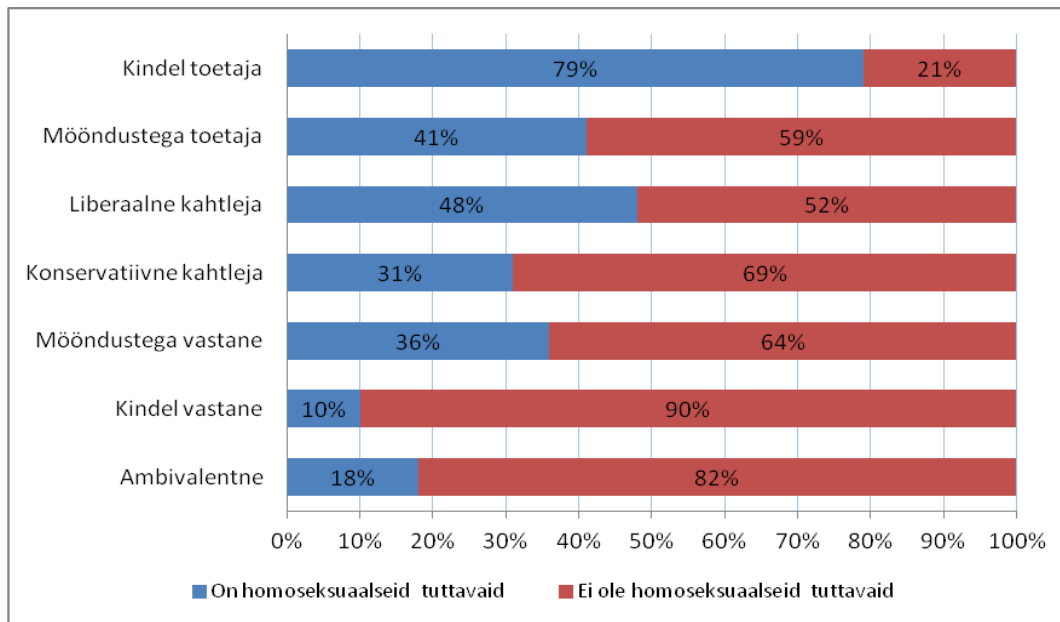
Eelnevalt joonistelt on näha, et nii naistest kui meestest suurim hulk vastajaid kuulub kõige positiivsemate hoiakutega rühma. Kui meessoost vastajad jagunevad erinevate rühmade vahel enam-vähem võrdselt, siis naissoost vastajate seas domineerivad selgelt positiivsed hoiakud: naiste seas on kindlaid ja mööndustega toetajaid oluliselt rohkem kui mis tahes teise rühma kuulujaid.

Jättes kõrvale ambivalentsete vastajate rühma, väheneb naisvastajate arv lineaarselt selles suunas, mida negatiivsemaks muutuvad hoiakud, kuid meesvastajate puhul on märgata, et positiivsete hoiakutega respondente (kindlaid toetajaid ja mööndustega toetajaid – kokku 33% kõikidest meesvastajatest) on peaaegu võrdselt nendega, kes omavad negatiivseid hoiakuid (kindlad vastased ja mööndustega vastased – kokku 30% kõikidest meesvastajatest).

Jooniselt kerkib esile ka tendents, et samasoolistesse paaridesse negatiivselt suhtuvaid respondente on meeste seas protsentuaalselt oluliselt rohkem kui naiste seas. Kõige negatiivsemate hoiakute esindajaid ehk kindlaid vastaseid oli meessoost respondentide seas 15%, samal ajal kui naisrespondentide seas oli neid kõigest 2%.

Veel teinegi märkimisväärne asjaolu ilmnis seoses homoseksuaalsete tuttavate ja sõprade olemasoluga. Uuringu tulemustest nähtus, et samasoolistesse paaridesse ja homoseksuaalsusse kõige positiivsemalt suhtuvatel respondentidel ehk kindlatel toetajatel on tutvus- ja/või pereringis sagedamini homoseksuaalseid inimesi kui mis tahes teise rühma

kuulujatel. Jooniselt 4 on näha, kui paljudel erinevatesse hoiakurühmadesse kuulujatel (protsentuaalselt) on enda sõnul homoseksuaalseid tuttavaid.

Joonis 4. Protsentuaalne respondentide hulk hoiakurühmas, kellel on ja kellel ei ole tutvusringkonnas homoseksuaale (N=174)

Olgugi et küsitluse tulemustest ilmneb selge tendents, et positiivsemate hoiakutega inimestel (kindlatel toetajatel, mööndustega toetajatel ja liberaalsetel kahtlejatel) on tutvusringkonnas tõenäolisemalt homoseksuaalseid inimesi kui negatiivsete hoiakutega inimestel, võis tulemusi mõjutada valimi väiksus. Kuna küsitlusele vastanute seas oli negatiivsete hoiakutega vastajaid väga vähe, (näiteks kindlate vastaste rühma kuulus 6% respondentidest ehk 10 inimest), ei saa selle pinnalt teha adekvaatseid järeldusi.

Kuigi on tõenäoline, et seksuaalvähemuste suhtes tolerantsematel inimestel on sagedamini homoseksuaalseid tuttavaid kui ebatolerantsematel inimestel, võivad protsendid suurema valimi korral oluliselt erineda.

2. Kvalitatiivse uuringu tulemused

Käesolevas alapeatükis, mis jaguneb neljaks väiksemaks osaks, tutvustan kvalitatiivse uuringu valimit ja tulemusi. Kuna intervjueritavate valimi koostamisel lähtusin kvantitatiivse uuringu tulemustest, selgitan valimi koostamise põhimõtteid alles selles peatükis. Esimeses osas kirjeldan niisiis kvalitatiivse uuringu valimit, teises osas annan ülevaate intervjueritavate

meediatarbimise harjumustest, kolmandas osas toon välja selle, kuidas oma hoiakuid argumenteeriti, ning neljandas osas analüüsin, kuidas respondendid suhtusid loetud meediatekstidesse.

2.1. Kvalitatiivse uuringu valim ja kirjeldus

Valimi koostamisel lähtusin põhimõttest, et valimisse satuksid võimalikult erinevate hoiakutega inimesed. Ma ei seadnud eesmärgiks intervjuuerida kõikide kvantitatiivse analüüsi tulemusel koostatud hoiakurühmade esindajaid, mis on välja toodud tabelis 5, vaid eelkõige pöörasin tähelepanu sellele, et valimis oleks üliõpilasi, kes pooldaksid samasooliste paaride õigust kooselu registreerida, abielluda ja lapsendada, ning üliõpilasi, kes oleksid eelnimetatute vastu. Kuna minu kavatsus oli saada intervjueeritavalt erinevaid põhjendusi selle kohta, miks nad on ühe või teise õiguse andmise poolt või vastu, kaasasin valimisse nii positiivsete, negatiivsete, vahepealsete kui ka vastakate hoiakutega vastajaid.

Nagu eelnevalt välja toodud, viisin intervjuud läbi kümne üliõpilasega, kes olid kvantitatiivse uuringu lõpus andnud nõusoleku osaleda ka kvalitatiivses uuringus ning jätnud kontakteerumiseks oma e-maili aadressi. Intervjuud oli nõus andma 27 respondenti, kelle seast tegin omakorda valiku selle põhjal, millised olid respondentide vastused ankeetküsitlusele. Informatsiooni intervjueeritavate kohta leiab tabelist 6.

Tabel 6. Informatsioon kvalitatiivses uuringus osalenud intervjueeritavate kohta

	Intervjueeritava kood (sugu + järjekorranumber_rühm)	Vanus	Õpitav valdkond	Hoiakurühm
1	N1_toetaja	23	Filoloogia	Kindel toetaja
2	N2_toetaja	20	Keskkonnatehnoloogia	Kindel toetaja
3	N3_toetaja	21	Sotsioloogia	Kindel toetaja
4	N4_ambivalentne	20	Matemaatika	Ambivalentne
5	N5_kahtleja	23	Haridus	Konservatiivne kahtleja
6	N6_vastane	21	Kommunikatsioon	Mööndustega vastane
7	M1_kahtleja	24	Psühholoogia	Liberaalne kahtleja
8	M2_ambivalentne	21	Infotehnoloogia	Ambivalentne
9	M3_vastane	22	Majandus	Mööndustega vastane
10	M4_vastane	25	Mehaanika	Kindel vastane

2.1.1. Intervjueritavate meediatarbimise harjumused

Intervjuu algul küsisin uuringus osalejalt sissejuhatuseks mõned küsimused selle kohta, millistest kanalitest ta uudiseid saab ja kui palju aega ta päevas keskmiselt uudistemeedia jälgimisele kulutab. Muuhulgas uurisin ka seda, mis on talle seksuaalvähemuste temaatika meediakajastusest meelde jäänud ning millises kontekstis ta seda temaatikat märganud on. Nende küsimuste eesmärk oli ühelt poolt lasta inimesel harjuda intervjuerimise situatsiooniga, teiselt poolt soovisin aga teada, kui võrd huvitab teda ümberringi toimuv ning kui võrd on ta kursis samasoolistesse paardesse puutuvate küsimustega. Täpsema informatsiooni intervjueritavate meediatarbimise harjumuste kohta leiab tabelist 7.

Tabel 7. Informatsioon intervjueritavate meediatarbimise harjumuste kohta

Intervjueritava kood	Peamised kanalid uudiste saamiseks	Kulutatud aeg uudiste jälgimisele (päevas)	Seksuaalvähemuste temaatika jälgimine
N1_toetaja	Delfi, Postimees.ee, Epl.ee	30 min	Ei ole üldse tähele pannud
N2_toetaja	„Aktuaalne kaamera“, raadiouudised, Facebook	15 min	Märganud seoses õiguste temaatikaga, kuid süvenenud ei ole
N3_toetaja	Postimees.ee, Ohtuleht.ee, Epl.ee, „Aktuaalne kaamera“	2 h	Märganud seoses partnerlusseadusega, kuid süvenenud ei ole
N4_ambivalentne	Postimees.ee	1 h	Märganud seoses paraadidega, kuid süvenenud ei ole
N5_kahtleja	Postimees.ee, Ohtuleht.ee, „Aktuaalne kaamera“	1,5 h	Märganud meelelahutus uudiseid ja üksikuid arvamuskäsitlusi
N6_vastane	Delfi, Postimees.ee	1 h	Märganud seoses õiguste temaatikaga, jälginud Tõnu Lehtsaare artikleid sel teemal
M1_kahtleja	Postimees.ee, Epl.ee, Ekspress.ee	1 h	Ei ole eriti tähele pannud, ent on teemat spetsiaalselt uurinud koolitöö raames
M2_ambivalentne	Postimees.ee, Äripäev, Facebook	30 min	Jälgib aktiivselt Facebookis „Erinevus rikastab“ kommuuni uudisvoo kaudu
M3_vastane	Postimees.ee, „Aktuaalne kaamera“	2 h	Märganud seoses „Erinevus rikastab“ kampaaniaga
M4_vastane	Delfi, Postimees.ee, Raadio Mania	15-30 min	Ei ole eriti tähele pannud

Intervjuudest selgus, et enamik intervjuueeritavatest saab uudiseid *online*-meediast, enim nimetati Postimehe veebiversiooni. Kaks intervjuueeritavat mainis uudiste saamise allikana ka sotsiaalvõrgustikku Facebook, st inimene jälgib mõne meediaväljaande uudisvoogu (M2_ambivalentne) või loeb aeg-ajalt neid uudiseid, mida nende sõbrad ja tuttavad on Facebooki kaudu jaganud (M2_ambivalentne, N2_toetaja). Intervjuueeritav M2_ambivalentne tõi intervjuu käigus välja veel sellegi, et jälgib sotsiaalvõrgustikus tähelepanelikult „Erinevus rikastab“ kommuuni uudisvoogu, kus muuhulgas antakse infot selle kohta, kui on ilmunud mõni artikkel seksuaalvähemuste teemal. Kommuuni jälgib ta juba 2010. aasta lõpust isiklikust huvist teema vastu.

Intervjuudest jäi mulje, et enamik intervjuueeritavatest on küll seksuaalvähemuste temaatikat meedias märganud, näiteks seoses samasooliste paaride õiguste aruteluga, partnerlusseadusega, meelelahutusuudistega, „Erinevus rikastab“ kampaaniaga ja paraadidega, kuid meediakajastusse süvenenud nad enamasti ei ole. Intervjuueeritav N6_vastane tõi välja, et on spetsiaalselt jälginud Tõnu Lehtsaare selleteemalisi artikleid, kuna tegemist on tema peretuttavaga, ning M1_kahtleja tõi esile, et ei ole küll Eesti meedias seksuaalvähemuste temaatikat eriti märganud, kuid on siiski selle teema kohta eraldi lugenud, sest on seksuaalvähemustesse suhtumist uurinud ühe koolitöö raames.

Intervjuu esimese ehk meediatarbimise harjumuste osa lõpetuseks küsisin, kui võrd oluliseks peavad intervjuueeritavad asjalikku meediaarutelu seksuaalvähemuste ja samasooliste paaride õiguste teemal.

Ühelt poolt arvati, et arutelu mis tahes ühiskondliku probleemi üle on alati hea, sest aitab välja selgitada, milline on rahva arvamus, ning rahvast harida.

Ma arvan, et arutelu on alati teretulnud. Ma usun, et ükskõik mis teemaga tegemist on, et meedia võiks nagu arutada ja võiks sõna võtta, sest selleläbi sa saad teada, mida inimesed sellest arvavad ja mida ühiskond sellest arvab, milline siis on Eesti inimeste arvamus sellel teemal. (N6_vastane)

Äkki keegi ei teagi, et sellised olemas on üldse. Äkki nad siis saavad ka teada või saavad aru või muudavad oma suhtumist /.../. (N2_toetaja)

Teiselt poolt suhtuti arutellu skeptiliselt, kuna nähakse võimalust, et see arutelu ei oleks aus ega toetuks ratsionaalsetele argumentidele ega faktidele, vaid oleks mingis suunas kallutatud.

Ma usun, et jah, iga arutelu on hea, aga ma millegipärast arvan, et tavaliselt need [seksuaalvähemusteteemalised] arutelud ei ole sellised ausad. Nad ikkagi kipuvad olema sellised, et kes parem läbirääkija on või kes paremini oskab teist poolt läbi

materdada. Need kipuvad kuskile poole ära kalduma, nad ei ole sellised faktidele toetuvad või tõetruud. (M4_vastane)

Samuti leiti, et meediaarutelu ei omaks erilist mõju inimestele, kellel on sel teemal kindlad seisukohad välja kujunenud.

Selles mõttes, et selle teema heietamine aitab ehk suunata neid inimesi, kes ei oma selles teemas kindlat seisukohta, aga kui inimesel on oma seisukoht olemas, näiteks, et homosuhted on patt ja rõvedus, siis teda sellise [vastupidise] jutuga ümber ei veena. See on umbes nagu poliitika puhulgi. Et poliitilised reklaamid, kui need on hästi tehtud, võivad küll tuua valijaid juurde, aga neid, kes on reaalselt otsustanud, et valivad kindlat erakonda, reklaam oluliselt ei mõjuta. (N3_toetaja)

Arvati ka seda, et tegelikult ei huvita niisugune arutelu inimesi, keda seksuaalvähemuste temaatika isiklikult ei puuduta, ja et pigem on meediakajastuse saamine oluline seksuaalvähemustele endile, mitte niivõrd heteroseksuaalsele tavakodanikule. Seejuures on tähelepanuväärne see, kuidas seksuaalvähemuste teemast huvitajat ja „tavalist inimest“ justkui vastandatakse, mis viitab sellele, et seksuaalvähemuste temaatika huviline ei olegi intervjuueeritava arvates „tavaline inimene“.

Ma arvan, et tegelikkuses inimesi ei huvita. Võib-olla neid huvitab, kellel on, ma ei tea, laps on homo või mis iganes, aga tavalisi inimesi nii väga ei huvita. Võib-olla peaks kuhugi eraldi veebilehe tegema ja panema kõik uudised sinna ja siis kõik saavad lugeda, kes tahavad. (N5_kahtleja)

Seda [seksuaalvähemusteteemalist meediaarutelu] on vaja eelkõige just seksuaalvähemuste esindajatele. Nende jaoks on see väljund nii-öelda oma õiguste nõudmisel ja näidata, kes nad sellised on, ja põhjendada. (M3_vastane)

2.2. Intervjuueeritavate argumentid oma hoiakutele

Intervjuu teises osas palusin intervjuueeritavatel põhjendada oma hoiakuid neljast aspektist: uurisin, kuidas intervjuueeritavad argumenteerivad oma positiivset või negatiivset suhtumist

- 1) homoseksuaalsusesse ja samasoolistesse paaridesse üldiselt;
- 2) samasoolistele paaridele kooselu registreerimise õiguse andmisse;
- 3) samasoolistele paaridele abiellumisõiguse andmisse;
- 4) samasoolistele paaridele lapsendamisõiguse andmisse.

2.2.1. Positiivsete hoiakutega intervjueeritavad: kindlad toetajad

Kindlad toetajad kui kõige tolerantsemate hoiakutega intervjueeritavad põhjendasid oma positiivset suhtumist homoseksuaalidesse, viidates võrdse kohtlemise printsiibile: homoseksuaalid on inimesed nagu kõik teisedki ning neid ei tohiks seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerida.

Ma ei näe põhjust, miks ma peaks teistmoodi [negatiivselt] suhtuma. Nad on ju samasugused inimesed nagu kõik teised. Neil peaksid olema kõik samasugused õigused ja võimalused, võimalused oma soovid ellu viia. (N1_toetaja)

Ja tegelikult pole see ju minu ega ka kellegi teise asi, kellega nad tahavad koos elada või keda nad armastavad. See on iga inimese enda isiklik asi, mille kohta ei tohiks kellelgi olla sõnaõigust või, veelgi enam, õigust sellepärast kedagi diskrimineerida. Kui inimene teeb oma tööd hästi, maksab makse, on korralik kodanik, siis ei näe ma põhjust, miks peaks temasse kuidagi halvasti suhtuma. (N3_toetaja)

Argumentatsioonis toodi välja ka paratamatuse asjaolu: leiti, et samasooliste paaride diskrimineerimine ja sellega nende õnne takistamine on seda enam ebaõiglane, et inimesed ei saa oma seksuaalset orientatsiooni valida.

Ma ei saa aru, miks peaks takistama või hukka mõistma kedagi selle pärast, et tal on tunded või tõmme kellegi teise vastu, ükskõik kas see keegi teine on siis temaga erinevast või samast soost. Ta ei saa ju ise sellesse midagi parata – vähemalt mina usun seda – ja seega ei tohiks seda ka hukka mõista, kui ta oma „eelistuste“ pärast kuidagi suurest enamusest erineb ja kui ta sellega kellelegi kurja ei tee. Talle ei tohiks seepärast ju keelata õnne. (N3_toetaja)

Võrdsele kohtlemisele apelleerisid kindlad toetajad ka samasooliste paaride kooselu registreerimise ja abiellumise lubamise puhul. Jäi kõlama seisukoht, et homoseksuaale ei tohi nende seksuaalse orientatsiooni pärast heteroseksuaalidest teisiti kohelda.

No nad on niikuinii koos ju. Kui mees ja naine on koos, siis nemad võivad oma suhte ametlikuks teha. Kui mees mehega koos on, siis vahet pole ju. Kui keegi juba võib, siis las võivad ka teised. (N2_toetaja)

Samas toodi välja ka partnerluse registreerimise praktiline aspekt ehk kooselu ametlik kinnitamine ei ole üksnes küsimus võrdsest kohtlemisest, vaid aitab ära hoida tekkida võivaid probleeme suhte purunemise või õnnetuste korral.

/.../ kui kooselu on ametlik, siis selles mõttes kaob ka ära see probleem, et mis saab siis, kui üks partneritest ära sureb või kui midagi peaks juhtuma, et kellele siis tema vara läheb ja nii edasi. (N3_toetaja)

Samamoodi, nagu argumenteeriti partnerluse registreerimise õiguse ja abiellumisõiguse andmise vajalikkust, põhjendati ka adopteerimisõiguse andmise vajalikkust: oldi arvamusel, et

samasoolistest inimestest koosnev paar on samuti perekond, mistõttu peaks sel kooslusel olema võrdsed õigused traditsioonilise perekonnaga.

Ma arvan, et ka homopaar on ju perekond. Ja perekondades on lapsed. Ma ei usu, et last mõjutaks kuidagi negatiivselt see, kui teda kasvataksid kaks ema või kaks isa. Sest ma ei usu, et seksuaalset orientatsiooni saaks kellelegi peale suruda. (N3_toetaja)

Lähtuti ka lapse enda heaolust: intervjuueeritavad leidsid, et lapsel on homoseksuaalsete vanemate juures, kes temast hoolivad, tõenäoliselt parem elada kui lastekodus või vastutustundeta vanemate juures.

Kui laps elaks muidu lastekodus, siis saaks ta aga endale päris kodu, mis sellest et ta kasvab kahe naise või kahe mehega koos. Kaks naist võivad ju vabalt võtta endale tütre. Või mehed võivad ju ka tüdrukut kasvatada, ega see ei tähenda ju, et selles midagi imelikku oleks. Äkki teenivad nad jumala hästi, äkki on neil jumala hea, luksuslik elu, siis nad võivad ju vabalt endale lapse adopteerida. (N2_toetaja)

Ja kui inimesed väga tahavad lapsi saada ja neid kasvatada, siis miks mitte anda neile võimalust. Ma ei leia, et neil lastel oleks parem tulevik kuskil lastekodus või vanemate juures, kes neist ei hooli. (N1_toetaja)

Samuti leidis üks kindlatest toetajatest, et homoseksuaalsete vanemate peres kasvamine tuleks lapsele edasise elu seisukohast pigem kasuks kui kahjuks, sest õpetaks last erinevustesse sallivalt suhtuma.

Ma arvan, et see oleks nendele lastele, keda nad adopteerivad... see annaks neile lastele juba varajases lapsepõlves võimaluse näidata, et maailm ei ole ainult must ja valge ja et igasuguseid inimesi on olemas. Ja et tuleb olla tolerantne kõikide inimeste suhtes, olenemata siis sellest, mis valikuid nad oma elus teevad. (N1_toetaja)

Oldi arvamusel, et ebatraditsiooniline perekonnamudel ei tähenda tingimata halvemat kasvatust, sest niigi on palju perekondi, kus puudub kas ema või isa eeskuju. Lisaks sellele leiti, et ebatraditsiooniline perekond ei pruugi olla lapsele tingimata halb „visiitkaart“ ning see ei pruugi ühiskonnalt sugugi saada niivõrd negatiivset vastuvõttu, nagu kardetakse.

Mõnes peres isa eeskuju... isa võib-olla on, aga eeskuju nagu ei ole – see traditsioonilise pere mudel pole ju asi, milles nii väga kinni olla. See on rohkem nagu ideaal, et niimoodi peab olema. Raamatust maha kirjutatud. (N2_toetaja)

Noh, kindlasti on inimesi, kes seda [homoseksuaalsete vanemate õigust last kasvatada] hukka mõistavad ja ütlevad, et sellest lapsest ei kasva normaalset inimest. Aga samas, ma kaldun arvama, et leidub kindlasti ka inimesi, kes ütlevad, et oh, see on äge, ja tunnevad pigem huvi selle vastu, milline selle lapse pere on, kuidas neil peres tööjaotus on ja nii edasi. (N3_toetaja)

Eelneva põhjal võib öelda, et kindlad toetajad lähtuvad oma hoiakute argumenteerimisel eelkõige üldisematest põhimõtetest, eriti võrdse kohtlemise printsiibist. Rõhutatakse asjaolu,

et inimesi ei tohi nende seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerida, vaid homoseksuaalsetele paaridele tuleks anda samasugused õigused, nagu on heteroseksuaalsetel paaridel. Adopteerimisõiguse pooldamisel peeti lisaks võrdse kohtlemise printsiibile silmas ka lapse enda heaolu: selgitati, et homoseksuaalsed vanemad võivad pakkuda lastekodulapsele vanemlikku hoolitsust ja tõelist kodu.

2.2.2. Ambivalentsete hoiakutega intervjueeritavad

Ambivalentsete intervjueeritavate puhul on oluline märkida, et antud juhul oli tegemist inimestega, kes vastandusid oma hoiakute poolest teineteisele: üks ambivalentne intervjueeritav (N4_ambivalentne) pidas homoseksuaalsust vastuvõetamatuks, kuid arvas, et samasoolistel paaridel võiksid olla õigused oma kooselu ametlikult kinnitada ja abielluda, ning teine ambivalentne intervjueeritav (M2_ambivalentne) pidas homoseksuaalsust normaalseks, kuid ei oleks andnud samasoolistele paaridele ei abiellumis- ega lapsendamisõigust.

Intervjueeritav M2_ambivalentne leidis, et homoseksuaalsus on normaalne nähtus eelkõige seetõttu, et see on sama vana kui inimkond ja seega peaksid inimesed võtma seda tavapärase ja loomulikuna.

See [homoseksuaalsus] on ju inimestel olnud juba jumala kaua aega. Selles mõttes, et see ei saa olla mingisugune trend või moevälgatus juba ainuüksi sellepärast, et juba varastest tsivilisatsiooniaegadest on teada, et ka vanasti oli homoseksuaalsus levinud. See on selles mõttes normaalne nähtus. (M2_ambivalentne)

Oma seisukoha argumenteerimisel lähtus ta ühiskonna jätkusuutlikkuse printsiibist: ühiskonna püsijäämiseks on oluline, et inimesed saaksid teha seda, mis muudab nad õnnelikuks.

Selleks, et inimene saaks olla õnnelik, peab ta tegema asju, mis teevad teda õnnelikuks. Miks me keelame inimestele õnne ära sellega, et meil on ühiskond? See on totrus. Selle jaoks, et ühiskond jääks püsima, ei tohi me keelata inimeste õnne. Parem oleme siis juba sellises pooleldi toimivas ühiskonnas, kus inimesed on õnnelikud, on ju. (M2_ambivalentne)

Teine ambivalentsete hoiakutega intervjueeritav oli aga vastupidisel arvamusel, lähtudes homoseksuaalsuse normaalsuse ja ebanormaalsuse määratlemisel samuti jätkusuutlikkuse põhimõttest, kuid sedapuhku teisest vaatenurgast.

Minu teada on selline asi olemas, et iga liik tahab oma sugu jätkata, ja selleks on vaja kahest erinevast soost esindajat. Loomariigis vähemalt nii on ja meie peaksime ka kuuluma loomariiki. (N4_ambivalentne)

Oma negatiivset suhtumist homoseksuaalsetesse inimestesse põhjendas intervjueritav N4_ambivalentne, viidates isiklikule arusaamale normaalsusest: tema arvates ei ole samasooline paar aktsepteeritav, sest see „tundub imelik“.

/.../ see [homoseksuaalne paar] tundub lihtsalt natuke imelik. See nagu ei sobi lihtsalt. (N4_ambivalentne)

Kuigi ambivalentsed intervjueritavad olid homoseksuaalsuse normaalsuse osas eri arvamusel, pooldasid mõlemad seda, et samasoolised paarid saaksid õiguse oma kooselu ametlikult kinnitada. Seejuures lähtuti demokraatlikest põhimõtetest ja seisukohast, et samasooliste partnerluse legaliseerimine ei tee kellelegi halba.

Las inimesed teevad, mis tahavad, meil on ju demokraatia. (N4_ambivalentne)

Ma arvan, et see on täiesti normaalne, kui partnerlussuhe ära registreeritakse, sest siis nad saavad ka mingisugused õigused, mis on määratud paaridele. /.../ Kui nad peavad oma käitumist õigeks, siis miks mitte anda neile õigused, sest tegelikult see võiks ju olla – võttes arvesse kõiki neid vabadusi ja õigusi, mis inimestel tänapäeval on. See ei tee ju mitte kellelegi halba. (M2_ambivalentne)

Põhjus, miks aga suhtutakse samasooliste paaride kooselude legaliseerimisse veidi skeptiliselt, on asjaolu, et nähakse ohtu selles, et ühe õiguse andmine võib luua pretsedendi järgmiste – ja järjest absurdsemate – õiguste andmiseks.

Noh, vanasti oli paarisuhe kahe elava vastassoolise täiskasvanu vahel – see oli normaalne suhe –, nüüd on meil juba kahe elava täiskasvanu vahel. Nii. Kaotati ära see vastassooline aspekt. Äkki kaotatakse kunagi ära ka see, et kahe „elava“ täiskasvanu suhe, et on nagu lihtsalt kahe täiskasvanu vahel. Või siis äkki kaotatakse ära see „kahe“. Et paarisuhe võib olla elava täiskasvanu suhe iseendaga näiteks. (M2_ambivalentne)

Kui N4_ambivalentne pooldas ka samasooliste paaride abielusid, viidates jätkuvalt demokraatiale ja inimvabadustele, siis M2_ambivalentne oli niisugustele abieludele tugevalt vastu, põhjendades seda sellega, et samasooliste paaride abielu läheb vastuollu traditsioonide ja kristlike arusaamadega.

Aga miks ei peaks homodevaheline abielu lubatud olema, on see, et abielu tulenebki ju kristlikest uskumustest, et abielu on mehe ja naise vaheline liit, siis tegelikult mehe ja naise vaheline või naise ja naise vaheline liit ei ole päris sama ju kui mehe ja naise vaheline. (M2_ambivalentne)

Ent lapsendamisküsimuses olid ambivalentsed intervjueritavad ühel meelel: nad leidsid, et samasoolistele paaridele ei tohiks adopteerimisõigust anda, rõhutades traditsioonilise perekonnamudeli tähtsust, mis ütleb, et last peavad kasvatama erinevast soost vanemad. Vastasel juhul võib lapsel jääda puudu eeskujust või eluks vajalikest oskustest.

Lapsel võiks olla ikka nii meessoost kui naissoost eeskuju olemas. Samasooliste vanemate lapsel jääb üks pool puudu. (N4_ambivalentne)

See on umbes sama, kui sa paned lapse kurtummade perekonda. Kurtummad tahavad adopteerida last, nad võtavad hästi väikese lapse oma perekonda – see laps ei pruugi õppida normaalselt rääkima mitte kunagi. Kui ta on selles perekonnas, selles kodus, siis ta ei saa seal rääkida nendega ja ta õpib ka ainult oma viipekeele selgeks, aga tema kõne on nõrgem kui tema eakaaslastel näiteks. (M2_ambivalentne)

Oluline argument lapsendamisõiguse andmise vastu, mille M2_ambivalentne välja tõi, seisnes selles, et ei ole teada, kas homoseksuaalsete vanemate olemasolu võib omada mõju ka lapse seksuaalsele orientatsioonile.

See on nagu mobiiltelefonidegagi. Me ei tea ju, mis saab inimestest, kes kasutavad igapäevaselt mobiiltelefone, ütleme, seitsmekümne aasta pärast. Et kas neil kasvab mingi elukas kõrvast välja või ei kasva. Et samamoodi me ei saa öelda, milliseks kasvavad need lapsed, kes on kasvanud homoperekonnas, ja kas on suurem tõenäosus, et ka nendest saavad omakorda homoseksuaalid. Et kuivõrd on see määratud su geenidega ja kuivõrd on see määratud su kasvatusesega. (M2_ambivalentne)

Argumendina nägi ta ka looduse või tehnoloogia ülimuslikkust ühiskonna otsustusvõime suhtes: kui loodus või tehnoloogia pole andnud homoseksuaalidele lapsesaamisvõimalust, ei tohiks seda anda ka ühiskond.

Sellepärast, et kui looduse või tehnoloogia poolt pole määratud, et sa võiksid lapse saada, siis ei tohi minu meelest seda ka ühiskond määrata. Inimene ei suuda ise piisavalt hästi otsustada, mis on õige või vale – seda peavad suutma otsustada tehnoloogia puhul faktid või siis looduse puhul asjad, mis lihtsalt juhtuvad. (M2_ambivalentne)

Eraldi arutlesid intervjueeritavad selle üle, kas samasoolise paari ühel osapoolel võiks olla õigus adopteerida oma partneri eelmisest suhtest pärit bioloogilist last. Ka selles küsimuses olid ambivalentsed intervjueeritavad ühel meelel. Leiti, et kui last niikuinii üheskoos kasvatatakse, võiks ka seaduses olla säte, mis lubaks oma partneri bioloogilise lapse adopteerimist.

Kui see homopaar juba niigi teda kasvatab, siis võiks isegi öelda, et jah, sest niikuinii see laps ei pääse nende mõlema kasvatuses eest ja seega ei oleks seaduses mõtet seda teist meest keelata saama osa lapse mingitest kasvatusasjadest. Sellisel juhul ma ütleksin siis, et jah. Kui lapsel on juba oma bioloogiline isa olemas, kes last kasvatab, siis ei tohiks seda last tema käest ära võtta. (M2_ambivalentne)

Noh, jah, põhimõtteliselt ju võiks, sest nad elavad niikuinii koos ju ja kui laps on niikuinii nendega, siis vahet ju ei ole väga, kas see on ametlik või mitte. (N4_ambivalentne)

Eelneva põhjal võib kokkuvõtteks öelda, et ambivalentset intervjueritavad olid kolmes aspektis ühesugusel arvamusel: mõlemad pooldasid kooselu registreerimise õiguse andmist ja võimalust adopteerida oma partneri bioloogilist last, kuid seisid vastu kolmandate osapoolte laste adopteerimisele.

Kooselu registreerimise (ja intervjueritava N4_ambivalentne puhul ka abielu) poolt olemist argumenteeriti demokraatia ja võrdse kohtlemise printsiibiga, samal ajal kui lapsendamise (ja intervjueritava M2_ambivalentne puhul ka abielu) vastu olemisel lähtuti traditsioonilistest arusaamadest (traditsiooniline perekond kui ainuõige perekond ja abielu kui kristlik institutsioon). Lisaks traditsioonilistele ja kristlikele väärtustele apelleerimisele ilmnis argumentatsioonis ka puhtsikslike eelistuste rõhutamist (samasoolistesse paardesse negatiivselt suhtumine, sest see lihtsalt „ei sobi“), mida kindlate toetajate puhul ei esinenud.

Ambivalentsete intervjueritavate vastustest ilmnis ka kaks hirmu, mille tõttu suhtutakse samasoolistele paardele õiguste andmisse skeptiliselt. Esimesel juhul on hirmutavaks asjaoluks see, et ühe õiguse andmine võib tingida selle, et edaspidi muudetakse legaalseks ka niisugused suhted, mis on veelgi enam vastuolus ühiskonna moraaliga (nt suhe surnuga või iseendaga). Teine hirm puudutab adopteerimist: kuni ei ole teada, kuidas mõjutab homoseksuaalsete vanematega üleskasvamine lapse seksuaalset orientatsiooni, ollakse adopteerimisõiguse andmise suhtes konservatiivsel seisukohal, sest vastasel juhul võib olla ohus ühiskonna jätkusuutlikkus.

2.2.3. Kahtlevate hoiakutega intervjueritavad: liberaalne ja konservatiivne kahtleja

Kahtlevate hoiakutega intervjueritavad erinesid oma hoiakute poolest teineteisest: ühel juhul oli tegemist liberaalse kahtlejaga (M1_kahtleja), kelle arvates peaksid samasoolised paardid saama kooselu registreerimise ja abiellumise õiguse, ning teiseks intervjueritavaks oli konservatiivne kahtleja (N5_kahtleja), kes pigem ei annaks samasoolistele paardele üldse õigusi. Samas ühendas neid tõik, et kumbki ei osanud võtta seisukohta, kas homoseksuaalsus on normaalne või mitte.

Kuigi liberaalne kahtleja suhtub samasoolistesse paardesse positiivselt, tõdes ta, et ei pea homoseksuaalsust täiesti normaalseks nähtuseks just evolutsioonilisest ja bioloogilisest aspektist lähtuvalt.

/.../ evolutsioonilises mõttes on meil oluline tagada, et meie liik säiliks, umbes nagu loomadelgi on jooksuaeg. Kaks homoseksuaali ei saa selles suhtes midagi teha, nad ei saa järglasi anda. See on ainus põhjus, miks ma leian, et see ei ole „normaalne“ nähtus. (M1_kahtleja)

Konservatiivne kahtleja, kes ise homoseksuaalsust õigeks ei pea, põhjendas homoseksuaalsuse „normaalsust“ sellega, et see on niivõrd laialt levinud.

Ta [homoseksuaalsus] võib ju olla natuke normaalne, aga samas ei ole ta päris normaalne. Mis mul ikka üle jääb, nad ju on igal pool. See oli selles mõttes. (N5_kahtleja)

Konservatiivne kahtleja põhjendas enda negatiivset suhtumist samasoolistesse paaridesse, viidates puhtisiklikule arvamusele, et samasoolist paari on ebameeldiv vaadata.

/.../ samas, vaadata ka nagu väga ei tahaks, kui nad [homoseksuaalne paar] linnas ringi käiksid. /.../ See tundub nagu imelik, kui nad lähevad nõnda, käest kinni. (N5_kahtleja)

Kooselu ametliku kinnitamise ja abiellumise õiguse pooldamist argumenteeris liberaalne kahtleja võrdse kohtlemise põhimõttega. Ta leidis, et igal inimesel peab olema õigus õnnele.

Kui inimese teeb õnnelikuks see, kui ta on sama soo esindajaga koos, kui ta tõesti armastab teda, siis see oleks minust inetu öelda, et kuule, see on vale. Kuidas saan mina teiste inimeste õnne takistada? /.../ Mul ei ole õigust seda takistada. Igatihel on õigus õnnele. (M1_kahtleja)

Samal ajal suhtus konservatiivne kahtleja samasooliste paaride kooselu lubamisse kui paratamatusesse, kuid abiellumise puhul tõi välja, et kuna see ei ole neile hädavajalik õigus, ei tohiks seda ka anda.

/.../ selles mõttes, et kui nad juba on paar, siis neid ei lähe ju lahutama. (N5_kahtleja)
/.../ kui nad ei saa abielluda, siis ei juhtu ka midagi hullu sellest, sest nad ju niikuinii käivad omavahel. See on ju peaaegu sama hea. (N5_kahtleja)

Samuti tõi konservatiivne kahtleja nagu ka M2_ambivalentne välja asjaolu, et samasooliste paaride abiellumise lubamine võib viia selleni, et hakatakse nõudma järjest suuremaid ning järjest absurdsemaid õigusi.

/.../ kui nad tahavad abielluda, siis nad tahavad ka lapsi ja ma ei tea, mis nad kõik tahtma hakkavad. Siis nad hakkavad järjest rohkem õigusi tahtma endale. /.../ Varsti võib siis juba loomaga ka abielluda – ja ongi juba abiellutud. (N5_kahtleja)

Lapsendamisküsimuses olid kahtlevate hoiakutega intervjueeritavad ühel meelel – kumbki ei annaks samasoolistele paaridele õigust adopteerida ning seda just lapse enda heaolu silmas

pidades. Mõlemad arvasid, et ebatraditsioonilisest perekonnast pärinemine võib soodustada lapse kiusamist ja diskrimineerimist näiteks koolis, aga ka mujal elus.

Ja minu arvates ei ole see laste suhtes aus, võib-olla nad ei taha olla sellises peres. Et võib-olla neid kiusatakse pärast koolis ja lasteaias ja mujal elus. (N5_kahtleja)

Ma arvan, et mingis eas on kindlasti julmad naljad. Ja ikka otsitakse kedagi, kes on erinev – see just ongi kiusamise aluseks, et ollakse erinev, kas siis paks või vaene või mis iganes. Ja inimene, kellel on kaks isa, võib väga kergesti kiusamisohvriks sattuda. Ja nagu ma ütlesin, mul ei ole midagi homopaari vastu, kui nad kellelegi liiga ei tee, aga ma arvan, et laps võib siin suureks ohvriks sattuda. (M1_kahtleja)

Mõlemad olid ka selle vastu, et seadus lubaks adopteerida oma partneri bioloogilist last.

Ikkagi ei, sest see ei ole vajalik ja miks ta peaks nii väga tahtma, tal ju on juba see laps seal olemas ja võib-olla see laps ei tahagi. (N5_kahtleja)

See ei oma tähtsust, kas see on su enda laps või täiesti mitte nendega suguluses olev laps. /.../ Ma oleksin ka selle vastu, jah. (M1_kahtleja)

Eelneva põhjal võib öelda, et kahtlevate hoiakutega intervjueeritavate arvamus kattus vaid lapsendamisküsimustes, kus mõlemad rõhutasid lapse heaoluga arvestamise vajadust, muus osas jäid intervjueeritavad erinevatele seisukohtadele. Kui liberaalne kahtleja toetus oma hoiakute argumenteerimisel eelkõige võrdse kohtlemise põhimõttele, tõstes esile asjaolu, et inimeste õnne ei tohi takistada, siis konservatiivne kahtleja rõhutas homoseksuaalidesse suhtumisel isiklikke arusaamu normaalsusest ning samasoolistele paaridele õiguste andmise küsimustes hädavajalikkuse aspekti (st kui õiguse andmine ei ole samasoolistele paaridele eluks hädavajalik, ei tohiks seda ka anda).

Sarnaselt ambivalentsete intervjueeritavatega tõi ka konservatiivne kahtleja välja hirmu, et samasoolistele paaride kooselude tunnustamine võib kaasa tuua selle, et hakatakse nõudma järjest rohkem õigusi (nt adopteerimisõigust) ja seadus muutub liberaalsemaks ka teistsuguste liitude suhtes (nt hakatakse aktsepteerima inimese suhet loomaga).

2.2.4. Negatiivsete hoiakutega intervjueeritavad: mööndustega vastased ja kindel vastane

Intervjueeritavatest kuulusid negatiivsete hoiakutega rühma kaks mööndustega vastast (N6_vastane ja M3_vastane) ning kindel vastane (M4_vastane). Nad kõik olid seisukohal, et samasoolistele paaride suhet ei tohiks tunnustada, ent kui mööndustega vastased ei olnud täielikult selle vastu, et samasoolistel paaridel oleks õigus oma kooselu ametlikult kinnitada, siis kindel vastane ei teinud ka selles küsimuses järeleandmisi.

Mööndustega vastased põhjendasid enda negatiivset suhtumist homoseksuaalsusesse ja seksuaalvähemustesse, viidates isiklikele arusaamadele (N6_vastane) ja kogemustele (M3_vastane).

Ma arvan, et minu jaoks on see kõige rohkem seotud minu usuliste veendumustega. Ja mina ei näe homoseksuaalsust niivõrd sellena, et ta sünnib inimesele kaasa, vaid mina näen seda rohkem sellena, et inimene kuidagi kujuneb selle poole. /.../ Ja kuna ma näen, et Eesti ühiskonnas on hästi paljud pered katkised, siis inimestel mingis mõttes tekib selline väärastunud pilt perekonnast ja võib-olla see mõjutabki inimesi selles suunas, et nad võivad kujuneda homoseksuaalseteks inimesteks. (N6_vastane)

Põhjuseks võivad olla asjaolud, et ma olen oma elu jooksul kokku puutunud homoseksuaalidega – mitte tahtlikult. Ja minu arvates on kõik talutav seni, kuni nad sinusse ei puutu. Kui sa kõnnid kuskilt mööda ja tead, et mingi homoseksuaal sind silmadega sööb, siis see ei ole väga meeldiv tunne. (M3_vastane)

Kindel vastane selgitas, et kuigi ta peab homoseksuaalsust vastuvõetamatuks, ei tähenda see tingimata seda, et ta suhtub negatiivselt ka homoseksuaalidesse kui inimestesse. Pigem häirib teda propaganda, mis homoseksuaalsust ühiskonnale justkui peale surub.

Ma ei tea, kas ma otseselt nendesse inimestesse suhtun negatiivselt, sellepärast et mu tuttava tutvusringkonnas on mõlemast soost paare olemas, küll aga suhtun ma sellisesse harjumusse negatiivselt. Ja see on võib-olla üksnes sellepärast, et mulle tundub, et homoseksuaalne inimene on natuke propaganda ohver. /.../ ma ei saa nagu sellest aru, et seda [homoseksuaalsust] püütakse võimalikult palju esile tuua, võimalikult palju reklaamida /.../. (M4_vastane)

Kooselu registreerimise õiguse puhul argumenteeriti oma suhtumist ühelt poolt sellega, et niisuguse õiguse andmine ei tee kellelegi kahju, teiselt poolt suhtuti sellesse kui paratamatusesse, sest paar elab ju niikuinii koos.

Ma ei näe selles midagi halba anda neile mingid õigused. (M3_vastane)

Selles mõttes, et ma ise ei pea seda õigeks, aga samas, kui inimesed nii või naa elavad koos, siis see, et nad seda lihtsalt kuskil ütlevad ja see pannakse kuskile statistikasse kirja, siis ma arvan, et las see info olla meile juba parem teada, et nad elavad koos. Ma ei saa ju sellega samasooliste paaride olemasolu ära hoida, et ma väidan, et kuskil ei ole infot selle kohta, kui palju neid on või kui palju neid ei ole. (N6_vastane)

Kindel vastane argumenteeris oma vastuseisu kooselu registreerimise õigusele asjaoluga, et kooselu tähendab tema jaoks perekonda, kuid samasooline paar ei mahu traditsioonilise perekonnamudeli alla, seega ei tohiks niisugust paari ka perekonnana tunnistada.

/.../ kooselu tähendab minu jaoks rohkem nagu perekonda, mis koosneb siis emast, isast ja lapsest ja koertest-kassidest. Aga samasooliste puhul ju midagi on puudu. /.../ varajagamislepinguid ja mis iganes materiaalseid lepinguid saab ju millal iganes teha, miks peaks sellega solvama inimesi, kes väärtustavad perekonda? (M4_vastane)

Niisamuti nagu ambivalentsete ja kahtlevate hoiakutega intervjueeritavate seas, toodi ka negatiivsete hoiakutega rühmas välja asjaolu, et kooselu registreerimise lubamine võib luua pretsedendi uute õiguste andmiseks.

/.../ kui sa annad mingisugused õigused, näiteks annad kooseluõiguse või registreerimisõiguse, siis hiljem need samad grupid võivad soovida näiteks saada abiellumisõigust või lapsendamisõigust ja igasuguseid muid asju, mis tulevad sellega kaasa. Ja kindlasti on neil seda hiljem lihtsam saada, sest neil on lihtsam seda põhjendada, et „meil on ju juba see õigus, et miks me ei võiks saada ka seda õigust“. Et selle esimese sammu tegemine on mingis mõttes hästi suur otsus, hilisemad otsused tulevad palju kergemini. (N6_vastane)

Traditsioonide tähtsust rõhutasid kõik kolm intervjueeritavat ka abiellumise juures: selgitati, et abiellumisõiguse andmine samasoolistele paaridele poleks kooskõlas abielu ametliku definitsiooni ja traditsiooniliste (sh kristlike) arusaamadega.

Esiteks on abielu ju minu teada ka ametlikult defineeritud kui mehe ja naise vaheline kooselu. (M3_vastane)

Kuigi keskajal oli abielu varaline liit /.../, siis tänapäevases mõistes on abielu kindlasti muutunud selleks, et abielu tähendab ikkagi perekonda ja ta tähendab kõike muud kui ainult varalist liitu. Ehk siis see näitab, et sul on perekond – mehel on oma naine ja naisel oma mees ja siis ka tulevased lapsed, kes on sellest abielust ja kooselust sündinud. Ma ei rikuks abielu mõistet sellega, et lubaksin samasoolistel paaridel abielluda. (M4_vastane)

/.../ kui inimesed soovivad kiriklikult abielluda, siis... minu jaoks juba see, kui keegi soovib kiriklikult abielluda, siis see oleks nii vastuolus, kui tegemist oleks samasoolise paariga. Sest piibel on suht konkreetne selles osas, et ta ei pea õigeks sellist suhet kahe samast soost inimese vahel. (N6_vastane)

Samuti leidis kindel vastane nagu konservatiivne kahtlejagi, et samasooliste paaride abielu keelamine ei raskendaks homoseksuaalide elu oluliselt, sest vabaabielus saavad nad sellegipoolest elada ning ka varalised õigused ja kohustused on võimalik erinevate lepingutega ära korraldada.

Ma ei teagi, mida üks homopaar ei saa täna teha, mis nagu raskendaks nende elu oluliselt. Nad saavad ju koos elada, nad saavad ju neid [varajagamise] lepinguid teha ja nad saavad ju ka seda eelmisest abielust järgi jäänud last kahekesi koos kasvatada /.../. (M4_vastane)

Kõik kolm negatiivsete hoiakutega intervjueeritavat olid tugevalt vastu sellele, et samasoolised paarid saaksid lapsendamisõiguse. Ühelt poolt peeti silmas lapse enda heaolu.

Minu arvates nad [homoseksuaalne paar] ei saa enda lapsele, keda nad soovivad adopteerida, peale sundida sellist eluviisi. See tähendab, laps peab hakkama terve elu või vähemalt suurema osa sellest kulutama teistele seletamiseks, miks on tal ema ja isa

asemel kaks isa või kaks ema. /.../ Neil endil on väga lihtne, et lähed ja adopteerivad, kui see on võimalik, lubatud, aga pigem on raskem just lapsel, sest tema peab üles kasvama sellega. (M3_vastane)

Teiselt poolt rõhutati ka lapsendamisküsimuse juures traditsioonide ja tavapärase perekonnamudeli tähtsust. Leiti, et lapsel peaks olema nii nais- kui meessoost eeskujud.

Ma arvan, et inimese kujunemises on tähtis roll ikkagi nii emal kui isal. Kui last kasvatavad kaks ema või kaks isa, siis jääb lapsel midagi puudu, kas siis praktilised oskused või sotsiaalsed oskused, mida siis erinevad sood oma lapsele erinevalt õpetavad ja mida siis täiuslikuks, perfektseks inimeseks saamiseks oleks tal vaja. (M4_vastane)

Lähtuti ka ühiskonna jätkusuutlikkuse põhimõttest: kuna tõenäosus, et homoseksuaalsete vanemate laps on samuti homoseksuaal, on küllaltki suur, ei tohiks lubada samasoolistel paaridel last kasvatada.

Kunagi, kui ma olin gümnaasiumis, siis me tegime väitlust sellel teemal /.../, pidime uurima statistikat selle kohta, et kui näiteks üks samasooline paar kasvatab üles lapse ja üks tavaline heteropaar kasvatab üles lapse, et millises suhtes elab see laps siis hiljem. Ja see tõenäosus, et heteropaaril on hiljem heterost laps, on sama suur, kui tõenäosus, et homopaari laps on hiljem samasoolisega koos. Ja kuna ma pean normaalseks suhteks pigem suhet kahe hetero vahel, siis ma eeldan, et kui heteroseksuaalsed vanemad saaksid kasvatada lapsi, siis see on minu jaoks hea ja see tagab selle, et nende lapsed hiljem kasvavad niimoodi. (N6_vastane)

Ka negatiivsete hoiakutega intervjuueeritavad arutlesid selle üle, kas seadusesse oleks vaja märkida lisatingimus, et samasoolise paari üks osapool tohib adopteerida oma partneri bioloogilist last. Selles küsimuses jäid intervjuueeritavad eriarvamusele.

/.../ kui see laps oleks ise sellega nõus ja ta saab sellest aru – see tähendab, et ta ei tohiks olla nii noores eas, ta peaks suutma ise oma peaga mõelda –, siis võiks selline asi lubatud ka olla. (M3_vastane)

Miks ta peaks teda adopteerima, seda oma partneri eelmisest suhtest saadud last? Mina saan sellest asjast niimoodi aru, et üks suhe ongi purunenud ja laps kasvabki lahus elavate vanematega, miks teda peaks kunstlikult uude perekonda tõstma? (M4_vastane)

Minu jaoks oleks see hullult võõras ja imelik. Pigem tunduks see imelik mulle, aga ma ei tea. (N6_vastane)

Eelneva põhjal võib öelda, et negatiivsete hoiakutega intervjuueeritavate puhul võis täheldada eelkõige traditsioonide väärtustamist: nii abiellumis- kui lapsendamisõiguse andmisele vastuseisu argumenteeriti sellega, et see pole kooskõlas traditsiooniliste (sh kristlike) arusaamadega. Adopteerimisõiguse puhul rõhutati ka lapse enda heaolu ja tema võimalust kasvada täisväärtuslikuks ühiskonnaliikmeks.

Homoseksuaalidesse negatiivselt suhtumist argumenteeriti lähtuvalt isiklikest (sh usulistest) veendumustest ja ebameeldivatest kogemustest. Ühel juhul toetuti piiblile, mis taunib homoseksuaalset eluviisi, teisel juhul isiklikele kokkupuutele homoseksuaaliga, mis tekitas seksuaalvähemustest negatiivse kuvandi.

Nagu ka kahes eelmises hoiakurühmas põhjendati selleski rühmas oma konservatiivset suhtumist hirmuga selle ees, et ühe õiguse andmine võib kaasa tuua uute õiguste nõudmise ja seaduse muutumise järjest liberaalsemaks, mida enamik inimesi ei pruugi aktsepteerida ja mis võib koguni ohustada ühiskonna jätkusuutlikkust.

2.2.5. Kokkuvõte intervjueeritavate argumentide kohta

Kuigi enamik intervjueeritavatest argumenteeris oma hoiakuid järjekindlalt ja loogiliselt, esines ka niisuguseid põhjendusi, mis ei olnud kooskõlas kas intervjueeritavate ülejäänud argumentatsiooniga või nende kuulumisega konkreetsesse hoiakurühma.

Intervjueeritava M2_ambivalentne puhul ilmnes vastuolu selles, et kuigi ta pidas homoseksuaalsust enda sõnul normaalseks nähtuseks, nimetas ta homoseksuaalseid inimesi „kalduvustega inimesteks“ ning homoseksuaalsust „hälbeks“ ja „haiguseks“.

/.../ homoseksualism on minu jaoks nagu haigus ka, et see ei ole päris normaalne, see on kõrvalekalle normaalsusest. (M2_ambivalentne)

Kuigi niisugune sõnakasutus viitas sellele, et intervjueeritav ei aktsepteeri homoseksuaalsust täielikult, põhjendas intervjueeritav oma sõnakasutust sellega, et ei pea hälvet sugugi halvaks, vaid pigem normaalseks ja koguni inimlikuks:

Ma pean siin silmas homoseksualismi kui hälvet. Tegelikult ta ei pruugi olla hälve, aga ma ikkagi viitan sellele kui hälbele, kuigi minu arvates ei ole see halb asi. /.../ Sest igal inimesel on mingisugune hälve, igal inimesel on mingisugune kiiks juures, aga see kiiks ei tee teda halvemaks inimeseks – see teebki ta inimeseks just. (M2_ambivalentne)

Sellegipoolest on intervjueeritava M2_ambivalentne puhul küsitav, kas tema liigitamine ambivalentsete vastajate hulka on korrektne. Võib-olla oleks eeltoodud vastuolu tõttu õigem klassifitseerida ta mõõndustega vastaste hulka.

Küsitavusi tekkis ka intervjueeritava N4_ambivalentne puhul. Kuigi ankeetküsitluse põhjal näis ta samasooliste paaride kooselusid ja abielusid toetavat, selgus intervjuust, et tegelikult taunib ta samasoolisi kooslusi ning tolereerib nende partnerlust ja abielu vaid põhjusel, et

„meil on ju demokraatia“. Seega sisulisest, sügavamast sallivusest samasoolistesse paaridesse intervjuueeritava N4_ambivalentne puhul rääkida ei saa, mistõttu oleks ehk õigem klassifitseerida ka tema mööndustega vastaseks.

Veel selgus intervjuudest, et intervjuueeritav M4_vastane, kes oli minu määratluse järgi kvalitatiivses uuringus osalejatest kõige konservatiivsemate hoiakutega, ei suhtu samasoolistesse paaridesse tegelikult negatiivselt (neid on ka tema enda tuttavate tutvusringkonnas), vaid suhtub skeptiliselt eelkõige argumentatsiooni ja propagandasse, millega püütakse homoseksuaalsust õigustada ja normaliseerida.

Ma saan aru, et kui sul on huvi midagi teha, siis sa tegeled selle asjaga või sulle see meeldib ja see on kõik, aga ma ei saa nagu sellest aru, et seda püütakse võimalikult palju esile tuua, võimalikult palju reklaamida /.../. (M4_vastane)

Ka siinkohal on küsitav, kas intervjuueeritava M4_vastane klassifitseerimine ankeetküsitluse põhjal kindlate vastaste hoiakurühma on kooskõlas tema suhtumisega, mis ilmnes intervjuus antud vastustest. Intervjuueeritav oli küll kindlalt samasoolistele paaridele õiguste andmise vastu ega kiitnud heaks seksuaalvähemuste avalikke üritusi või sõnavõtte meedias, kuid inimestena ta homoseksuaale hukka ei mõistnud.

Eelneva põhjal võib järeldada, et piirid hoiakurühmade vahel on hägused ja tinglikud. Ankeetküsitluse vastuste põhjal võib küll teha üldisi järeldusi (nt kas respondent on samasooliste paaride suhtes salliv või mitte), kuid intervjuu käigus võib selguda nüansse (nt sõnakasutus), mis tekitavad küsitavusi klassifikatsiooni täpsuse suhtes.

Nendele asjaoludele vaatamata võib välja tuua mitmeid poolt- ja vastuargumente, millega intervjuueeritavad põhjendasid oma hoiakuid nii samasooliste paaride sallimise suhtes kui ka neile õiguste andmise suhtes. Tabel 8 annab argumentidest kokkuvõtliku ülevaate.

Seejuures on näha, et sagedaseks argumendiks, miks suhtutakse samasoolistesse paaridesse ja neile õiguste andmisse sallivalt, on võrdse kohtlemise printsiip: leitakse, et enamusest erinev seksuaalne orientatsioon ei tohiks anda alust diskrimineerimiseks. Samas, vastuargumentidest on mitme aspekti puhul välja toodud traditsioonide olulisust: säilitada tuleb traditsiooniline perekonnamudel ning traditsiooniline arusaam abielust kui mehe ja naise vahelisest liidust.

Tabel 8. Poolt- ja vastuargumendid oma hoiakutele

	Poolt	Vastu
Homoseksuaalsus kui normaalne nähtus	Seksuaalset orientatsiooni ei saa valida	Homoseksuaalid ei suuda anda järglasi
	Homoseksuaalsus on laialt levinud	Usulised veendumused (piibel taunib homoseksuaalsust)
	Ühiskonna toimimiseks peavad inimesed saama teha seda, mida soovivad	
Seksuaalvähemuste/ samasooliste paaride sallimine	Võrdse kohtlemise printsiip (kedagi ei tohi seksuaalse orientatsiooni alusel diskrimineerida)	Samasoolist paari on ebameeldiv vaadata, see tundub imelik
		Isiklik negatiivne kokkupuude
		Homoseksuaalsuse liigne propageerimine
Samasooliste paaride õigus kooselu ametlikult kinnitada	Võrdse kohtlemise printsiip (samasoolist paari tuleb tunnustada)	Loob pretsedendi uute õiguste andmiseks
	Õiguse andmine ei tee kellelegi kahju	Traditsioonilised arusaamad perekonnast (perekonna mõistet ei tohiks rikkuda sellega, et samasoolist paari tunnustatakse perekonnana)
	Inimeste õnne ei tohi takistada	
	Paar elab ju niikuinii koos	
Samasooliste paaride õigus abielluda	Võrdse kohtlemise printsiip (samasoolistele paaridele tuleb anda võrdsed õigused heteroseksuaalsete paaridega)	Traditsioonilised arusaamad perekonnast (perekonda kuuluvad mees, naine ja lapsed)
	Inimeste õnne ei tohi takistada	Abielu kui kristlik institutsioon
		Abiellumisõigus pole eluks hädavajalik (varalised suhted saab ka muud moodi ära korraldada)
		Loob pretsedendi uute õiguste andmiseks
Samasooliste paaride õigus lapsendada	Võrdse kohtlemise printsiip (samasoolistele paaridele tuleb anda võrdsed õigused heteroseksuaalsete paaridega)	Traditsiooniline perekonnamudel (last peavad kasvatama nii ema kui isa)
	Lapse enda heaolu (laps saab kodu ja vanemad)	Lapse enda heaolu (kiusamine koolis ja mujal elus)
	Traditsiooniline perekonnamudel on ideaal, mida pole olemas	Homoseksuaalsete vanemate lastest kasvavad samuti homoseksuaalid
	Ebatraditsiooniline perekond pole tingimata halb	Looduse ja tehnoloogia ülimuslikkus ühiskonna otsustusvõime suhtes

2.3. Meediatekstide retseptsioon

Retseptsiooni uurimisel võtsin vaatluse alla kaks aspekti: kuidas intervjueeritavad meediatekste dekodeerisid (kas vastuvõtt oli hegemooniline, läbiräägitud või opositsiooniline) ning kas ja kuidas muutus intervjueeritavate suhtumine samasoolistele paaridele abiellumisõiguse andmisest pärast tekstide lugemist.

Alapeatüki järgnevas osas on artiklite dekodeerimist analüüsitud hoiakurühmade kaupa. Iga rühma puhul on eraldi välja toodud kõigepealt Kajar Kase artikli retseptsioon ning seejärel Peeter Võsu artikli retseptsioon. Alapeatüki lõppu on paigutatud tabelid, mis annavad saadud tulemustest kokkuvõtliku ülevaate.

2.3.1. Positiivsete hoiakutega intervjueeritavad: kindlad toetajad

1) Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“

Intervjueeritav N1_toetaja puhul võis täheldada seda, et ta nõustus artikli autori kahe peamise väitega, et seksuaalne orientatsioon on sünniga kaasa antud ja et inimest ei tohi tema eraelu tõttu diskrimineerida. Ent leidsin ka aspekte, mille suhtes jäi intervjueeritav kindlalt eriarvamusele.

Ma pigem ei nõustuks sellega, et ta arvab, et see, mis laps lapsepõlves näeb või kogeb, ei mõjuta teda kuidagi. Ma arvan ikkagi, et kui sa pidevalt midagi näed, siis sa arvadki, et see on normaalne ja et sellist elu võibki elada. /---/ Kui inimesed on harjunud nägema, et paar on mees ja naine, siis see ongi neid mõjutanud aegade algusest arvama, et see on ainus normaalne paarisuhe.

Intervjueeritav tõi häiriva asjaoluna välja selle, et autor väljendas oma arvamust liiga pealetükkivalt. Seetõttu tekitas artikkel pigem vastupidise efekti: autori liigne järjekindlus ja erapoolikus ei andnud lugejale võimalust ise teema suhtes oma arvamust kujundada ning erinevaid argumente kaaluda, vaid artikkel pakkus ainult üht „ainuõiget“ lahendust.

Võib-olla see [häiris], et kui selle artikli läbi lugesin, jäi selline mulje, et autor väga surus oma arvamust peale. Ta ei olnud selline neutraalne. Et see häiris. Ta oleks võinud oma arvamust veidi tagasihoidlikumalt väljendada.

Intervjueeritav N1_toetaja sai küll paljude Kajar Kase seisukohtadega ja artiklis toodud näidetega üldjoontes nõustuda, ent jäi siiski eriarvamusele lapsepõlves kogetu suhtes. Samuti vähendas artikli veenvust autori pealetükkivus oma väidete esitamisel. Seetõttu hindan, et intervjueeritav N1_toetaja dekodeeris artiklit läbiräägitult.

Intervjueeritav N2_toetaja nõustus artikli autori peamise väitega, et inimene ei saa oma seksuaalset orientatsiooni valida. Kuigi intervjueeritav tõdes, et artiklis ei olnud tema jaoks midagi uut ega üllatavat, ei leidnud ta sealt ka midagi konkreetset, millele oleks tahtnud vastu vaielda.

Aga kas on ka mõned sellised seisukohad, millega sa pole üldse nõus või mis tunduvad sulle kuidagi kahtlased?

Vist ei ole. Tundub, et selliseid ei ole.

Sarnaselt eelmise intervjueeritavaga pidas ka N2_toetaja artiklit pisut häirivaks. Nimelt oleks intervjueeritav soovinud lugeda konkreetsemat teksti, mis oleks peamise sõnumi lühidalt ja liigse kordamiseta edasi andnud.

Ta [autor] ei ole selline õel, aga natuke liiga ninnunännutab selle asjaga. Ta võiks lihtsalt oma seisukoha lühemalt ja paremini selgeks teha. See on tegelikult juba esimesest lõigust aru saada, mida ta mõtleb. Kui seda sama asja igas lõigus on, siis on seda natuke palju.

Sellegipoolest võib öelda, et artikli vastuvõtt oli intervjueeritava N2_toetaja puhul pigem hegemooniline: kuigi intervjueeritav ei leidnud tekstist midagi uut ega mõtlemapanevat, oli ta Kajar Kasega samasooliste paaride küsimustes ühel meelel ega soovinud millelegi vastu vaielda.

Intervjueeritav N3_toetaja pidas artikli autori vaateid enda omadega väga sarnasteks, öeldes, et tekst oleks justkui tema enda kirjutatud, ja arvas, et „kõik on õige, mida ta siin ütleb.“ Samas seadis ta ühe konkreetse väite adekvaatsuse kahtluse alla.

Üllatav oli ka see väide, et seal, kus on homoabielud lubatud, sünnib rohkem lapsi, kui neis riikides, mis homoabielusid ei luba. Tekkis küsimus, et kas asi on ikka niivõrd homoabieludes, äkki on seal riigis lihtsalt paremad tingimused lastesaamiseks, toetused ja muud värgid.

Sellegipoolest ei leidnud intervjueeritav artiklist midagi, millele vastu vaielda sooviks.

Ma ei oskagi öelda, millega ma nõus ei ole. Kõik tundub mulle loogiline.

Eelnevast järeldub, et intervjueeritav N3_toetaja dekodeeris artiklit hegemooniliselt: ta kahtles küll ühe väite tõlevastavuses, kuid pidas ülejäänud teksti veenvaks ja loogiliseks ning sai sellega nõustuda.

2) Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“

Samasooliste partnerluse suhtes kriitiline artikkel oli **intervjueeritava N1_toetaja** jaoks üllatav ja pakkus vaatenurki, mille peale intervjueeritav ise varem mõelnud ei olnud. Näiteks ajendasid artiklis välja toodud argumendid teda mõtlema, kas ja kuivõrd vajalik kooseluseadus Eesti mõistes üldse on.

Seda artiklit lugedes ma hakkasin ise ka mõtlema, et kui palju neid homopaare Eestis on, kes tahavad abielu sõlmida, ja et kui neid on nii vähe või ainult mõned, siis kas on üldse vaja sellist seadust.

Enamik Peeter Võsu seisukohti tundusid N1_toetaja jaoks veenvad ning ta tunnistas, et üldjoontes nõustub autoriga, kuid siiski tõi intervjueeritav välja ühe argumendi, kus autori arvamus oli tema hinnangul liiga radikaalne ega sobinud täielikult kokku N1_toetaja arusaamadega.

Võib-olla see, et kui räägiti, et kaob ära see vahe meeste ja naiste vahel. Ja et kas see on perekond, kui lapsed kasvatavad homoseksuaalsed vanemad. See häiris. Ma ei usu, et inimeste arvamus perekonnast on nii jäik. Ma arvan, et inimesed saavad aru, et kui on kaks meest ja laps või kaks naist ja laps, siis see on ju ka ikkagi perekond. Et nad toetavad ja armastavad oma lapsi.

Väljatoodu põhjal võib öelda, et intervjueeritav N1_toetaja dekodeeris Peeter Võsu artiklit pigem hegemooniliselt: üldjoontes sai intervjueeritav Võsu seisukohtadega nõustuda, lisaks leidis artiklis palju sellist informatsiooni, mis teda üllatas ja kaasa mõtlema pani.

Intervjueeritav N2_toetaja suhtus Peeter Võsu artiklisse pigem skeptiliselt ning tundis artiklit lugedes soovi autorile teatud aspektides vastu vaielda. Eelkõige pidas intervjueeritav ebapädevaks ja iganenuks autori arvamust selle kohta, et emast, isast ja lapsest koosnev perekond on ainuõige pere.

Ta ütleb umbes nii, et ema ja isa peavad olema eeskujuks ja nii peab olema, kuidas varem oli. /.../ Aga samas, niigi elab ju lapsi üksikvanemaga koos, nii et ma arvan, et tal pole väga õigus tegelikult.

Samuti ütles intervjueeritav selgesti välja, et peab autori mõtteid imelikeks ega saa neist aru, andes sellega märku, et ei nõustu artikli autoriga üheski aspektis.

See mees on kuidagi väga imelik selle teema suhtes. Ta ei saa vist ise ka aru tegelikult. Mina ka ei saa temast aru.

Seetõttu leian, et intervjueeritav N2_toetaja dekodeeris Peeter Võsu artiklit opositsiooniliselt: intervjueeritav otsis võimalusi autori seisukohtadele vastu vaielda, pidas Võsu mõtteid mõistetamatuteks ja imelikeks ning kahtles nende tõlevastavuses.

Intervjueeritava N3_toetaja jaoks näis artikkel kohati naeruväärsena ning argumendid jätsid ebapädeva mulje. Samuti püüdis intervjueeritav Peeter Võsu seisukohtadele vastu vaielda.

Minu jaoks tundub see [artikkel] natuke naeruväärne, eriti just see koht, kus autor ütleb, et homodel on mingisugune pikaajaline strateegia välja mõeldud, kuidas saada kõigepealt üks õigus ja siis järgmine õigus ja siis justkui vallutada maailm. See on ju loomulik, et seksuaalvähemused, keda on aastasadu diskrimineeritud ja ära põlatud, nõuavad endale õigusi nüüd, mil maailm hakkab tasapisi tolerantsemaks muutuma. Seda ei saa neile ju keelata. Aga ma ei nimetaks seda pikalt ette planeeritud strateegiaks, pigem soovivad nad võrdsust heterotega, võrdsust inimese tasandil. Sest nemad on ju ka inimesed.

Intervjueeritav leidis, et jääb artikli autoriga väga suurel määral eriarvamusele. Eelkõige tõi ta põhjusena välja selle, et Võsu seisukohad on liiga radikaalsed ja konservatiivsed, et intervjueeritava vaadetega kokku sobida.

Noh, ütleme nii, et ma poleks homoseksuaalsust zoofiilia ja nekrofiilia ja selliste asjadega ühte patta pannud. See oli minu jaoks üllatav, et ta selliseid nähtuseid homoseksuaalsusega seostas. See tundub ebaõiglane.

Sellegipoolest leidis N3_toetaja artiklist kaks aspekti, millega sai mingil määral nõustuda.

Ma nõustun sellega, et tõenäoliselt on parem, kui lapse kasvatavad üles nii ema kui isa. Et laps õpiks midagi mehelikkuse ja naiselikkuse kohta. See on see asi, mille peale ma ise ka varem mõelnud olen. Mõnes mõttes nõustun ka sellega, nagu autor ütleb, et „tolerantsusnõue kehtib ühepoolselt“. Et homopaare kritiseerida ei tohi, aga neid, kes homosid ei salli, tohib.

Miks sa sellega nõustud?

Sest mulle tundub, et nii on. Aetakse poliitilist korrektsust taga. Et kõike peab sallima, aga sallimatust ei tohi sallida.

Eelneva põhjal võib järeldada, et sarnaselt intervjueeritavaga N2_toetaja dekodeeris ka N3_toetaja Peeter Võsu artiklit opositsiooniliselt: intervjueeritav nõustus küll paari aspektiga, kuid enamik väiteid tundusid talle liiga äärmuslikud ja vanameelsed ning kohati isegi naeruväärsed.

Järeldused kindlate toetajate retseptiooni kohta

Uuringus osalenud kindlate toetajate retseptiooni kohta võib öelda, et kui intervjueeritavad N2_toetaja ja N3_toetaja dekodeerisid artikleid sarnaselt, siis N1_toetaja tõlgendas tekste neist märksa teistmoodi, pidades Peeter Võsu artiklit Kajar Kase omast huvipakkumaks ja mõtlemapanevamaks ning leides sealt ka rohkem sellist, millega nõus olla. Samas ei muutunud pärast tekstide lugemist N1_toetaja seisukoht homoabieludesse. Kuigi ta tõi intervjuu lõpul välja, et teda huvitaks, kui palju on neid samasoolisi paare, kes sooviksid

üleüldse abielu sõlmida, jäi ta siiski arvamusele, et seadus võiks samasooliste paaride abielusid lubada:

Ma ei tea ikka veel, kui palju on Eestis homopaare, kes tahaksid tõesti abielluda, aga ma arvan, et võiks küll [samasooliste paaride abielud legaliseerida]. Ma ei usu, et homoabielude seadustamine toob endaga niipea kaasa teisi suuri nõudmisi, näiteks poliügaamiat. (N1_toetaja)

Ka N2_toetaja ja N3_toetaja jäid oma eelmisele arvamusele kindlaks, olles jätkuvalt homoabielusid toetaval seisukohal.

Jah, võiksid jah. Äkki neil hakkab siis kergem. See vist ei tohiks olla nii hull asi. Inimesed unustavad ilmselt varsti ära selle asja, kui neid ennast see just väga isiklikult ei puuduta ja kui nad ise väga hullusti sellele vastu ei ole. (N2_toetaja)

Peaksid küll minu arvates. Samas, ma saan aru, et paljude jaoks tundub see suure sammuna, nii et minu arvates oleks täiesti okei ka see, kui lubataks neil kas või kooselu kinnitada. Abielluda sellepärast, et abielluda, polegi ehk nii oluline, peaasi, et suhe oleks reguleeritud, vara- ja lapseasjad selged ja jaotatud. (N3_toetaja)

2.3.2. Ambivalentsete hoiakutega intervjueeritavad

1) Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“

Erinevalt kindlatest toetajatest kõhkles **intervjueeritav N4_ambivalentne** artikli autori peamise argumendi tõlevastavuses, olles seisukohal, et inimestele peaks olema sünniga kaasa antud soov oma liiki säilitada.

Mida sa näiteks sellest arvad, et inimene ei saa oma seksuaalset orientatsiooni ise valida? Kas sa pigem nõustud sellega või pigem mitte?

Ma ei tea, ma ei oska seisukohta võtta. Minu teada on selline asi olemas, et iga liik tahab oma sugu jätkata, ja selleks on vaja kahest erinevast soost esindajat. Loomariigis vähemalt nii on ja meie peaksime ka kuuluma loomariiki.

Kuigi intervjueeritav pidas artiklit üldiselt loogiliseks, suhtus ta teksti skeptiliselt ning jäi autoriga mitmes aspektis eriarvamusele.

Mis sulle sellest tekstist kõige rohkem meelde jäi?

Viimane lause oli, et me peame selle ära tegema.

Kas sa oled sellega nõus?

Ma ei teagi. Samas nagu, kas ikka peab [selle ära tegema]. Võib-olla ikka ei pea.

Eelneva põhjal võib öelda, et intervjueeritav N4_ambivalentne dekodeeris artiklit pigem opositsiooniliselt: kuigi ta lisan sageli oma arvamusele juurde, et ta päris kindlalt ei oska öelda või et ta ei tea, millist seisukohta võtta, tuli intervjuust siiski välja, et N4_ambivalentne ei nõustunud paljude Kajar Kase väidetega ega võtnud neid omaks.

Ka **intervjueeritav M2_ambivalentne** suhtus Kajar Kase artiklisse skeptiliselt ning püüdis autori seisukohtadele vastu vaieldes tõestada, et Kase väiteid ei saa võtta objektiivse tõena.

Kas või selline lause: „Me ju tahame, et meie riik oma kodanikest rohkem hooliks? Geipartnerluse seadustamine näitab, et me mõistame oma kodanikke, see ei tekita kellelegi mingeid kahjusid“ – sa ju ei tea, et ei tekita mingeid kahjusid – „ei maksa riigile midagi“ – tegelikult maksab, kui me hakkame ka geide partnerlust seadustama, siis see nõuab veel lisaametnikke, lisanduvaid administratiivkulutusi, nii et maksab tegelikult – „ja pigem tõstab Eesti mainet meie piiride taga“ – noh, maine on ka kahe teraga mõök. Kas me tahame, et meie riik oleks homomainega või mitte.

Kõige rohkem häiris intervjueeritavat aga asjaolu, et artikkel ei ole neutraalne ega ratsionaalne, vaid põhineb eelkõige emotsionaalsetel väidetest.

Terve see artikkel on täiesti emotsionaalne ja sisaldab hästi palju patriotistlikku viidet sellele, kuidas me peaksime suurendama riigi iivet, vähendama homode stressi ja ma ei tea mida iganes veel, on ju.

Isegi kui intervjueeritav tõi välja mõne seisukoha, millega sai nõustuda, leidis ta ka neist aspekte, millele mingil määral vastandus.

Ta ütleb, et „mina olen veendunud, et Eesti peaks tingimata samasooliste partnerluse seadustama.“ Jaa! See on [väide, millega nõustun]. Aga ta samastab siin partnerluse abieluga. Minu seisukoht on, et partnerluse peaks seadustama, aga mitte abielu.

Seega võib öelda, et intervjueeritav M2_ambivalentne dekodeeris artiklit pigem opositsiooniliselt: ta leidis artiklist palju sellist, millele vastu vaielda ja milles kahelda, samal ajal kui nõustuda ei saanud ta peaaegu millegagi.

2) Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“

Intervjueeritav N4_ambivalentne arvas, et artikli autor Peeter Võsu on kompetentne ning tema kirjutis on loogiline. Samuti leidis ta artiklist mõtteid, millega sai nõustuda. Üheks niisuguseks oli hirm traditsioonilise pere püsijäämise pärast.

Aa, siin oli see, et kaob ära selline kindel mõiste perest. Et ema-isa asemel on inimene üks ja inimene kaks ja kõik.

Oled sa sellega nõus, et niisugune asi võib juhtuda?

No niimoodi võib juhtuda küll, jah, aga see poleks ilus mu arust.

Intervjueeritav ei osanud välja tuua konkreetseid seisukohti, mille osas ta jäi autoriga eriarvamusele, põhjendades seda eelkõige sellega, et ei ole teemaga eriti hästi kursis.

Milliste seisukohtadega sa ei nõustu?

Ei oskagi nii öelda, sest ma ise ka väga ei tea selle teema kohta.

Eelnevast võib järeldada, et intervjueeritav N4_ambivalentne dekodeeris Peeter Võsu artiklit pigem hegemooniliselt, sest nõustus artikli sisuga ega osanud välja tuua midagi, mis tema enda arvamusega täiesti vastuollu läheks.

Intervjueeritav M2_ambivalentne tunnistas, et talle meeldis Peeter Võsu artikkel väga ning ta saab nõustuda peaaegu kõigega, mida autor on välja toonud. Ta leidis, et autor on kompetentne niisuguse teema üle arutlema.

/.../ ta on inimene, kes on uurinud asja ka natuke süvitsi. Et ta näeb läbi sellise pinnapealse jura. Mulle meeldib just see, et ta ütleb, et „kuna täna ei ole veel sõnadelt tegudele mindud, jääb üle loota, et otsustajate hulgas leidub piisavalt neid, kes ei ole pimesi valmis homoliitusid toetama ning terve mõistus pääseb võidule.“ Mina isiklikult arvan, et kõik asjad peab enne seadustamist läbi mõtlema – ka nende pikaajalisemad tagajärjed, mitte lihtsalt nagu, et praegu see sobib, võtame vastu.

Olgugi et intervjueeritav pidas autori mõtteid asjakohasteks ja tõepärasteks, ei julgenud ta autoriga pimesi nõustuda, vaid tõdes, et paljud väited, mille kohta ta varem ei ole kuulnud ega lugenud, vajaksid ülekontrollimist.

/.../ siin oli infot, mis minu jaoks oli tõesti uudne ja mida ma peaksin tegelikult veel kuskilt lisaks lugema selleks, et saada paremat pilti sellest, mida ta kirjutab. Sest kunagi ei ole üks artikkel piisav selleks, et mõista mingisuguse probleemi... et järeldada midagi mingisugusest asjast. Peab nägema natuke suuremat pilti, et järeldusi teha.

Intervjueeritav jäi autoriga eriarvamusele ainult väikestes aspektides. Asjaolu, et Eestis on vähe samasoolisi paare, ei tähenda tema arvates seda, et samasooliste paaride temaatikat ei peaks meie ühiskonnas laiemalt arutama.

Võib-olla kahtlane tundub natuke see, kui ta seal lõpus räägib sellest, et Eestis on nii vähe neid homopaare, kes tahaksid reaalselt registreerida oma suhet, et see ei anna põhjust selle arutelu tekitamiseks, siis tegelikult võib-olla just see annakski põhjust arutelu tekitamiseks. Et ongi see, et miks on Eestis nii vähe homopaare, kui näiteks sama suurtes riikides on neid paare mitu korda rohkem, kas tuleneb see Eestis valdavast konservatismist või sellest, et Eesti on selline riik, mis ei talu nagu eriti selliseid väga liberaalseid asju, näiteks nagu see neegrite vastuvõtmine. Minu arvates oleks just see aruteluteema.

Eelneva põhjal võib öelda, et intervjueeritav M2_ambivalentne dekodeeris Peeter Võsu artiklit pigem hegemooniliselt. Seda just seetõttu, et ta pidas artiklis välja toodud mõtteid väga huvitavateks ja oli autoriga enamikes aspektides ühel meelel.

Järeldused ambivalentsete hoiakutega intervjueeritavate retseptiooni kohta

Kuigi uuringus osalenud ambivalentset intervjueeritavad erinesid hoiakute poolest teineteisest – üks pidas homoseksuaalsust vastuvõetamatuks, teine normaalseks –, sarnanesid nad teineteisega artiklite vastuvõtu osas. Mõlemad intervjueeritavad nõustusid märksa rohkem Peeter Võsu kui Kajar Kase arvamusega.

Intervjueeritava N4_ambivalentne puhul võis pärast tekstide lugemist täheldada väikest erinevust homoabieludesse suhtumisel võrreldes tema varasema arvamusega. Kui enne arvamuseartiklite lugemist oli N4_ambivalentne seisukohal, et samasooliste paaride abielud võiksid olla lubatud, sest inimesed peaksid saama teha seda, mida tahavad, siis intervjuu lõpus oli ta kahtlevamal seisukohal.

Nii. Me olemegi jõudnud intervjuu lõppu. Nüüd pärast nende tekstide lugemist küsin ma sult üle: mis sa arvad, kas Eestis võiksid olla homoabielud lubatud?

Ma ei tea seda. See on kahe otsaga asi.

Mis seal head ja mis seal halba on, et ta kahe otsaga on?

Hea on see, et siis nad saavad olla ametlikult koos, aga teine pool on see, et siis nad võivad hakata nõudma rohkem õigusi. (N4_ambivalentne)

Seevastu intervjueeritava M2_ambivalentne suhtumine homoabieludesse pärast tekstide lugemist ei muutunud. Ta oli jätkuvalt seisukohal, et abielu kui kirikust alguse saanud institutsioon on mõeldud olema vaid mehe ja naise vahel.

Selles mõttes, et kuna abielu on kirikust alguse saanud institutsioon ja see on mehe ja naise vahel. Ja kuna homopaar ei saa olla mees ja naine, on kas mees ja mees või naine ja naine, siis see ei ole mees ja naine. /.../ Kuna algselt on niimoodi öeldud, siis nii võikski olla. (M2_ambivalentne)

2.3.3. Kahtlevate hoiakutega intervjueeritavad: liberaalne ja konservatiivne kahtleja

1) Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“

Liberaalsete kahtlejate rühma kuuluv **intervjueeritav M1_kahtleja** suhtus Kajar Kase artiklisse pigem skeptiliselt ega olnud artikli autoriga täiesti ühel meelel. Näiteks ei nõustunud intervjueeritav artikli autori peamise väitega, et seksuaalne orientatsioon on sünniga kaasa antud.

Ma arvan, et see [et homoseksuaalsus on sünniga kaasa antud] ei ole selline fakt, mida saaks kinnitada, nagu ma saan kinnitada, et see laud on punane näiteks. Vot seda ma saan kinnitada, aga eelmist mitte. /---/ See on kõigest teooria. Ükski teooria ei saa olla fakt, ühtki teooriat ei saa kinnitada. Teooriat saab ainult ümber lükata.

Peamiselt heitis ta artikli autorile ette seda, et too ei ole ratsionaalselt arutlenud selle üle, milliseid kahjusid ja tagajärgi võib samasoolistele paaridele õiguste andmine kaasa tuua.

Muidu ma suhtun sellesse positiivsemalt kui eelmisesse [Peeter Võsu] artiklisse kindlasti, aga just see, et ta ütleb, et see ei tekita kellelegi kahjusid, kui ta ei ole selle üle arutlenudki.

Sellegipoolest leidis intervjueeritav artiklist ka selliseid seisukohti, mis olid kooskõlas tema enda arusaamadega.

Muidu ma nõustun sellega, et inimesed, kes homoabieludega ei nõustu, ei ole seda teemat läbi mõelnud endale. /.../ Ma olen nõus, et inimesed kardavad sellist asja, mis on nende jaoks teistsugune, võõras, mis ei ole nende jaoks normaalne. Paljud inimesed võivadki homosid vihata, sest neil ei ole olnud nendega kokkupuudet. Aga ma arvan, et kui neil oleks positiivne kokkupuude olemas, tekiks neil parem arusaam asjadest.

Eelneva põhjal võib öelda, et intervjueeritav M1_kahtleja dekodeeris Kajar Kase artiklit läbiräägitult. Üldiselt suhtus ta meediateksti positiivselt, nõustudes osaliselt artikli autori väidetega, kuid teisalt rõhutas, et on ka seisukohti, mille osas ta jääb eriarvamusele.

Intervjueeritav N5_kahtleja pidas Kajar Kase väiteid küllaltki loogilisteks, kuigi need ei ole tema enda arvamusega kooskõlas ja pigem ärritavad teda, kui veenavad teda samasooliste paaride abieludesse teisiti suhtuma.

Ei noh, tal on päris head väited tegelikult. Ei ole nagu selliseid imelikke, et ta oleks ise need välja mõelnud. Need on loogilised väited /.../. Ma saan aru, et see talle meeldib ja tema suhtub nii, aga mina ei arva nii üldsegi. /---/ Ta ajab mind närvi. Tal on kõik sellised asjad, millele normaalne inimene ei saa hästi vaadata.

Artiklit lugedes tekkis intervjueeritaval soov autorile vastu vaielda. Seejuures on tähelepanuväärne, et nii eelmises kui järgnevas tsitaadis eristab ta selgelt „normaalset“ inimest homoseksuaalsest inimesest, viidates sellega asjaolule, et homoseksuaalsus on midagi väga negatiivset ja taunimisväärset.

Ta ütleb küll, et ta ei hakka korragealt meest armastama, aga tihti on ju juhtunud nii, et on normaalne inimene, kel on naine ja laps, ja siis ta avastab, et ta on homo tegelikult. Korragealt, mitte nii, et ta on juba kümme aastat selline olnud, aga sai alles nüüd sellest aru. Ikkagi sa avastad ju korragealt seda.

Ka intervjueeritav N5_kahtleja leidis, et artikkel ei olnud neutraalne, sest analüüsis teemat ainult ühepoolselt. See asjaolu ei muutnud teksti tema jaoks mitte veenvaks, vaid pigem häirivaks ja pealetükkivaks.

Ei pane [seksuaalvähemuste teemasse kuidagi teisiti suhtuma], sellepärast et ta igas lõigus, absoluutselt igas lõigus ülistab ja peab mingit hullu oodi, see ei mõju mulle üldse hästi, sellepärast, et ta võikski ju tuua välja, mis tegelikkuses... Seal ei saa ju ainult head küljed olla. Ta võiks ju halba ka välja tuua.

Eelneva põhjal võib järeldada, et intervjueeritav N5_kahtleja dekodeeris artiklit opositsiooniliselt: artikkel pigem ärritas intervjueeritavat, kui et veenis teda oma suhtumist muutma. Lisaks sellele ei leidnud N5_kahtleja tekstist midagi, mis oleks tema enda arusaamadega kooskõlas või mis tunduksid talle huvitavad.

2) Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“

Peeter Võsu teksti kohta tõdes **intervjueeritav M1_kahtleja**, et peab autori väiteid liialdatuks ja paanikat tekitavateks. Tema arvates ei ole õige võrrelda homoseksuaalsust pedofiilia, nekrofiilia või muu seesugusega, sest samasoolise paari suhe eeldab seda, et inimesed on astunud sellesse suhtesse teadlikult ja tahtlikult, mida pedofiilia ja nekrofiilia puhul väita ei saa.

Nagu ma ütlesin, see tundub olevat natuke liiga paanikat tekitav. /.../ Ma ei saa öelda, et homoseksuaalsus on sama nagu pedofiilia või nekrofiilia, sest homoseksuaalne liit tähendab seda, et kaks sama soo esindajat tekitavad teadlikult ja tahtlikult omavahel liidu, nagu heteroseksuaalse suhte puhulgi on mõlemad osapooled vabatahtlikult astunud sellesse suhtesse.

Intervjueeritav sai autoriga nõustuda vaid väiksemate aspektide osas, näiteks sellega, et poliitikud ei taha samasooliste paaride olukorrast kui ebapopulaarsest teemast rääkida vahetult enne valimisi, kartes kaotada valijaid, vaid ebapopulaarsed otsused tuleb vastu võtta kohe pärast valimisi. Siiski soovis M1_kahtleja enamik autori väidetele vastu vaielda.

Ja see tolerantsusnõue ka, et see ühepoolne on. Ma ei usu, et see ühepoolne on – kedagi ju ei mustata selles mõttes. Või on või? /---/ Ses mõttes, et „igauks peab homopaare heaks kiitma ega tohi kritiseerida“. Kes keelab oma arvamust avaldada? Tema ju praegu teeb seda.

Intervjueeritava arvamus artiklist halvenes veel sellegi tõttu, et teemast, mille analüüsimine eeldaks nii positiivsete kui negatiivsete aspektide väljatoomist, oli kirjutatud ainult ühepoolset, st ainult negatiivsetele aspektidele toetudes. M1_kahtleja oleks soovinud lugeda ka selle kohta, mida positiivset võib planeeritav seadus kaasa tuua.

Ta kirjutab küll uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest, aga ta oleks võinud kirjutada ka positiivsetest asjadest. Ma arvan, et iga inimene, kui ta midagi kritiseerib, peaks vaatama asja ka teiselt poolt. Et negatiivsed on need ja need, aga mis võiksid olla positiivsed asjad.

Seega võib järeldada, et intervjueeritav M1_kahtleja dekodeeris Peeter Vösu artiklit pigem opositsiooniliselt, jäädes autoriga mitmes aspektis eriarvamusele ning seades enamik tema väidetest kahtluse alla.

Seevastu **intervjueeritav N5_kahtleja** tõi välja, et Peeter Vösu seisukohad kattusid mitmel juhul tema enda tõekspidamistega ning andsid talle kinnitust, et samasooliste paaride kooselude seadustamine võib tõepoolest luua pretsedendi uute ja järjest absurdsemate õiguste andmiseks. Samas leidis N5_kahtleja, et artikli autor võib olla mõnel juhul ka liialdanud ja püüdnud ilmaasjata paanikat tekitada.

No kui ta toob siin võrdluseks selle, et varsti hakkavad mingid nekrofiilid ja zoofiilid ja sadistid ka oma õigusi nõudma rühmitustena, siis see on vähe liiast võib-olla. Okei, poliügaamiat küll võib-olla tahavad, see ei ole nagu nii hull asi veel. Aga kuidas ta saab võrrelda homoseksuaalsust nekrofiiliaga?

Intervjueeritav ei võtnud artikli autori argumente täiesti omaks, vaid seadis mitu argumenti kahtluse alla, sest artiklist ei selgunud, kust informatsioon on saadud.

Aa, see oli ka vaieldav, et tema arvab, et Eestis on mingi 50-100 homopaari. Aga kas see on tema arvamus või ta teab, et on, või on neil mingi register, et ta niiviisi saab oletada? Mina näiteks ei arvanud üldse, kui palju neid olla võib. Ma arvasin küll, et neid on, aga tema ütleb nii kindlalt, et 50-100. Kust ta teab?

Eelneva põhjal võib järeldada, et artikli vastuvõtt oli intervjueeritava N5_kahtleja puhul läbiräägitud. Artikli autori suhtumine samasooliste paaride kooselude legaliseerimisse oli küll üldjoontes sarnane intervjueeritava N5_kahtleja suhtumisega, kuid artiklis väljatoodu oli märksa radikaalsem kui intervjueeritava arvamus, mistõttu ei võtnud N5_kahtleja neid seisukohti täielikult omaks.

Järeldused kahtlevate hoiakutega intervjueeritavate retseptsiooni kohta

Liberaalse ja konservatiivse kahtleja puhul sarnanes meediatekstide retseptsioon selles osas, et artikkel, mis eelduste kohaselt oli nende hoiakutega vastuolus, dekodeeriti opositsiooniliselt, st liberaalne kahtleja M1_kahtleja ei nõustunud Peeter Vösu seisukohtadega ning konservatiivne kahtleja N5_kahtleja Kajar Kase seisukohtadega, samal ajal kui teise teksti puhul oli vastuvõtt läbiräägitud.

Oma suhtumist samasooliste paaride abielusse kumbki intervjueeritav ei muutnud. M1_kahtleja jäi jätkuvalt seisukohale, et homoabielud võiksid olla lubatud, aga lapsendamine kindlasti mitte.

Ma arvasin juba enne artiklite lugemist, et minugi poolest [võiksid homoabielud lubatud olla]. /.../ Sest see, kui lubatakse homoabielud, ei tähenda automaatselt seda, et saadakse ka lapsendada. See võib tekitada küll ahelreaktsiooni, et kui on üks asi antud, siis antakse ka teine, aga see ei pruugi nii mustvalge olla, et antakse kohe ka lapsendamisõigus. Nii et ma arvan, et jaa, et kui see neile rõõmu valmistab ja et nad saaksid tunda end täisväärtusliku paarina, mehe ja mehena või naise ja naisena, siis pole mul mingit õigust sellele vastu seista. (M1_kahtleja)

Konservatiivne kahtleja N5_kahtleja leidis Peeter Vösu tekstist küll kinnitust oma varasemale seisukohale, kuid intervjueeritava arvamus iseenesest ei muutunud.

Sellepärast, et nüüd, kui ma olen lugenud ka võimalikest tagajärgedest lisaks sellele, mida ma ise tuletasin, siis ma arvan, et ei, see [homoabielude lubamine] ei ole kasulik, see ei ole vajalik ning see võib osutuda ohtlikuks. (N5_kahtleja)

2.3.4. Negatiivsete hoiakutega intervjueeritavad: mööndustega vastased ja kindel vastane

1) Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“

Intervjueeritav N6_vastane ei nõustunud Kajar Kase peamise väitega, et seksuaalne orientatsioon on inimesele sünniga kaasa antud, olles arvamusel, et homoseksuaalne orientatsioon on pigem midagi, mille poole inimene kujuneb elu jooksul.

See [autori arvamus] ei ole selline, nagu on minu seisukohad selles teemas. Peamine asi, millega ma siin artiklis tahaks vaielda või küsida, et miks ta seda nii kindlalt väidab, ongi see, millele ta kogu oma artikli rajab. Ehk see on see, et inimene sünnib kas heteroks või homoks. Ma võib-olla ei nõustu selle väitega, aga kogu see ülejäänud artikkel tugineb sellele ühele väitele. Ma olen lugenud erinevaid, teistsuguseid seisukohti sellel samal teemal või teistsuguseid psühholoogide arvamusi.

Sarnaselt paljude teiste intervjueeritavatega pidas ka N6_vastane artiklit pealetükkivaks. Ta tõdes, et tekst tekitas temas pigem vastureaktsiooni ning mõnes teises olukorras oleks ta artikli lugemise pooleli jätnud.

[Autor] tundub võib-olla veidi selline pealesuruv või hästi tugevate seisukohtadega. Ta ise ütleb küll, et me peaks hästi kaaluma ja andma ruumi, aga samas tema enda artikkel on nii kindel ja selge, et sellega ei tohi nagu vaielda. /---/ Ma arvan, et pigem mind paneks mõtlema mingi artikkel, mis nagu arutab, mitte ei väida nii kindlalt. Kui ma ise ei nõustu sellega, siis see tekitab minus pigem vastureaktsiooni, et ma ei viitsi seda lugeda.

Intervjueeritaval oli raskusi sellega, et leida artiklist mõni seisukoht, millega ta saaks autoriga nõustuda. Siiski, ühes aspektis oli ta Kasega päri.

See, mis ta alguses ütles, oli minu arvates hea, et väga paljud inimesed, kes on selle vastu, ei ole läbi mõelnud, miks nad on. Samamoodi võib öelda, et need, kes on selle

poolt, ei ole ka mõelnud väga sisuliselt selle peale. Ma arvan, et see on see, millega ma tegelikult nõustun. Et Eesti inimesed on sellised, et nad võtavad mingi kindla seisukoha, ei ole väga tolerantsed ja ei ole nii palju süvenenud sellesse teemasse üldse.

Intervjueeritava N6_vastane kriitilist suhtumist Kajar Kase artiklisse näitab ilmekalt asjaolu, et ta hindas artiklit väga vähe mõtlemapanevaks.

Hinda kümnepallisel skaalal, kui mõtlemapanev see artikkel sinu jaoks oli.
Päris vähe, ma arvan. Üks. Mitte päris null.

Eelnevast võib järeldada, et intervjueeritav N6_vastane dekodeeris Kajar Kase artiklit opositsiooniliselt: ta jäi autoriga väga tugevalt eriarvamusele ning meediatekst tundus tema jaoks pigem häiriv ja pealetükkiv.

Intervjueeritav M3_vastane pidas Kajar Kase artiklit ühekülgseks ja seega igavaks. Samuti leidis intervjueeritav, et Kase pole oma argumente hoolikalt läbi mõelnud, vaid toonud välja absurdseid paralleele ja arutlenud probleemi sisu üle vaid pinnapealselt.

Näiteks toob ta siin paralleeli käibemaksu tõstmisega. Ta ütleb, et kohe on inimeste esimene reaktsioon, et see on väga halb mõte, aga tagantjärele ütlevad nad, et nad ei taha, et riik peaks end lõhki laenama nagu Kreeka. Aga mõte on selles, et kõigepealt tuleb vaadata, miks seda käibemaksu tõsteti, kas see on üldse vajalik. Kui see on tehtud pigem vajaduse puudumisel, siis poleks pidanud seda tegema. Tal on sellised paralleelid toodud, samas kui peaks mõtlema sellele, miks on midagi tehtud.

M3_vastane ei osanud välja tuua ühtki seisukohta, millega ta oleks autoriga ühel meelel olnud – ainus, millega ta nõustuda sai, on fakt seksuaalvähemuste osakaalu kohta, sest oli samasugust informatsiooni varem ka mujalt kuulnud.

Aga milliste seisukohtadega sa nõustud?

Nõustun sellega, et ta on välja toonud, et 5–10 protsendil inimestest on teistsugune seksuaalne orientatsioon.

Miks sa sellega nõustud?

Sest nii palju, kui ma mäletan, siis minu teada see protsent sinna vahemikku peakski jääma. Ligikaudu iga kümnes.

Eelneva põhjal võib öelda, et intervjueeritav M3_vastane dekodeeris Kajar Kase artiklit opositsiooniliselt. Intervjueeritav seadis autori väiteid kahtluse alla, otsis võimalusi, kuidas autorile vastu vaielda, ega leidnud seisukohti, mis tema enda arusaamadega kattuksid.

Intervjueeritav M4_vastane suhtus samuti Kajar Kase artiklisse kriitiliselt, pidades nii artiklit kui selle autorit kallutatuks. Intervjueeritavale tundus, et artikkel ei otsigi objektiivset tõde, vaid püüab samasooliste paaride abielusid reklaamida.

Ma arvan, et see autor on kallutatud ja tema eesmärk ei olegi see, et selle artikli põhjal tuleks mingisugune tõde välja. Pigem on see artikkel propagandistlik.

Sarnaselt paljude teiste intervjueeritavatega pidas ka M4_vastane Kajar Kase artiklit häirivaks seetõttu, et kirjutus oli emotsionaalne ja analüüsis probleemi ainult ühest küljest.

/.../ kuna see on nii emotsionaalselt kirjutatud ja tundub, et üsnagi tugevalt kallutatud, siis seda enam tekib selline vastureaktsioon, et tahaks seda asja tagasi kallutada, kuhugi neutraalsesse asendisse viia.

Intervjueeritav ei leidnud artiklist midagi niisugust, mis oleks olnud tema enda seisukohtadega kooskõlas. Lisaks sellele jättis artikkel ebaveenva mulje ka põhjusel, et välja toodud faktid ja nende põhjal tehtud järeldused ei paistnud olevat adekvaatsed.

Siin oli toodud üks fakt Itaalia ja Prantsusmaa kohta, et vist oli nii, et Prantsusmaal on geide partnerlus lubatud suuremal määral – ma võin eksida praegu, peab selle uuesti üle lugema –, Itaalias vähem ja samas on ka Itaalias sündimus väiksem. Ma ei tea, kas need on omavahel otseselt korrelatsioonis, võib-olla on seal hoopis mingisugune muu tegur, mille pärast on Itaalias sündimus väiksem. Mind üllatasid sellised kaks näitajat, aga ma väga kahtlen, kas need on just selle pärast omavahel seotud.

Kõigest sellest võib järeldada, et intervjueeritav M4_vastane dekodeeris Kajar Kase arvamislugu opositsiooniliselt. Intervjueeritav kahtles autoripoolsetes järeldustes ning suhtus teksti kriitiliselt ja skeptiliselt. Artikli propagandistlikkus ja erapoolikus aina suurendasid intervjueeritava negatiivset suhtumist antud meediateksti.

2) Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“

Intervjueeritav N6_vastane tundis, et saab nõustuda paljude Peeter Võsu mõtetega, kuid teda häiris asjaolu, et artikkel polnud neutraalne, vaid rõhutatud oli vaid negatiivseid aspekte. See pani intervjueeritavat artiklisse skeptilisemalt suhtuma.

Need mõtted võivad seepärast pigem head tunduda, et ma ise nagu nõustun paljude väidetega, aga samas on ka see artikkel kirjutatud hästi ühepoolset. Selles mõttes tekivad selle artikli puhul ka mingid asjad, mis mulle ei meeldi siin.

Artiklis leidis intervjueeritava jaoks üks aspekt, mille suhtes ta jäi autoriga eriarvamusele: ta leidis, et samasooliste paaride küsimustega tuleks tegeleda kohe, mitte alles tulevikus, kui probleem suuremaks muutub.

Võib-olla natuke, millega mina nõus ei ole – noh, paljuski ma nõustun artikliga –, aga millega ma nõus ei ole, on see, et kuna neid paare on nii vähe, siis me ei peaks selle teemaga veel tegelema; kui neid juurde tuleb, alles siis peaksime sellega tegelema. Ma

ei näe, et nagu see oleks argument, miks me ei peaks sel teemal arutlema või midagi tegema, et neid on nii vähe, et las nad praegu olla.

Lisaks ühele eriarvamusele tõi N6_vastane välja ka mõned Peeter Võsu mõtted, mille ta seadis kahtluse alla, kuna ei osanud konkreetset seisukohta võtta, kuid mille tõele vastavust ta sellegipoolest täiesti ei välistanud.

Milliste seisukohtade või väidetega sa veel ei nõustu?

Üldiselt pigem nõustun, aga mõnede asjade kohta ma ei oska öelda või ma ei tea.

Mis need näiteks on?

Ma ei oska öelda, et kui me lubame homodel kooselu seadustada, kas mõne aja pärast tulevad siis zoofiilid ja ütlevad, et nad tahavad ka endale õigusi. Ma ei tea, ma ei kujuta seda ette. Hetkel tundub see väga utoopiline, aga ma ei oska öelda. Võib-olla see juhtub kunagi.

Eelneva põhjal võib järeldada, et intervjueeritav N6_vastane dekodeeris Peeter Võsu arvamislugu läbiräägitult: kuigi intervjueeritav rõhutas korduvalt, et ta üldiselt nõustub sel teemal Peeter Võsuga, ei olnud artikkel tema jaoks kuigi mõtlemapanev (N6_vastane hindas artiklit kümnepallisel skaalal viie punktiga). Lisaks sellele leidis artiklis ka selliseid mõtteid, mille osas jäi N6_vastane kahtlevale seisukohale, ning üks aspekt, mille osas ta jäi autoriga eriarvamusele.

Intervjueeritav M3_vastane pidas Peeter Võsu arvamislugu väga huvitavaks, sest leidis sealt palju mõtteid ja fakte, millest intervjueeritav ise ei olnud varem mõelnud. M3_vastane oli päri Võsu peamise seisukohaga, et ühe õiguse andmine võib viia selleni, et vähemusrühmad hakkavad nõudma järjest uusi õigusi.

/.../ seda ma usun küll, et kui see kooseluseadus vastu võetakse, siis see vallandab ahelreaktsiooni, mille lõppu on raske ette ennustada. Kui on juba mingid nõudmised täidetud, siis ega ainult sellega ei piirduta.

Ainus, mille poolest intervjueeritava arvamus artikli autori omast erines, oli asjaolu, et Võsu tundus olevat oma vaadetelt äärmuslikum ja konservatiivsem. M3_vastane pidas veidi ebaõiglaseks seda, et homoseksuaalsust võrreldi pedofiilia, zoofiilia ja muu seesugusega.

See autor on lihtsalt natuke radikaalsem kui mina, aga suuna poolest on ta sama arvamusega. Pigem ta ei ole sellise asja pooldaja.

Sa ütlesid, et ta on radikaalsem kui sina. Millest sa seda järeldad?

Ma järeldan seda sellest, et ta on tõmmanud siin paraalleele homoseksuaalide ja polügaamia, pedofiilide ja zoofiilide vahel. Muidugi on seal ka oma mõte olemas, aga see arvamus on lihtsalt natuke radikaalsem kui minu arvamus.

Eelneva põhjal võib öelda, et intervjueritav M3_vastane dekodeeris Peeter Võsu artiklit pigem hegemooniliselt, pidades seda huvitavaks ja uusi mõtteid pakkuvaks lugemiseks ning hinnates seda kümnepallisel skaalal maksimumpunktidega. Samal ajal ei olnud artiklis midagi sellist, millega intervjueritav üldse nõustuda ei saaks.

Intervjueritav M4_vastane arvas sarnaselt eelmise intervjueritavaga, et tegemist on hea ja mõtlemapaneva arvamusega. Võrreldes Kajar Kase artikliga meeldis intervjueritavale Peeter Võsu artikkel rohkem just seepärast, et Võsu ei surunud oma seisukohti nii tugevalt peale, nagu seda tegi intervjueritava arvates Kajar Kase.

*Mulle meeldib see, et autor püüab suunata lugejat mõtlema, kas see 5% sünnipäraseid geisid on ikka 5% või kas see lapsendamine on ikka see lapsendamine, mida sellest loodetakse saada. Ma arvan, et see on väga hea vastuartikkel sellele eelmisele. /---/
Mulle meeldib see, et pigem on ta kahtlev, ja ma arvan, et sellistes teemades peabki olema kahtlev ja selliseid küsimusi peab küsima, miks see nii on ja kas see ikka nii on.*

Midagi niisugust, millega M4_vastane nõus ei olnud, ta artiklist ei leidnud: intervjueritav tundis, et artikkel esindab samasooliste paaride küsimuses tema vaateid. Eriti tugevalt nõustus ta Võsu peamise väitega, et ühe õiguse andmine võib luua pretsedendi järgmiste õiguste andmiseks.

Pigem olengi kogu artikliga nõus, aga eriti tookski välja just selle, et minu silmis on ka nii, et praegu püütakse see väikene jah-sõna saada, püütakse jalg ukse vahele saada ja siis võib-olla hakkavadki tulema uued asjad /.../.

Eelnevast võib järeldada, et intervjueritav M4_vastane dekodeeris artiklit hegemooniliselt: artiklis välja toodud mõtted kinnitasid tema enda seisukohta, et asjades tuleb kahelda ja vajadusel tuleb küsida küsimusi. Midagi, millele ta sooviks vastu vaielda, intervjueritav välja ei toonud.

Järeldused negatiivsete hoiakutega intervjueritavate retseptiooni kohta

Mööndustega vastase ja kindla vastase hoiakurühma kuuluvad intervjueritavad võtsid meediatekste vastu küllaltki sarnaselt. Kõik kolm leidsid Kajar Kase homoabielusid pooldavast kirjutisest väiteid, mida kahtluse alla seada ning millele vastu vaielda. Peeter Võsu artikli puhul tõid intervjueritavad aga välja, et on autori seisukohtadega nõus ning et autori vaated kattuvad nende omadega.

Kui intervjueritavate N6_vastane ja M4_vastane arvamus samasoolistele paaridele õiguste andmise kohta oli intervjuu lõpus sama nagu varemgi, siis M3_vastane tõi välja, et on

hakanud kahtlema, kas samasoolistele paaridele kooselu registreerimise võimaluse andmine on tingimata hea mõte – seda just Peeter Võsu mõtetele toetudes.

Oleme jõudnud intervjuu lõppu. Mida sa arvad, kas Eestis võiksid olla homoabielud lubatud?

Abielud kindlasti mitte. Endiselt. Kooselu kohta ma ei oska enam nii kindlat seisukohta võtta. Kui ma enne mõtlesin, et need pigem võiksid olla lubatud, siis hetkel ma mõtlen, et seda teemat tuleks natuke rohkem uurida. Mina isiklikult ei julge enam midagi öelda.

Mis sind siis niimoodi kartma on pannud?

Just need mõtted sellest teisest [Peeter Võsu] artiklist. Et mis siis edasi saab. Et siis tulevad kõik teised vähemused ja hakkavad samamoodi nõudma oma õigusi, et nemad on ka täiesti normaalsed inimesed, kas või siis pedofiilid ja kõik muud taolised. (M3_vastane)

2.3.5. Kokkuvõte intervjuueeritavate retseptsiooni kohta

Järgnevalt on välja toodud kaks kokkuvõtlikku tabelit selle kohta, milline oli Kajar Kase ja Peeter Võsu artikli retseptsioon intervjuueeritavate seas.

Kajar Kase arvamuse loo vastuvõtu puhul tuli üsnagi selgelt välja, et intervjuueeritavad, kes omavad samasooliste paaride suhtes positiivseid hoiakuid (sh liberaalne kahtleja M1_kahtleja), olid ka homoabielusid pooldava teksti suhtes avatumad ning leidsid seisukohti ja väiteid, millega nõustuda. Samal ajal kui ülejäänud intervjuueeritavad kaldusid pigem autori väidetele vastu vaidlema ja neis kahtlema (vt tabel 9).

Tabel 9. Kajar Kase artikli „Homoabielude kaitseks“ vastuvõtt

Hoiakud	Intervjuueeritav	Vastuvõtuviis		
		Hegemooniline	Läbiräägitud	Opositsiooniline
Positiivsed hoiakud	N1_toetaja		X	
	N2_toetaja	X		
	N3_toetaja	X		
Ambivalentsed hoiakud	N4_ambivalentne			X
	M2_ambivalentne			X
Kahtlevad hoiakud	M1_kahtleja		X	
	N5_kahtleja			X
Negatiivsed hoiakud	N6_vastane			X
	M3_vastane			X
	M4_vastane			X

Peeter Võsu arvamuse artiklit dekodeeris hegemooniliselt märksa rohkem intervjuueeritavaid, sh üks kindlatest toetajatest, kelle seisukohad oleksid eelduste kohaselt pidanud Võsu omadega

vastuollu minema (vt tabel 10). Seevastu on näha, et teised positiivsete hoiakutega intervjueeritavad (sh liberaalne kahtleja M1_kahtleja) jäid artiklis väljatooduga vastupidisele arvamusele, dekodeerides meediateksti opositsiooniliselt.

Tabel 10. Peeter Võsu artikli „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“ vastuvõtt

Hoiakud	Intervjueeritav	Vastuvõtuviis		
		Hegemooniline	Läbiräägitud	Opositsiooniline
Positiivsed hoiakud	N1_toetaja	X		
	N2_toetaja			X
	N3_toetaja			X
Ambivalentsed hoiakud	N4_ambivalentne	X		
	M2_ambivalentne	X		
Kahtlevad hoiakud	M1_kahtleja			X
	N5_kahtleja		X	
Negatiivsed hoiakud	N6_vastane		X	
	M3_vastane	X		
	M4_vastane	X		

IV JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Käesolev peatükk jaguneb kaheks suuremaks osaks. Esimeses, järelduste osas annan vastused püstitatud uurimisküsimustele ning analüüsin hüpoteeside paikapidavust. Teises, diskussiooni osas võtan lähema vaatluse alla partnerlusseaduse ja selle võimalikkuse, arvestades eespool välja toodud tulemusi ja järeldusi. Peatüki kahes viimases alapeatükis annan soovitusi edasisteks uuringuteks ning analüüsin, mida oleksin võinud teisiti teha ning mis võis saadud tulemusi mõjutada.

1. Järeldused

1.1. Vastused uurimisküsimustele

1.1.1. Millised on eesti üliõpilaste hoiakud samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes?

Üliõpilaste hoiakute analüüsimiseks jaotasin nad hoiakute alusel seitsmesse rühma:

- 1) inimesed, kes on rangelt vastu homoseksuaalide diskrimineerimisele ja kes arvavad, et samasoolistel paaridel peaksid olema heteroseksuaalsete paaridega võrdsed õigused abielluda ja lapsendada. Nimetan neid oma uurimuses **kindlateks toetajateks**;
- 2) inimesed, kes pooldavad küll samasoolistele paaridele mõningate õiguste andmist, kuid mitte nende suhte võrdsustamist seaduslike abikaasade suhtega. Minu uurimuses kannavad siia rühma kuulujad nime **mööndustega toetajad**;
- 3) inimesed, kes suhtuvad samasoolistesse paaridesse pigem positiivselt ja pooldavad neile õiguste (enamasti kooselu registreerimise ja abiellumise, aga mitte lapsendamisõiguse) andmist, kuid kes ei ole veendunud selles, et homoseksuaalsus on normaalne nähtus. Nimetan neid **liberaalseteks kahtlejateks**;
- 4) inimesed, kes on samasoolistesse paaridesse suhtumisel küllaltki konservatiivsed ega poolda neile õiguste (v.a kooselu registreerimise õiguse) andmist. Sarnaselt eelmisesse rühma kuulujatega, pole ka sellesse rühma kuulujatel kindlat ettekujutust, kas homoseksuaalsus on normaalne või peaks seda taunima. Nimetan neid oma uuringus **konservatiivseteks kahtlejateks**;

- 5) inimesed, kes taunivad homoseksuaalsust ja samasoolistele paaridele õiguste andmist (mõnel juhul ollakse nõus andma kooselu registreerimise õigus), kuid kes sellele vaatamata homoseksuaalseid paare täiesti hukka ei mõista. Nemad kannavad minu uuringuses nimetust **mööndustega vastased**;
- 6) inimesed, kelle arvates on homoseksuaalsus täiesti vastuvõetamatu ning keda häirivad nii LGBT inimeste avalikud üritused, näiteks paraadid, kui ka see, kui homoseksuaalne inimene ei varja avalikus ruumis oma sättumust. Siia rühma kuuluvad inimesed ei ole mitte üksnes vastu sellele, kui samasoolistele paaridele antaks mõningad õigused, vaid neid häirib isegi arutelu niisuguse olukorra võimalikkuse üle. Minu uuringus kannab niisugune rühm inimesi nimetust **kindlad vastased**;
- 7) inimesed, kellel on seksuaalvähemuste ja homoseksuaalsuse suhtes vastakad hoiakud. Siia rühma kuuluvad inimesed, kes pooldavad samasoolistele paaridele õiguste andmist, kuid samal ajal peavad homoseksuaalsust vastuvõetamatuks, ning inimesed, kes on samasoolistele paaridele õiguste andmise vastu, kuid kes peavad homoseksuaalsust normaalseks nähtuseks. Nimetan neid inimesi **ambivalentseteks**.

Eespool mainitud seitsmest rühmast olid kahte esimesse rühma kuulujad ehk kindlad ja mööndustega toetajad need, kes moodustasid enamuse (59%) uuringus osalenud respondentidest. Kui lisada nende hulka ka liberaalsed kahtlejad, kes omavad samasooliste paaride suhtes samuti positiivseid hoiakuid, võib öelda, et ligi kolmveerand (71%) küsitlusele vastanud tudengitest suhtub samasoolistele paaridele õiguste andmisse väga või pigem avatult.

Negatiivsete hoiakutega respondendid (konservatiivsed kahtlejad, mööndustega vastased ja kindlad vastased) moodustasid kõikidest vastajatest kokku ligi veerandi (23%), sh kindlaid vastaseid ehk kõige negatiivsemalt meelestatud respondente oli 6%. Samasugune hulk oli ka ambivalentseid respondente, kelle hoiakuid positiivsuse-negatiivsuse skaalal – erinevalt teistest respondentidest – on keeruline määratleda.

Oluline on eraldi vaadata üliõpilaste suhtumist samasoolistele paaridele konkreetsete õiguste andmisse. Selle poolt (või pigem poolt), et homoseksuaalsed paarid saaksid ametlikult kinnitada oma kooselu, oli väga suur enamus uuringus osalejatest, lausa 80%, ja täiesti vastu kõigest 5%.

Abiellumisõiguse andmise suhtes oldi pisut konservatiivsemad: samasooliste paaride abielude seadustamist toetab (või pigem toetab) 61% respondentidest, samal ajal kui sellele on täiesti vastu 13% ja pigem vastu 18% vastajatest.

Samasoolistele paaridele lapsendamisõiguse andmise suhtes on hoiakud veelgi enam polariseerunud. Täiesti või pigem poolt on vastavalt 21% ja 17% respondentidest, täiesti või pigem vastu on vastavalt 19% ja 18% uuringus osalejatest. Kõige suurema osa ehk veerandi moodustavad selles küsimuses need vastajad, kes jäävad toetajate ja vastaste vahepeale ehk kes arvavad, et lapsendamisõiguse andmine peaks sõltuma konkreetsest inimesest või olukorrast.

Kuigi uuringus osalenud üliõpilaste hoiakud samasooliste paaride suhtes on üldiselt positiivsed ja avatud – mõistetakse nende tunnustamise (sh seaduse poolt tunnustatuse) vajadust –, näib samasoolistele paaridele lapsendamisõiguse andmine paljude jaoks liiga suure sammuna, milleks ei olda ühiskonnaliikmetena veel valmis. Samas, homoseksuaalsete paaride võimalust oma kooselu ametlikult kinnitada aktsepteerib väga suur enamus küsitlusele vastanud üliõpilastest ning ka võimalust abielluda toetab üle poole vastanutest.

1.1.2. Kuidas argumenteerivad intervjueeritavad oma hoiakuid samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes?

Kindlad toetajad lähtusid oma hoiakute argumenteerimisel eelkõige võrdse kohtlemise printsiibist: leiti, et LGBT inimesi ei tohi nende seksuaalse orientatsiooni tõttu diskrimineerida ega nende õnne takistada, vaid samasoolistele paaridele tuleb seadusega anda samad võimalused, nagu on heteroseksuaalsetel paaridel. Oldi seisukohal, et diskrimineerimine on seda enam õigustamatu, et inimestel pole võimalik oma seksuaalset orientatsiooni valida.

Erinevalt kindlatest toetajatest ei olnud ambivalentsetel intervjueeritavatel konkreetset põhimõtet, millele nad oma hoiakute argumenteerimisel tuginesid. Toodi välja jätkusuutlikkuse tagamise vajadus (ühiskonna toimimiseks on vajalik, et inimesed oleksid õnnelikud *versus* ühiskonna edasikestmiseks peavad inimesed suutma anda järglasi), rõhutati ka seda, et inimesed peaksid demokraatlikus ühiskonnas saama teha seda, mida soovivad, ning samasoolistele paaridele mõningate õiguste andmine ei tee kellelegi kahju. Lapsendamisõiguse andmise küsimuses lähtusid ambivalentsed intervjueeritavad eelkõige traditsioonidest: laps vajab nii mees- kui naissoost eeskuju ja traditsiooniline perekond on

ühiskonna alustala. Ühel juhul argumenteeriti oma (negatiivseid) hoiakuid ka isiklikust tasandist lähtuvalt, öeldes, et kaks samast soost inimest ei tohi koos peret luua, sest see „lihtsalt ei sobi“.

Kahtlevate hoiakutega intervjueeritavad viitasid oma seisukohtade põhjendamisel nii üldistele põhimõtetele, nagu „inimesi tuleb kohelda võrdselt“ ja „kellelgi pole õigust teiste inimeste õnne takistada“, kui ka puhtisiklikule arvamusele, et homoseksuaalne paar „tundub imelik“. Lapsendamisõiguse andmisele olid sellesse rühma kuuluvad intervjueeritavad vastu, pidades silmas eelkõige lapse enda heaolu: homoseksuaalsete vanemate olemasolu loob eelduse, et last hakatakse kiusama koolis, aga ka mujal elus.

Negatiivsete hoiakutega mõõndustega vastased ja kindel vastane rõhutasid oma seisukohtade argumenteerimisel mitmel juhul traditsioonide väärtustamise vajadust: abielu on mehe ja naise vaheline liit ning laps vajab nii mees- kui naissoost eeskuju. Negatiivseid hoiakuid põhjendati ka oma usuliste veendumustega („piibel ei pea homoseksuaalide eluviisi õigeks“), isikliku negatiivse kogemusega („on ebameeldiv, kui homoseksuaal sind silmadega sööb“) ning vastuseisuga homoseksuaalsuse propageerimisele („miks on vaja seda reklaamida“).

Kui positiivsete ja avatud hoiakutega kindlad toetajad tuginesid oma hoiakute argumenteerimisel üksnes üldistele põhimõtetele nagu võrdse kohtlemise vajalikkus, ilma et oleksid viidanud personaalsele tasandile, näiteks isiklikule kokkupuutele LGBT inimestega, siis suletumate hoiakutega intervjueeritavad (nii ambivalentne, konservatiivne kahtleja kui kaks mõõndustega vastast) tõid mitmel juhul välja just isiklikud veendumused (näiteks religioossed tõekspidamised, aga ka arusaam, et homoseksuaalne paar on imelik ja ebasobilik) ja ühel juhul ebameeldiva kokkupuute homoseksuaaliga.

Kõige sagedamini välja toodud pooltargument oligi see, et inimesi tuleb kohelda võrdselt, hoolimata nende seksuaalsest orientatsioonist, ning peamine vastuargument oli seotud traditsioonide, eelkõige traditsioonilise – emast-isast ja lapsest koosneva – perekonna väärtustamisega. Mitmes hoiakurühmas põhjendati suletud hoiakut ka sellega, et samasoolistele paaridele ühe õiguse (näiteks kooselu registreerimise õiguse) andmine toob kaasa asjaolu, et hakatakse nõudma järjest suuremaid õigusi, mille andmiseks ei ole ühiskond valmis või mis võivad ühiskonna jätkusuutlikkusele negatiivselt mõjuda. Seega võib öelda, et negatiivsete hoiakutega indiviidid tuginesid oma seisukohtade põhjendamisel rohkem emotsionaalsusele ja isiklikule tasandile kui positiivsete hoiakutega intervjueeritavad.

1.1.3. Kuidas suhtuvad intervjueeritavad vastasargumentidesse?

Enamik intervjueeritavate puhul võis märgata, et teksti, mis on nende hoiakutega kooskõlas, dekodeeriti kas hegemooniliselt (nõustuti peaaegu kõigega) või läbiräägitult (nõustuti osaliselt), samas kui tekstile, mis on hoiakutega vastuolus, püüti vastu vaielda ja seda dekodeeriti opositsiooniliselt (ei nõustatud, sõnumit ei võetud omaks). Vastasargumente lugedes võeti pigem kritiseeriv ja kahtlev hoiak, kui et püüti autoriga samastuda.

Minu uuringus olid eranditeks intervjueeritav N1_toetaja, kes võttis Peeter Võsu artikli vastu hegemooniliselt, ning N4_ambivalentne, kes ankeetküsitluse vastuste põhjal pigem pooldas samasooliste paaride abielude seadustamist, kuid kes sugugi ei nõustunud Kajar Kase lähenemisega, vaid leidis oma hoiakutes rohkem sarnaseid jooni Peeter Võsu seisukohtadega.

Märkimisväärne on asjaolu, et enamik intervjueeritavatest tõid Kajar Kase artikli puhul välja selle, et tekst tekitas mingil määral vastureaktsiooni, sest surus seisukohti liiga tugevalt peale, pakkudes seejuures ainult ühekülgsed argumente. Seda asjaolu ei toonud välja mitte üksnes need, kes argumentidega nõus ei olnud, vaid ka kindlad toetajad, kellele artikkel üldiselt meeldis. Peeter Võsu artikli puhul toodi sama asjaolu välja harvemini. Seevastu peamine kriitika Võsu artikli kohta seisnes selles, et erinevalt Kajar Kasest ei ole autor viidanud allikatele, millele toetub, ja see tekitab lugejas kahtlust, kas tema argumente saab usaldada.

Üldiselt aga järeldub retseptiooni analüüsist, et intervjueeritavate hoiakud samasooliste paaride suhtes on küllaltki fikseerunud ning vastasargumentide lugemine ei veena neid ümber, pigem tekitab tahtmise neile vastu vaielda või neis kahelda.

Kahe intervjueeritava hoiakute puhul oli intervjuu lõpus märgata väikest muutust, nendeks olid mõõndustega vastane M3_vastane ja ambivalentne intervjueeritav N4_ambivalentne. Antud juhul muutusid hoiakud pigem negatiivses suunas. Kui M3_vastane oli enne tekstide lugemist seisukohal, et samasoolistele paaridele tuleks anda õigus oma kooselu ametlikult kinnitada, sest ta „ei näe selles midagi halba anda neile mingid õigused,“ siis pärast Peeter Võsu artikli lugemist sõnas ta järgmist: „Kooselu kohta ma ei oska enam nii kindlat seisukohta võtta. Kui ma enne mõtlesin, et need pigem võiksid olla lubatud, siis hetkel ma mõtlen, et seda teemat tuleks natuke rohkem uurida.“

N4_ambivalentne, kes intervjuu algul ütles, et on pigem samasooliste paaride abielu poolt, sest „las inimesed teevad, mida tahavad, meil on ju demokraatia,“ tõi intervjuu lõpus, pärast artiklite lugemist välja, et samasooliste paaride abielude lubamine on kahe otsaga asi: „Hea on

see, et siis nad saavad olla ametlikult koos, aga teine pool on see, et siis nad võivad hakata nõudma rohkem õigusi.“

Kuna meediateated on alati mitmetähenduslikud ning neid tõlgendatakse vastavalt kontekstile ja vastuvõtja kultuurilisele eripärale (McQuail 2000: 51), sõltub suuresti vastuvõtjast endast, milliseid argumente peetakse usaldusväärseks ja veenvaks ning milliseid mitte. Potterile (2001) tuginedes võib öelda, et argument, mis jätab usaldusväärse ja veenva mulje (suudab inimest ümber veenda, uutele aspektidele mõtlema panna), peab täitma kaht kriteeriumit:

- 1) argument või muu tekstielement peab lisama olemasolevasse teadmiste struktuuri midagi uut, st tekstielement peab sisaldama ideed või lähenemist, mille peale inimene pole varem mõelnud;
- 2) argument või muu tekstielement peab sobituma ülejäänud infoga meie teadmiste struktuuris, vastasel juhul on tõenäoline, et tekstielementi eiratakse.

Kui need kaks kriteeriumit on täidetud, on võimalik, et argument või väide suudab teksti vastuvõtjat ümber veenda või tema arvamust mingis suunas mõjutada. Samas on keeruline öelda, kuivõrd kindla koha uus infokild vastuvõtja teadmiste struktuuris leiab ning kuivõrd tõenäoline on, et saadud informatsiooni mõne tunni või päevaga ära ei unustata või kõrvale ei heideta.

1.2. Hüpoteeside paikapidavus

1.2.1. Üliõpilaste suhtumine samasoolistesse paardesse on pigem positiivne ja avatud.

Hüpotees leidis kinnitust. Samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes oli suur osa respondente toetaval seisukohal. Kindlate ja mõõndustega toetajate ning liberaalsete kahtlejate rühma kuulujaid, kes omavad samasooliste paaride suhtes avatud hoiakuid, on kokku üle 70% küsitletutest, samal ajal kui konservatiivsete hoiakute esindajaid (konservatiivseid kahtlejaid, mõõndustega vastaseid ja kindlaid vastaseid) on kokku veidi alla veerandi vastanutest.

1.2.2. Samasoolistele paaridele õiguste andmise suhtes on avatumad need respondendid, kellel on tutvusringkonnas homoseksuaalseid inimesi.

Hüpotees leidis kinnitust. Uuringust selgus, et protsentuaalselt kõige rohkem homoseksuaalsete tuttavatega inimesi on kindlate toetajate seas ja kõige ebatõenäolisemalt on homoseksuaalseid tuttavaid kindlatel vastastel. Samas võisid niisugused tulemused olla tingitud asjaolust, et kindlaid vastaseid oli respondentide seas kõigest kümme (6%), mis ei ole piisav adekvaatsete järelduste tegemiseks.

1.2.3. Vähesed respondendid oleksid nõus andma samasoolistele paaridele õigused abielluda ja lapsendada.

Hüpotees ei leidnud kinnitust. Abiellumisõiguse andmise poolt oli tervelt 61%, samas kui vastu oli 31% vastajatest. Lapsendamisõiguse andmise osas oldi küll konservatiivsemad – pooldajaid ja vastaseid oli peaaegu võrdselt (vastavalt 38% ja 37%) –, ent ka selles küsimuses ei jäänud vastuolijate arvamus domineerima. Märkimisväärselt suur osa vastajatest, tervelt neljandik, oli ka neid, kes lubaksid samasoolistel paaridel adopteerida ainult teatud juhtudel, sõltuvalt konkreetsetest inimestest või situatsioonist.

1.2.4. Positiivsemate hoiakutega intervjueeritavad lähtuvad oma hoiakute argumenteerimisel pigem üldistest põhimõtetest, negatiivsete hoiakutega intervjueeritavad viitavad pigem subjektiivsele arvamusele.

Hüpotees leidis kinnitust. Avatud hoiakutega intervjueeritavad põhjendasid oma suhtumist üldisemate printsiipidega – eelkõige viidati võrdse kohtlemise printsiibile –, ent suletud hoiakutega intervjueeritavate argumendid olid enamasti emotsionaalsed. Viimased lähtusid argumentatsioonis sageli subjektiivsest arvamusest (nt samasoolist paari on ebameeldiv vaadata) ja isiklikest veendumustest (nt homoseksuaalsete inimeste eluviis on vale). Tihti viitasid nad ka vajadusele traditsioone (nt traditsioonilist peremudelit ja abielu kui mehe ja naise vahelist liitu) säilitada ja väärtustada.

1.2.5. Nende intervjueeritavate hoiakud, kes on seksuaalvähemuste-teemalist meediaarutelu jälginud, on fikseerunud kui neil, kes vastavat teemat meedias jälginud ei ole.

Hüpotees leidis osaliselt kinnitust. Võis märgata, et intervjueeritavad, kes väitsid, et on seksuaalvähemuste temaatika meediakajastust veidi enam jälginud kui pelgalt märganud (N5_kahtleja, N6_vastane, M1_kahtleja, M2_ambivalentne), olid argumentatsioonis

ladusamad ja/või järjekindlamad kui mõned nendest intervjueritavatest, kes ei olnud teemat meedias jälginud või tähele pannud. Samas ei saa ka väita, justkui oleksid ülejäänud intervjueritavad oma hoiakuid kõhklevalt ja ebaloogiliselt argumenteerinud – ka nende seas oli inimesi, kes olid väga konkreetsete seisukohtadega (nt N3_toetaja, M4_vastane).

2. Diskussioon

Partnerlusseaduse loomine või muul moel samasoolistele paaridele oma suhte legaliseerimiseks õiguste andmine toob nii või teisiti kaasa paljude ühiskonnaliikmete rahulolematuse või koguni pahameele. Sama juhtub ka siis, kui homoseksuaalsed paarid jäetakse seaduse kaitse alt välja. Seega on paratamatu, et justiitsministeeriumis planeeritav kooselu reguleerimise seadus põhjustab negatiivseid väljaütlemisi ja vastuseisu, olenemata sellest, milline tuleb lõplik seadus või seadusemuudatus.

Üliõpilased kuuluvad varasemate uuringute järgi (nt Saar 2001; Kasearu 2009) samasooliste paaride küsimuses oma vanuse ja haridustaseme poolest tolerantseimate ühiskonnaliikmete hulka. Ka minu poolt läbiviidud uuringus domineerivad tudengite progressiivsed ja liberaalsed hoiakud: 80% vastajatest toetas seda, et samasoolised paarid saaksid õiguse oma kooselu seadustada. Eesti riigis tervikuna on homoseksuaalsete paaride õiguste toetamise protsent aga oluliselt madalam. Mõne aasta tagune Euroopa Sotsiaaluuring näitas, et ligi kolmandik eestlasi tunnustaksid kooselu kahe samast soost inimese vahel (antud juhul ei küsitud, kas samasoolistel paaridel võiks olla õigus suhe ametlikult kinnitada, vaid kas nende vaba kooselu väärriks tunnustamist) (Järviste et al 2008).

Teisalt on ühiskonnas suur osa ka neid, kes ei kuulu enda sõnul ei toetajate ega vastaste sekka. Aastal 2001 korraldati üliõpilaste seas küsitlus, millest selgus, et kolmveerandil vastanutest on samasooliste paaride kooseludest ükskõik (Pall 2003). Ükskõiksusel on aga erinevaid vorme. Ühelt poolt võib see anda märku inimeste sallivusest (inimestel ei ole midagi selle vastu, kui samasooliste paaride kooselud legaliseeritakse), teiselt poolt võib ükskõiksuse tingida aga teadmatus (inimene ei ole olukorraga kursis ega taha seisukohta võtta). Kolmandat ükskõiksuse vormi, millega on muuhulgas eestlaste suhtumist iseloomustanud ajakirjanik Kajar Kase (2010) ja LGBT kogukonna infoportaali juhataja Rain Uusen (2010: 72), ilmestab lause „tehku, mida tahavad, ärgu seda ainult mulle ja mu lastele näitama tulgu“.

Seega ei ole ükskõiksus enamasti pelgalt erapooletus, vaid osutab siiski teatud hoiakutele. Võrdlemisi laialt levinud seisukoht, et samasoolisi paare võib sallida seni, kuni nad tegutsevad avalikkuse eest varjatult, ei näita tegelikult ühiskonna tolerantsust. Pigem viitab see sellele, et niisuguseid kooslusi ei olda valmis täielikult aktsepteerima ja seksuaalvähemusi ei tunnustata võrdväärsete kodanikena, kellele kehtivad samasugused õigused ja vabadused nagu kõigile teistelegi.

Võrreldes aastatetaguse ajaga võib praeguseks olla ühiskonnas tervikuna tolerantsus kasvanud ja eestlaste toetus samasooliste paaride kooselule suurenenud, kuid sellegipoolest on tõenäoline, et homoseksuaalide abiellumisõigusele on laiem avalikkus pigem vastu. Kuigi Eesti on Gallupi uuringu järgi kõige vähem religioosne riik maailmas (Gallup... 2009), peavad eestlased abielu siiski mehe ja naise vaheliseks pühaks liiduks ning abiellumisõiguse laiendamine homoseksuaalidele õõnestaks abielu kui institutsiooni (Järviste et al 2008: 10). Analoogne argumentatsioon läbis ka minu uuringus nende intervjuueeritavate vastuseid, kes olid kindlameelselt samasooliste paaride abielude vastu.

Lapsendamisõiguse andmine homoseksuaalsetele paaridele oleks veelgi ootamatum samm. Ka minu uuringus osalenud üliõpilastest jäid paljud adopteerimise küsimuses kahtlevale või eitavale seisukohale – isegi need, kes muudes aspektides olid vabameelsed. Seega võib eeldada, et teiste sotsiaal-demograafiliste rühmade arvamus oleks selles küsimuses veelgi konservatiivsem.

Samas ei tohiks lapsendamisest rääkides jätta kõrvale partneri bioloogilise lapse adopteerimise võimalust. Kui homoseksuaalsete vanematega kasvanud lapse bioloogilise ema või isaga juhtub midagi, mille tagajärjel jääb laps orvuks, puuduvad tema partneril kõik õigused ja võimalused ühiselt kasvatatud lapse adopteerimiseks ja tema eest hoolitsemise jätkamiseks (Strömpl et al 2008: 15). Kui vara jagamine on võimalik testamendiga kindlaks määrata, siis lapsi samamoodi pärandada pole võimalik.

Seega jääb õhku siiski küsimus: kas teha otsus samasooliste paaride kasuks ja mitte arvestada laiema avaliku arvamusega või lükata seaduse vastuvõtmist aina edasi, nagu seda seniajani on tehtud, kuni ühiskond on muutusteks valmis?

Analoogne diskussioon leidis Eestis aset veidi vähem kui 20 aastat tagasi seoses surmanuhtluse kaotamisega. Ka tol ajal oli Eesti avalik arvamus seaduse muutmisele (st surmanuhtluse kaotamisele) tugevalt vastu. Samamoodi oli see olnud kõikides ülejäänutes

Euroopa riikides, kus surmanuhtlus kaotati (Krosmann 1997; Raudne 1997), kuid praktika näitas, et hiljem avalikkuse seisukohad muutusid ja otsuse vajalikkust mõisteti (Krosman 1997).

Surmanuhtluse kaasus näitab selgelt, et mõnel juhul peab vastuvõetud otsus või seadus – et see muutuks avalikkuse silmis aktsepteeritavaks – olema progressiivsem kui avalik arvamus. Eelkõige tuleb nõnda käituda olukorras, kus ohtu satuvad demokraatlikud väärtused, st inimõiguste ja põhivabaduste austamine. Sellistes küsimustes, nagu seda oli surmanuhtluse kaotamine ja on samasooliste paaride õiguste debatt, peaks inimelu väärtustamine ja inimõiguste tagamine olema demokraatliku riigi jaoks primaarne, ühiskonna rahulolu tehtud otsusega aga hoopis teisejärgulisem.

Siinkohal on edumeelseks näiteks katoliiklik Hispaania, kus vaatamata katoliku kiriku vastuseisule võrdsustati 2005. aastal samasooliste paaride suhe heteropaaride omaga, andes neile õiguse abielluda ja adopteerida. Seejuures oli Hispaania parlament homopaaridele õiguste andmises koguni liberaalsem kui mõned aastad varem homoabielud legaliseerinud Holland ja Belgia (McLean 2005).

Samas, niisugune praktika, kus poliitika käib rahvast paar sammu ees, tõstatab omakorda küsimusi probleemi sisulise poole kohta. Kas me tahame elada riigis, kus sallivus on poliitilise korrektsuse nimetuse all ühiskonnale peale surutud; riigis, kus pealtnäha tunnustatakse demokraatlikke väärtusi, aga kus tegelikult ei võeta neid väärtusi omaks? Või tahame riiki, kus erinevused oleksid tõepoolest aktsepteeritud sügavamal kui pelgalt seadustes; riiki, kus erinevus rikastaks, mitte ei hirmutaks ega annaks põhjust kellegi suhtes vägivalda kasutada? Usun, et kui sellele küsimusele on vastus leitud, on lihtsam ka eesmärgini jõuda.

Praeguste üliõpilaste seas domineeriv liberaalne suhtumine samasoolistesse paaridesse annab märku Eesti ühiskonna muutumisest järjest sallivamaks: põlvkond, kes on üles kasvanud vabas riigis, arvutite ja internetiga, võimalusega maailmas ringi rännata, välismaal elada ja õppida, on erinevuste suhtes märksa tolerantssem ja avatum, kui seda on olnud varasemad põlvkonnad.

Ent kus võiks asuda erinevate põlvkondade hoiakute kokkupuutepunkt ning kus võiks asuda LGBT kogukonna ja heteronormatiivse ühiskonna kokkupuutepunkt? Justiitsminister Kristen Michali välja pakutud partnerlusseadus näib justkui kompromisslahendusena: see ei

võrdsustaks vaba kooselu seadusliku abieluga, seega jääks alles abielu kui mehe ja naise vahelise liidu definitsioon, kuid ei jätaks vabaabielus olijaid (olgu nad hetero- või homoseksuaalid) ka täiesti kaitseta.

Sellegipoolest leian, et jätkuvalt on oluline teha selgitustööd, et maandada hirme, mis on inimestel tekkinud seoses samasoolistele paaridele õiguste andmisega. Intervjuudest jäi kõlama hirm seoses ühiskonna muutumisega ultraliberaalseks. Tunti muret selle pärast, et samasoolistele paaridele ühe õiguse andmine toob kaasa selle, et nii seksuaalvähemused kui teised vähemusgrupid hakkavad edaspidi nõudma järjest uusi õigusi, ja kui pretsedent on loodud, on järgmisi õigusi (nt adopteerimisõigust) ka lihtsam saada.

Adopteerimisküsimuses olidki uuringus osalejad kõige konservatiivsemad, sest lapsendamise puhul ei ole tegemist mitte üksnes paari isiklike soovide ja vajadustega, vaid arvesse peab võtma ka kolmanda osapoole – lapse – huve. Peamiste hirmudena toodi intervjuudes välja lapse heaolu puudutavad asjaolud: homoseksuaalsete vanematega peres puudub lapsel kas ema või isa eeskuju ning last võidakse hakata koolis ja mujal elus oma vanemate pärast narrima. Samuti põhjendati adopteerimisõiguse andmisele vastuseismist sellega, et samasoolised paarid ohustavad traditsioonilise perekonnamudeli püsijäämist.

Niisuguseid hirme on aga võimalik konstruktiivse selgitustöö ja ratsionaalsete, hoolikalt läbi mõeldud argumentidega maandada. Esiteks tuleks rõhutada seda, et traditsiooniline peremudel ei ole tänapäeva maailmas sugugi ainus preevorm, vaid selle kõrvale on tekkinud mitmeid uusi peremudeleid (nt kärgpere). See aga ei tähenda, et niisugused perekonnad ei vajaks seaduse kaitset või et nad ei vääriks tunnustust. Veelgi enam, ebatraditsiooniliste perekondade ignoreerimine ei kaota neid ära, vaid pelgalt muudab nad kergesti haavatavaks ja riigi suhtes ebalojaseks.

Teiseks võiks samasoolistele paaride soovide ja vajaduste kommunikeerimisel esile tõsta asjaolusid, mis näivad heteropaaridele küll enesestmõistetavatena, kuid mis tekitavad samasoolistele paaridele päev-päevalt probleeme või seavad nende käitumisele piiranguid (nt ühisvara jagamine, pärandamine, probleemid haiglasse sattumisel). Niisuguste aspektide rõhutamine aitaks mõista vajadust samasoolistele paaride suhete reguleerimise järele ning näidata partnerlusseaduse (või vastava seadusemuudatuse) vastuvõtmist kui praktilist ja hoolikalt läbi mõeldud otsust.

Selgitustöö võtmesõnadeks peaksid olema ratsionaalsus ja tasakaalustatus. Meediatarbija ei tohiks tajuda, justkui teda püütakse milleski (ümber) veenda, vastasel juhul tekitab sõnum temas vastureaktsiooni, näib pealetükkiva ja kallutatuna. Niisugune tõsiasi ilmnes kvalitatiivse uuringu tarbeks tehtud intervjuudest. Seejuures tõid intervjuueeritavad välja, et sooviksid lugeda tasakaalustatud artikleid, mis vaatlaksid probleemi mitme nurga alt ning analüüsiksid nii positiivseid kui negatiivseid külgi, nii ohte kui võimalusi. Meediatekst peaks andma lugejale võimaluse kujundada välja oma arvamuse, selle asemel et seda peale suruda.

2.1. Edasised uuringud

LGBT temaatika on lai ja annab uurimiseks rohkesti võimalusi. Meedia ja kommunikatsiooni valdkonnast oleks huvitav analüüsida LGBT kogukonna poolset kommunikatsiooni, näiteks millised on avalikkusele edastatud sõnumid, mida ja milliseid väärtusi sõnumites rõhutatakse, millistes kanalites oma sõnumeid edastatakse, kes on sihtgrupid ning millist retoorikat kasutatakse.

Vaatasin enda töös põgusalt ka partnerlusseaduse arengut. Seoses partnerlusseadusega võiks edasistes uuringutes lähema vaatluse alla võtta seaduse ümber käiva arutelu: analüüsida meedias kajastatud poolt- ja vastuargumente ning retoorikavõtteid, mida on kasutatud partnerlusseadusest ja samasooliste paaride õigustest rääkimise puhul. Juhul, kui seadus vastu võetakse, tekiks võimalus võrrelda inimeste suhtumist samasoolistesse paardesse enne ja pärast nende kooselu registreerimise lubamist, mis oleks samuti huvitav uurimisteema.

Kuna koostas ankeetküsitluse tulemuste põhjal hoiakurühmade süsteemi, võiks seda ka edaspidistes uuringutes kasutada. Lisaks üliõpilastele võiks küsitleda ka teistesse vanuserühmadesse kuuluvaid inimesi, näiteks gümnaasiumiõpilasi, keskealisi pereinimesi või pensionäre. Tõenäoliselt oleksid tulemused üliõpilaste omadest üsnagi erinevad.

2.2. Meetodi kriitika

Leian, et uuringu läbiviimisel kasutatud meetodid – nii ankeetküsitlus kui süvaintervjuud – olid töö eesmärki arvestades sobilikud. Sellele vaatamata esines mõningaid asjaolusid, mis võivad vähendada tulemuste usaldusväärsust ning mida tuleks seetõttu tööd lugedes silmas pidada.

Esiteks, võttes arvesse üliõpilaste üldkogumi suurust, lootsin leida oluliselt rohkem vastajaid võimalikult erinevatelt erialadelt: nii reaals-, humanitaar-, sotsiaal- kui loodusteaduste tudengeid neljast suuremast avalik-õiguslikust ülikoolist. Paraku saadeti mu e-kiri küsitluse lingiga vaid üksikutesse tudengilistidesse, mistõttu ei ole valim kuigi representatiivne. Sotsiaalteadusi ja majandust õppivaid tudengeid on valimis oluliselt rohkem kui teisi ning paljud erialad jäid sootuks katmata.

Teiseks, küsitlusele vastanud tudengite seas oli naised oluliselt rohkem kui mehed. Ka see võib mõjutada uurimistulemusi, sest naisterahvad on samasooliste paaride õiguste küsimuses enamasti liberaalsemad kui meesterahvad (Kasearu 2009). Samuti võisid küsitlusele vastata eelkõige need üliõpilased, keda antud teema huvitab ja kes suhtuvad samasoolistesse paardes pigem positiivselt või neutraalselt. Võimalik, et teema suhtes negatiivselt meelestatud inimesed ei näinud üldse põhjust küsitlust avadagi.

Kahtlesin pikalt, kas uurida ankeetküsitluses ka vastaja enda seksuaalset orientatsiooni, kuid jätsin selle teatud kaalutlustel välja. Nimelt kuuluvad inimese seksuaalelu puudutavad andmed delikaatsete isikuandmete hulka (Isikuandmete kaitse seadus 2003). Täiesti anonüümse küsitluse korral oleks niisugune isiklik küsimus olnud aktsepteeritav, kuid kuna respondente, kes nõustusid osalema edasises uuringus, sai tuvastada nende e-maili aadressi järgi, otsustasin, et loobun vastajate seksuaalse sättumuse küsimisest. Tagantjärele mõeldes võib selle teadmise puudumine aga mõjutada uuringu valiidsust, sest küsitluse vastu võisid huvi tunda eelkõige seksuaalvähemused ise, mistõttu võivad lõpptulemused olla samasooliste paaride suhtes soosivamad kui üliõpilaste seas keskmiselt.

Ankeetküsitluses esines veel teisigi probleeme. Leian, et küsimuse puhul, kas seksuaalvähemustel peaks olema võimalus kooselu ametlikult kinnitada või abielluda, ei olnud vastusevariant „oleneb konkreetsest olukorrast/inimesest“ adekvaatne, tekitades tõlgendamisel rohkem küsimusi kui andes vastuseid. Selle asemel tulnuks kasutada varianti „raske öelda“.

Mõeldes tagasi intervjuerimisprotsessile, leian, et oleksin võinud ka selles osas mõnda asja teisiti teha. Kuigi arvan, et paljudest bakalaureusetöö jaoks tehtud intervjuudest võib leida ilmekaid tsitaate ja huvitavaid mõtteid, tunnen, et oleksin võinud küsida intervjueeritavatelt rohkem täpsustavaid küsimusi. Kuna tegin kõik intervjuud silmast silma, sain jälgida inimeste hääletooni ja kehakeelt, mis andsid samuti lisainformatsiooni, kuid mis transkriptsioonis ei kajastu. Seega, kui mina intervjuerijana sain aru, mida intervjueeritav öelda tahtis, ei

hakanud ma teda enamasti koormama täpsustavate küsimustega, kuigi neid oleks ehk lugeja seisukohast vaja läinud.

Viimase kriitikana võib välja tuua asjaolu, et artikli vastuvõtuviisi (hegemooniline, läbiräägitud või opositsiooniline) määratlemine oli küllaltki subjektiivne tegevus. Ka selle juures mängis rolli intervjueeritava hääletoon ja kehakeel, mis aitasid paremini mõista, kuidas ta artiklisse suhtub. Ent nagu eelmises lõiguski välja toodud, oli mitteverbaalset keelt keeruline transkriptsioonis edasi anda.

KOKKUVÕTE

Samasooliste paaride temaatika tõuseb päevakorda enamasti seoses konkreetse ürituse, näiteks paraadi, või sotsiaalkampania toimumisega. Seejuures ei räägita enamasti mitte üksnes üritusest endast, vaid tõstatub ka laiem arutelu samasooliste paaride üldise olukorra ja ühiskonna valmisoleku üle, näiteks kas Eestis peaks olema samasoolistel paaridel võimalus oma suhe ametlikult kinnitada või koguni abielluda. Hoolimata diskussioonist pole poliitikud konkreetse otsuse vastuvõtmiseni veel jõudnud: kuigi mitmel korral on püütud alustada vastava seaduseelnõu koostamist, on see ühes või teises etapis venima jäänud.

Möödunud aasta sügisel hakati võimaliku partnerlusseaduse üle siiski uuesti arutlema, sest justiitsminister Kristen Michal lubas seaduse koostamise võtta oma tööplaani. Nüüd aga on küsimus selles, millise suuna Eesti valib: kas lubatakse samasooliste paaride partnerlus, st võimalus oma suhe registreerida, nagu on tehtud paljudes teisteski Euroopa riikides, või legaliseeritakse homoabielud, nagu on tehtud seitsmes Euroopa riigis. On veel kolmaski variant: loobutakse ka sel korral.

Siiani tehtud avaliku arvamuse uuringud näitavad eestlaste konservatiivset suhtumist samasoolistesse paaridesse ja neile õiguste andmisse, mis on tõenäoliselt ka üks põhjustest, miks samasooliste paaride võimalus oma suhe ametlikuks teha on viibinud. Siiski on nooremate ja keskmisest kõrgemalt haritute eestlaste seas täheldatud avatumaid hoiakuid ja suuremat sallivust. See ajendaski mind uurima just tudengeid, kes kuuluvad oma vanuse ja haridustaseme poolest tolerantseimate ühiskonnaliikmete hulka. Üliõpilaste hoiakute väljaselgitamine aitab kombata ühiskonna vastuvõetavuse piire neis küsimustes.

Täpsemalt uurisin käesolevas bakalaureusetöös nii üliõpilaste hoiakuid samasooliste paaride suhtes kui ka vastavate hoiakute argumenteerimist ja vastasargumentidesse suhtumist. Selleks kasutasin nii kvantitatiivset (ankeetküsitlus) kui kvalitatiivset (süvaintervjuud) meetodit.

Üliõpilaste hoiakute üldistamiseks jagasin uuringus osalenud tudengid vastavalt nende hoiakutele seitsmesse rühma: kindlad toetajad, mööndustega toetajad, liberaalsed kahtlejad, konservatiivsed kahtlejad, mööndustega vastased, kindlad vastased ja ambivalentesed. Esimesed kolm neist esindavad positiivseid ja avatud hoiakuid ning nendesse rühmadesse kuulujaid oli kokku ligi kolmveerand vastajatest. Respondentide arvu poolest kõige väiksemad oli kindlate vastaste ja ambivalentsete rühm (kumbagi kuulus 6% respondentidest).

Seega võib öelda, et küsitletud tudengite seas domineerisid samasooliste paaride suhtes positiivsed ja avatud hoiakud.

Uuringu tulemustest selgus, et enamik respondentidest on selle poolt, et samasoolistel paaridel lubataks oma kooselu ametlikult kinnitada. Sellega nõustub isegi osa konservatiivsematest vastajatest. Õigust abielluda toetab küll respondentide enamus, ent toetusprotsent on märksa väiksem, kui oli kooselu registreerimise puhul. Lapsendamisõigusesse suhtutakse küllaltki konservatiivselt ning toetajaid ja vastaseid on võrdselt, kuid adopteerimisküsimuse puhul on palju ka neid, kes kindlat seisukohta ei võta.

Oma hoiakute argumenteerimisel olid intervjueeritud tudengid enamasti järjekindlad ja põhjalikud. Peamise argumendina, miks olla samasoolistele paaridele õiguste andmise poolt, toodi välja demokraatlikus riigis kehtiv võrdse kohtlemise põhimõte, samal ajal kui homoseksuaalsete paaride tunnustamisele vastuseisu põhjendati sageli traditsioonide tähtsustamisega ja isiklike arusaamadega sellest, mis on „normaalne“ ja „õige“. Seega võib öelda, et samasoolistesse paaridesse avatult suhtujad lähtusid eelkõige üldistest printsiipidest, kuid suletumate hoiakutega intervjueeritavad tuginesid emotsionaalsusele ning isiklikele tõekspidamistele ja kogemustele.

Vastasargumentidesse suhtumise analüüsimiseks kasutasin Stuart Halli dekodeerimise tüüpe (hegemooniline, läbiräägitud ja opositsiooniline dekodeerimine). Ootuspäraselt selgus, et vastasargumentide suhtes ollakse kriitilised ja skeptilised: enamasti peetakse vastasargumente ebausutavateks ning neist ei lasta end mõjutada. Paljud intervjueeritavad rõhutasid, et nad eelistaksid lugeda tasakaalustatud teksti, mis tooks välja nii positiivsed kui negatiivsed aspektid, võimalused ja ohud. Ainult üht poolt kajastavat artiklit nähti pealetükkiva ja kallutatuna.

Siiski tuleb tõdeda, et suur enamus uuringus osalenud üliõpilastest on avatud selle suhtes, et anda samasoolistele paaridele võimalus oma suhe ametlikult kinnitada. Põhjendusi, miks seda pooldatakse, on erinevaid, näiteks „nad ju niikuinii elavad juba koos“, „selle õiguse andmine ei tee kellelegi halba“ või „samasoolist paari ei tohiks teisiti kohelda kui heteropaari“. Ent olenemata põhjendusest, näeb enamik küsitletutest tarvidust homoseksuaalseid paare siiski aktsepteerida ja nende vajadustega arvestada.

Selle põhjal, et kooselu registreerimise õiguse andmisel suhtus 80% tudengeid jaatavalt, võib oletada, et tsiviilpartnerluse seadustamisega võiks nõus olla ka laiem avalikkus, sh vanem

põlvkond. Seega on tõenäoline, et suurem osa ühiskonnast võib selles aspektis jõuda konsensusele. Samas, lapsendamisõiguse andmine on märksa problemaatilisem küsimus: ka muidu tolerantne üliõpilaskond suhtus samasooliste paaride adopteerimisõigusesse skeptiliselt. Ollakse seisukohal, et kahe samast soost vanemaga pere mõjub negatiivselt eelkõige just lapsele endale, näiteks jääb tal puudu ema või isa eeskujust, teda hakatakse koolis narrima jne. Samas, tõsiasi on see, et niisugused perekonnad, kus homopaar kasvatab last või lapsi, on juba praegugi Eestis olemas. Kas jätta nad avaliku arvamuse tõttu seaduse kaitsest ilma?

SUMMARY

Keywords: same-sex couples, civil partnership, same-sex marriage, same-sex adoption, attitudes, reception, encoding/decoding

The aim of this bachelor's thesis "Students' Attitudes towards Same-sex Couples and the Reception of the Thematic Discussion in Media" was to find out which attitudes Estonian students have towards same-sex couples as well as how the students with different opinions argue their attitudes and how they feel about opposing arguments.

In order to do that, quantitative and qualitative methods were used. At first, 174 Estonian students aged 19–26 were questioned in an online survey to map their attitudes towards same-sex couples. After that, 10 of the respondents were asked to argue their positive or negative attitudes during semi-structured interviews. Furthermore, to analyse how they feel about opposing arguments, the interviewees were requested to read two opinion articles about whether same-sex partnership and marriage should be legalised in Estonia or not. In order to study the reception of the texts, the interviewees were asked several questions after they had read through the articles.

The quantitative study indicated that most of the students questioned had positive attitudes towards same-sex couples – 80% of the respondents would allow gay and lesbian couples to register their partnership and approximately 60% would allow them to marry. However, the respondents had more conservative attitudes towards adoption issues – less than 40% would allow same-sex couples to adopt and raise children.

When reasoning their attitudes towards same-sex couples, the interviewees' argumentation was mostly consistent and thorough. The main argument mentioned in favour of same-sex couples' rights was that people in a democratic country should be treated equally and should not be discriminated on the basis of their sexual orientation. The most popular argument against same-sex couples' rights was the need to protect traditional values, and the personal belief of what is acceptable and what is not. Therefore, the results demonstrate that the interviewees with positive attitudes towards same-sex couples reason their attitudes relying mostly on universal principles, whereas the interviewees with negative attitudes tend to be more emotional and their arguments are often based on personal experiences and beliefs.

In order to analyse how the interviewees feel about opposing arguments, Stuart Hall's encoding/decoding model was used. In the case of each interviewee it was analysed whether an interviewee decoded media texts in a hegemonic, negotiated or oppositional way. As predicted, most of the interviewees were critical and sceptical towards opposing arguments. Many of them pointed out that they would like to read an article which discusses both sides – positive and negative aspects of the topic – instead of an article which discusses only one side of the problem.

Nevertheless, the majority of the students surveyed are tolerant and open-minded regarding the issue of same-sex couples' rights to register their partnership or get married. There are several reasons why the students believe that same-sex partnership and marriage should be legalised; for example, "the couple lives together anyway" or "legalising gay partnership or marriage does not harm anyone" or "no one should be discriminated". However, regardless of the explanations, it is clear that many respondents find it necessary to accept same-sex couples and their needs.

Although Estonians are considered to be rather conservative and even intolerant towards sexual minorities and same-sex couples, the conducted survey indicates that the younger generation (i.e. today's students) is fairly open-minded and willing to accept the differences. As the majority (80%) of the respondents would allow same-sex couples to register their partnership, it is likely that the public at large would also accept it. Therefore, allowing civil partnerships may be the compromise between LGBT people and public opinion which satisfies both sides.

However, allowing same-sex couples to adopt children is a much more problematic issue – if even many open-minded students were sceptical about it, the people with more conservative attitudes would probably be even more sceptical. On the other hand, it is a fact that the families in which homosexual parents are raising children already exist in Estonia. Should they be ignored by the law just because public opinion does not approve them?

KASUTATUD KIRJANDUS

Aasmäe, H. (2011). Hardo Aasmäe: homoseksuaalsuse mõju ühiskonnale võib olla laiem kui esmapilgul paistab. *Delfi*, 14. november, URL (kasutatud detsember 2011)
<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/hardo-aasmae-homoseksuaalsuse-moju-uhiskonnale-voib-olla-laiem-kui-esmapilgul-paistab.d?id=61509574>.

Babbie, E. (2011). *Introduction to Social Research*. Belmont: Wadsworth Cengage Learning. Fifth Edition.

Barron, J. P. & C. Struckman-Johnson & R. Quevillon & S. R. Banka (2008). Heterosexual Men's Attitudes Toward Gay Men: A Hierarchical Model Including Masculinity, Openness, and Theoretical Explanations. *Psychology of Men & Masculinity*, 9(3): 154-166.

Belge, K. (2011). Where Can Gays Legally Marry? URL (kasutatud detsember 2011)
<http://lesbianlife.about.com/cs/wedding/a/wheremarriage.htm>.

Eesti Gei Noored infotriikis [2010]. URL (kasutatud aprill 2012)
http://www.hmsx.info/failid/voldikud/LGBTQ_est.pdf.

Eesti Gei Noored kodulehekülg, URL (kasutatud november 2011a)
<http://egn.ee/index.php/et/lugemist/terminite-seletused>.

Eesti Gei Noored kodulehekülg, URL (kasutatud november 2011b)
<http://www.egn.ee/index.php/et/meist/missioon-ja-visioon>

Eurobaromeeter 66.1: Avalik arvamus Euroopa Liidus. (2006). URL (kasutatud november 2011) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_ee_nat.pdf.

Fishbein, M. & I. Ajzen (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior. An Introduction to Theory and Research*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.

Focus: Gay marriage in Europe (2011). *Deutsche Welle*, 31. märts, URL (kasutatud detsember 2011) <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6489447,00.html>.

Gallup: eestlased on uskmatuim rahvas maailmas (2009). *Postimees*, 11. veebruar, URL (kasutatud jaanuar 2012) <http://www.postimees.ee/81133/gallup-eestlased-on-uskmatuim-rahvas-maailmas/>.

Gerow, J. R. & T. Brothen & J. D. Newell (1989). *Fundamentals of Psychology*. London: Scott, Foresman and Co.

Hall, S. (1980). Encoding/Decoding. D. Hobson et al (toim.). *Culture, Media, Language*. Routledge.

Helme, M. (2007). Martin Helme: homolemb Euroopa. *Delfi*, 8. august, URL (kasutatud detsember 2011) <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/article.php?id=16618368>.

Herek, G. M. (1997). Heterosexual's Attitudes Toward Lesbians and Gay Men: Does Coming Out Make A Difference? Duberman, E. (toim.). *A queer world: The Center of Lesbian and Gay Studies reader*. New York: New York University Press, 331-344.

Hirsjärvi, S. & P. Remes & P. Sajavaara (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Isikuandmete kaitse seadus (12.02.2003) RT 2003, 26, 158; viimati muudetud 14.04.2004. URL (kasutatud jaanuar 2012) <https://www.riigiteataja.ee/akt/748829>.

Jensen, K. B. (1988). News as Social Resource: A Qualitative Empirical Study of the Reception of Danish Television News. *European Journal of Communication*, 3(3): 275-301.

Jensen, K. B. & K. E. Rosengren (1990). Five Traditions in Search of the Audience. *European Journal of Communication*, 5(2-3): 207-238.

Järviste, L. & K. Kasearu & A. Reinomägi (2008). Abielu ja vaba kooselu: trendid, regulatsioonid, hoiakud. *EV Sotsiaalministeeriumi Toimetised* nr 4/2008, URL (kasutatud november 2011) http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/4_2008_abielu_kooselu.pdf.

Kasearu, K. (2009). *Muutuvad pereväärtused muutavas Eestis*. Tallinn: Rahvastikuministri büroo, URL (kasutatud november 2011) http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Muutuvad_perevaartused_muutavas_Eestis.pdf.

- Kasearu, K. & K. Rootalu** (2011). *Lapse väärtus ja põlvkondadevahelised suhted*. Uuringu lühiraport, URL (kasutatud jaanuar 2012)
<https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/poliitika-analuusid-ja-uuringud/tarkade-otsuste-fondi-noorteadlaste-alameetme/Uuringu%20kokkuv%C3%B5te.pdf>.
- Koch, T.** (2011). Abielusõrmuseta paaridele terendab lootus oma suhe seadustada. *Postimees*, 4. oktoober, URL (kasutatud detsember 2011)
<http://www.postimees.ee/585762/abielusormuseta-paaridele-terendab-lootus-oma-suhe-seadustada/>.
- Krosmann, P.** (1997). Surmanuhtlusest Euroopas ja Eestis. *Postimees*, 22. oktoober, URL (kasutatud aprill 2012) <http://arhiiv2.postimees.ee:8080/leht/97/10/22/arvamus.htm#teine>.
- Lamp, D.** (2005). *Seksuaalvähemuste representatsioon Eesti meedias 2004. aastal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Lehtsaar, T.** (2010). Homoideoloogiast parempoolselt. *Delfi*, 3. juuni, URL (kasutatud aprill 2012) <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/tonu-lehtsaar-homoideoloogiast-parempoolselt.d?id=31442621>.
- Luoto, M.** (2002). *Eesti üliõpilaste hoiakud homoseksuaalsuse suhtes*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, psühholoogia osakond.
- Mail Surveys vs. Web Surveys: A Comparison.* (2005). URL (kasutatud mai 2012)
<http://knowledge-base.supersurvey.com/mail-vs-web-surveys.htm>.
- Masso, I. A.** (2010). Iivi Anna Masso: homoabielud ja demokraatia. *Postimees*, 16. veebruar, URL (kasutatud aprill 2012) <http://arvamus.postimees.ee/225578/iivi-anna-masso-homoabielud-ja-demokraatia/>.
- McKee, A.** (2003). *Textual Analysis: A Beginner's Guide*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- McLean, R.** (2005). Spain Legalizes Same-Sex Marriage. *New York Times*, 30. juuni, URL (kasutatud aprill 2012) http://www.nytimes.com/2005/06/30/international/europe/30cnd-spain.html?_r=1.

- Mets, R.** (2008). Esimene homoabieliu sõlmitakse Eestis 09.09.09. *Eesti Ekspress*, 23. oktoober, URL (kasutatud detsember 2011)
<http://www.ekspress.ee/news/arvamus/arvamus/esimene-homoabieliu-solmitakse-eestis-090909.d?id=27682393>.
- Mölder, M.** (2010). LGBT teemad meedias. Korduvaid mustreid seksuaalvähemuste meediakajastustes. *Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest*. Lohkva: Greif, 91-105.
- Neuman, W. L.** (2006). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Pearson Education, Inc. Sixth Edition.
- Olm, A.** (2009). *Mitteabieluline kooselu ja selle õiguslik regulatsioon*. Tallinn: Justiitsministeerium, URL (kasutatud detsember 2011)
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=44568/Partnerlussuhted_anal%FC%FCs_09.07.2009.pdf.
- Pall, K.** (2003). Mitteformaalsed perekonnad Eestis. Kutsar, D. (toim.). *Millist perekonnapoliitikat me vajame?* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 104-114.
- Papp, Ü.-M.** (2010). *Võrdse kohtlemise seadus: käsiraamat*. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus, URL (kasutatud aprill 2012)
http://www.erinevusrikastab.ee/files/VordseKS_01_03_11sisutrukki_M.pdf.
- Papp, Ü.-M. & R. Kütt** (2011a). *LGBT inimeste olukorra uuringute analüüs*. Tallinna Tehnikaülikool, õiguse instituut, URL (kasutatud november 2011)
http://www.erinevusrikastab.ee/files/LGBT_uuring/LGBT_aruanne_2011.pdf.
- Papp, Ü.-M. & R. Kütt** (2011b). *LGBT inimeste olukorra uuringute analüüs. Lisad*. Tallinna Tehnikaülikool, õiguse instituut, URL (kasutatud jaanuar 2012)
http://www.erinevusrikastab.ee/files/LGBT_uuring/LGBT_aruande_lisad_2011.pdf.
- Papp, Ü.-M. & R. Kütt** (2011c). *Kokkuvõte LGBT inimeste olukorra uuringute analüüsi aruandest*. Tallinna Tehnikaülikool, õiguse instituut, URL (kasutatud november 2011)
http://www.erinevusrikastab.ee/files/Kokkuvote_LGBT_aruandest.pdf.
- Pott, T.** (2011). *Aktuaalne kaamera*, 30. oktoober, URL (kasutatud detsember 2011)
<http://uudised.err.ee/?0534940&id=43906&play>.

Potter, W. J. (2001). *Media Literacy. Second Edition.* Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Pullerits, P. (2011). Homoõiguslased piiravad sõnavabadust. *Postimees*, 18. juuni, URL (kasutatud detsember 2011) <http://www.postimees.ee/473254/homooiguslased-piiravad-sonavabadust/>.

Raudne, I. (1997). Surmanuhtluse kaotamisele pole alternatiivi. *Postimees*, 9. september, URL (kasutatud aprill 2012) <http://arhiiv2.postimees.ee:8080/leht/97/09/09/arvamus.htm#teine>.

Ruane, J. M. (2005). *Essentials of Research Methods: A Guide to Social Science Research.* Malden: Blackwell Publishing.

Saar, A. (2001). *Muutused väärtushinnangutes aastail 1990-1999.* Tallinn: Rahvastikuminstri büroo, URL (kasutatud november 2011) http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/muutused_vaartushinnangutes_aastail_1990-1999.pdf.

Sander, M. (2011). Loe, kus kohtusid geid nõukogude ajal. *Eesti Ekspress*, 20. oktoober, URL (kasutatud aprill 2012) <http://www.ekspress.ee/news/paevauudised/elu/loe-kus-kohtusid-geid-noukogude-ajal.d?id=60104459>.

Sternhof, M. (2012). Seksuaalvähemused Eestis. *Teiste Sõnadega uudiskiri 2/2012*, URL (kasutatud mai 2012) <http://issuu.com/tallinnuniversity/docs/uudiskiri2>.

Strömpl, J. & K. Ilves & A. Alvela & A. Parmas & K. Soo (2008). GLBT-inimeste ebavõrdne kohtlemine Eestis. *EV Sotsiaalministeeriumi Toimetised nr 1/2008*, URL (kasutatud detsember 2011) http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/GLBT-inimeste__ebavrdne_kohtlemine_Eestis_bleed3mm.pdf.

Sults, M. (2004). Kohustus oma liiki säilitada. *Postimees*, 28. juuli, URL (kasutatud detsember 2011) <http://tartu.postimees.ee/280704/esileht/arvamus/140366.php>.

Uusen, R. (2010). Homoseksuaalsete inimeste igapäevaprobleemid. Siltidest hoolimata esmajoones inimene. *Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest*. Lohkva: Greif, 70-77.

Valentine, G. & I. McDonald (2004). *Understanding Prejudice: Attitudes Towards Minorities*. URL (kasutatud aprill 2012)
http://www.stonewall.org.uk/documents/pdf_cover__content.pdf.

Vetik, R. & E. Kasa-Mälksoo & M. Raudsepp & M.-L. Jakobson (2012). Vähemuste kujutamine meedias. *Teiste Sõnadega uudiskiri 1/2012*, URL (kasutatud mai 2012)
<http://issuu.com/tallinnuniversity/docs/uudiskiri1/1>.

Vološinov, V. N. (1973). *Marxism and the Philosophy of Language*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Võsu, P. (2011). Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest. *Delfi*, 18. november, URL (kasutatud märts 2012) <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/peeter-vosu-uu-kooseluseaduse-voimalikest-tagajargedest.d?id=61795410>.

Waldijk, K. (2001). Small Change: How the Road to Same-Sex Marriage Got Paved in the Netherlands. R. Wintemute et al (toim.). *Legal Recognition of Same-Sex Partnership. A Study of National, European and International Law*. Oxford: Hart Publishing, 437-464.

Waldijk, K. (2005). *More or Less Together: Levels of Legal Consequences of Marriage, Cohabitation and Registered Partnership for Different-Sex and Same-Sex Partners. A Comparative Study of Nine European Countries*, URL (kasutatud jaanuar 2012)
<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/12585/More-or-less-together05-Analysis.pdf?sequence=7>.

Waldijk, K. (2011). *Sexual Orientation Law. News 2010 & 2011*, URL (kasutatud jaanuar 2012) <http://www.law.leiden.edu/organisation/meijers/research-projects/samesexlaw.html>.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Tere!

Olen Liisa Suba, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala 3. kursuse tudeng. Tegelen seminari- ja bakalaureusetööga, kus uurin üliõpilaste suhtumist samasooliste paaride õigustesse ja seksuaalvähemustesse üldiselt. Olen Sulle väga tänulik, kui leiad 5-10 minutit selle küsimustiku täitmiseks. Küsitlus on täiesti anonüümne, nii et palun vasta ausalt. Küsimustiku lõpus on võimalik jätta ka oma e-mail, kui oled nõus osalema minu uuringu järgmises osas, kus püüan intervjueerimise kaudu saada teada hoiakute tagamaid.

1. 2006. aasta Eurobaromeetri uuring näitas, et eestlased on samasooliste paaride õiguste küsimustes Euroopas ühed konservatiivsemad. Kuivõrd nõustud selle väitega?

- Nõustun täielikult
- Pigem nõustun
- Ei oska öelda
- Pigem ei nõustu
- Ei nõustu üldse

2. Kuivõrd oled seksuaalvähemusteteemalist meediakajastust tähele pannud?

- Jälgin selleteemalist meediakajastust hoolikalt
- Jälgin selleteemalist meediakajastust mõningal määral
- Ei jälgi selleteemalist meediakajastust
- Ignoreerin teadlikult selleteemalist meediakajastust
- Ei ole selleteemalist meediakajastust üldse tähele pannud

3. Milline järgmistest lausetest iseloomustab su suhtumist kõige paremini?

- Meedias peaks kajastama kõiki seksuaalvähemustega seotud probleeme ja uudiseid
- Meedias peaks kajastama ainult tõsisemaid lugusid, mitte kes kellega käib
- Seksuaalvähemuste temaatikat pole vaja meedias kajastada, sest see reklaamib nende tegevusi ja eluviisi.
- Seksuaalvähemuste temaatikat pole vaja meedias kajastada, sest see on ühiskonna jaoks täiesti ebaoluline teema
- Ei oska öelda, kas seksuaalvähemuste temaatikat peaks meedias kajastama või mitte

4. Kelle arvamust ja mil määral pead enda jaoks seksuaalvähemuste teemal oluliseks?

	Üldse mitte	Pigem mitte	Ei oska öelda	Peaa pigem oluliseks	Peaa väga oluliseks
Pereliikmed	1	2	3	4	5
Sugulased	1	2	3	4	5
Sõbrad	1	2	3	4	5
Õppejõud	1	2	3	4	5
Seksuaalvähemused	1	2	3	4	5
Peavoolumeedia	1	2	3	4	5
Kirik	1	2	3	4	5

5. Kumma väitega allpool toodutest oled nõus?

Homoseksuaalsus ei ole vastuvõetav 1 2 3 4 5 Homoseksuaalsus on normaalne nähtus

6. Kumma väitega allpool toodutest oled nõus?

Seksuaalvähemuste sallimisele 1 2 3 4 5 Seksuaalvähemuste sallimisele suunatud meediakampaaniad (näiteks „Erinevus rikastab“) tekitavad seksuaalvähemuste suhtes vastumeelsust. Seksuaalvähemuste sallimisele suunatud meediakampaaniad (näiteks „Erinevus rikastab“) kasvatavad ühiskonna tolerantsust seksuaalvähemuste suhtes.

7. Kumma väitega allpool toodutest oled nõus?

Seksuaalvähemuste avalikud üritused (näiteks Gay Pride) tekitavad seksuaalvähemuste suhtes vastumeelsust 1 2 3 4 5 Seksuaalvähemuste avalikud üritused (näiteks Gay Pride) kasvatavad ühiskonna tolerantsust seksuaalvähemuste suhtes

8. Kas Sinu tutvusringkonnas on homoseksuaale?

- Jah
- Ei

9. Kas Sinu lähemate sõprade või pereliikmete seas on homoseksuaale?

- Jah
- Ei

10. Kuidas muutus Sinu suhtumine oma sõpra/tuttavasse/pereliikmesse, kui said teada, et ta on homoseksuaal?

- Ei ole sellist kogemust
- Midagi ei ole muutunud, suhtun temasse samamoodi nagu enne
- See tugevdas meie sõprust
- Suhtleme nüüd vähem
- Lõpetasin temaga suhted täiesti
- Muu (nimeta)

11. Kujuta ette, et Sinu parim sõber teatab Sulle, et on homoseksuaal. Kuidas sellele reageeriksid? (Võid valida mitu varianti)

- Tunneksin ebamugavust
- Tunneksin soovi temaga suhtlus lõpetada/suhtlemist vähendada
- Suhtuksin temasse samamoodi kui varemgi
- Toetaksin teda
- Mul oleks ükskõik
- Muu (nimeta)

12. Kuidas suhtuksid sellesse, kui näeksid kaht meessoost inimest tänaval käest kinni jalutamas?

- Peaksin seda normaalseks armastajapaari käitumiseks
- Peaksin seda pigem normaalseks käitumiseks
- Suhtuksin sellesse naljaga
- Peaksin seda pigem vääraks
- Peaksin seda täiesti vääraks
- Mul oleks ükskõik

13. Kuidas suhtuksid sellesse, kui näeksid kaht naissoost inimest tänaval käest kinni jalutamas?

- Peaksin seda normaalseks armastajapaari käitumiseks
- Peaksin seda pigem normaalseks käitumiseks
- Suhtuksin sellesse naljaga
- Peaksin seda pigem vääraks
- Peaksin seda täiesti vääraks
- Mul oleks ükskõik

14. Kas seksuaalvähemustel peaks Sinu arvates olema võimalus ...

	Kindlasti	Pigem jah	Oleneb konkreetsest olukorrast või inimesest	Pigem ei	Kindlasti mitte
Töötada lastega (näiteks õpetajana)	5	4	3	2	1
Kooselu ametlikult kinnitada	5	4	3	2	1
Abielluda	5	4	3	2	1
Lapsendada	5	4	3	2	1

15. Kuidas suhtud sellesse, kui seksuaalvähemused ...

	Toetan seda täielikult	Pigem toetan seda	Mul ei ole midagi selle vastu, kuni see ei muutu liiga pealetükkivaks	Pigem ei toeta seda	Olen sellele täielikult vastu
Korraldavad teavitussüritusi (näiteks paraade)	5	4	3	2	1
Võtavad meedias oma õiguste teemal sõna	5	4	3	2	1
Näitavad avalikus kohas oma tundeid välja (nt hoiavad käest kinni)	5	4	3	2	1

16. Milline järgmistest lausetest iseloomustab su hoiakuid samasooliste paaride suhtes kõige rohkem?

- Pooldan seda, et samasoolised paarid saaksid võrdsed õigused heteroseksuaalsete paaridega
- Pooldan seda, et samasoolistel paaridel oleksid mõningad õigused (nimeta millised)
- Mul on samasoolistest paaridest ükskõik, kuni nad teevad seda avalikkuse eest varjatult
- Samasoolistel paaridel ei tohiks olla mingeid õigusi
- Mul ei ole samasooliste paaride suhtes väljakujunenud hoiakut

17. Kui soovid midagi veel lisada või kommenteerida, siis kirjuta see siia.

18. Sinu vanus

19. Sinu sugu

- Mees
- Naine

20. Ülikool, kus õpid

21. Valdkond, mida õpid

22. Sinu elukoht (Kui sul on mitu elukohta, siis märgi see, mida pead olulisemaks.)

23. Kas oleksid nõus järgneva uuringu jaoks sel teemal edasi vestlema? Tegemist oleks intervjuuga, mille viiksin läbi ainult uurimuslikul eesmärgil ja mille tulemusi kasutaksin ainult oma bakalaureusetöös. Uuringus osalemine oleks täiesti konfidentsiaalne. Kui oled nõus, kirjuta palun siia oma e-maili aadress.

Lisa 2. Intervjuu kava

I osa – meediatarbimise harjumused

1. Millised on peamised meediakanalid ja –väljaanded, kust saad uudiseid Eestis ja välismaal toimuva kohta? Võta arvesse kõik kanalid – ajalehed, raadio, TV, internet.
  - a. Milliseid ajalehti loed (arvesse lähevad ka internetiväljaanded)? Kui sageli?
  - b. Milliseid ajakirju loed (arvesse lähevad ka internetiväljaanded)? Kui sageli?
  - c. Milliseid uudistesaaateid vaatad?
  - d. Milliseid uudisteportaale jälgid internetis?
2. Kui sagedasti jälgid erinevate meediakanalite poolt edastatavaid uudiseid?
3. Mitu minutit/tundi päevas kulutad meedia jälgimisele?
4. Milliseid teemasid meedias jälgid?
5. Kuivõrd oled meedias tähele pannud seksuaalvähemuste temaatikat?
  - a. Mis täpsemalt on sulle selleteemalisest meediaarutelust meelde jäänud?
  - b. Kas niisugust meediaarutelu on sinu arvates vaja? Miks?

II osa – hoiakute argumenteerimine

1. Eelmise aasta oktoobris hakati Eesti meedias rääkima partnerlusseadusest. Kuivõrd oled kursis sellega, mida partnerlusseadus endast kujutab?
  - a. Kuidas kavandatavasse partnerlusseadusesse suhtud?
2. Analüüsisin, kuidas vastasid ankeetküsitlusele, ja selle põhjal jääb mulje, et suhtud seksuaalvähemustesse pigem positiivselt/negatiivselt. Mis on selle põhjus(ed)?
3. Ankeetküsitluses vastasid, et oled selle poolt/vastu, et samasoolised paarid saaksid oma kooselu registreerida. Mis on selle põhjus(ed)?
4. Ankeetküsitluses vastasid, et oled samasooliste paaride abiellumise poolt/vastu. Mis on selle põhjus(ed)?
5. Ankeetküsitluses vastasid, et oled selle poolt/vastu, et samasoolised paarid saaksid adopteerida. Mis on selle põhjus(ed)?
  - a. Mida arvad sellest, kui koos elava homopaari üks osapool tahaks adopteerida oma partneri bioloogilist last?

III osa – meediateksti retseptsioon

1. Millest see artikkel rääkis?
  - a. Mis võiks olla artikli autori põhisõnum lugejatele?
2. Mida sellest artiklist arvad?
  - a. Mis mõtteid/tundeid see sinus tekitab?
  - b. Mis mõtted/tunded tekivad sul artikli autori suhtes, kui seda artiklit loed?
3. Mis sulle sellest tekstist kõige rohkem meelde jäi?
4. Kas see artikkel andis sulle mingisugust uut informatsiooni? Millist?
5. Kas miski selles artiklis üllatas sind?
6. Kas miski selles artiklis häiris sind?
7. Milliste seisukohtadega nõustud? Põhjenda.
8. Milliste seisukohtadega sa ei nõustu? Põhjenda.
9. Kas üldjoontes pigem nõustud artikli autoriga või jääd temaga selle teema osas eriarvamusele?
10. Kas artiklis esitatud argumendid panevad sind teemale teisiti vaatama? Kuidas?
11. Hinda kümnepallisel skaalal, kui mõtlemapanev see artikkel sinu jaoks oli. Põhjenda.
(Pärast teise artikli lugemist samad 11 küsimust.)
12. Võrdle kahte äsjaloetud artiklit omavahel.
  - a. Mille poolest need erinesid?
  - b. Kumb artikkel sinu jaoks veenvam tundus? Põhjenda.
13. Oleme jõudnud intervjuu lõppu. Mis sa arvad, kas Eestis võiksid samasooliste paaride abielud lubatud olla? Põhjenda oma vastust.

Lisa 3. Kajar Kase artikkel „Homoabielude kaitseks“

19. veebruar 2010

Iga kord, kui ma loen mõne geidest rääkiva loo kommentaare, tundub mulle, et need 80% inimesi, kes Eestis väidetavalt homoabielude vastu on, ei ole seda teemat enda jaoks lõpuni läbi mõelnud. Mis on ju loomulik, sest neil puudub asjaga isiklik side ja nii tekivadki arvamused „kuni mina neid nägema ei pea, tehku mida tahavad“ ja „miks on vaja selle jutuga kogu aeg inimesi ärritama tulla“. Umbes samamoodi, nagu kui valitsus teatab käibemaksu kaheprotsendilisest tõusust, on esimene, vaistlik, reaktsioon, et see on küll üks nõme mõte. Aga kui me asja üle lähemalt järgi mõtleme, saame isegi aru, et me ei taha, et riik peaks end eelarve täitmiseks lõhki laenama nagu Kreeka.

Õnnelikul kombel olen mina samasooliste partnerluse peale pidanud seoses väitlemisega väga palju mõtlema. Ja olen jõudnud järeldusele, et häid, sisulisi argumente selle lubamise vastu ei ole. Panen siia kirja, miks, ja loodetavasti vähemalt mõni inimene mõtleb küsimuse enda jaoks põhjalikumalt läbi.

Alustame sellest, et suur enamus inimestest ei saa oma seksuaalset orientatsiooni valida. See on lihtsalt teaduslikult tõestatud fakt, mille üle pole mõtet vaielda, viitan siinkohal USA psühholoogiateadlasi ühendavale APA [American Psychological Association] seisukohtadele. Niisiis, inimene ei saa valida, kas ta on hetero- või homoseksuaalne, see on talle kaasa antud samamoodi nagu rass, sugu või silmade värv. Inimlikult on mul seda fakti lihtne mõista, sest ma ise tunnen väga selgelt, et ma ei saa järsku oma seksuaalset orientatsiooni muuta ja mehi armastama hakata. Nii et on ju loogiline, et ka teiste inimestega on samamoodi. Seepärast näitavad uuringud ka, et USA konservatiivsemates osades levinud seksuaalse orientatsiooni muutmise laagrid pikas perspektiivis tulemust ei anna ning teadlased on nende vastu välja astunud.

Mida siis selle 5-10% inimestega, kellele on antud teistsugune seksuaalne orientatsioon, peale hakata? Selles oleme me Eestis ja mujal arenenud maailmas tegelikult juba kokku leppinud: me peame neid aktsepteerima ühiskonna täisväärtusliku osana. Sel põhjusel on homoseksuaalsus juba seitsmekümnendatest kustutatud psühholoogiliste hälvete nimekirjast. Just seepärast keelavad seadused seksuaalse orientatsiooni alusel diskrimineerimist (näiteks ei tohi inimest tööle mitte võtta põhjusel, et ta on gei). Mulle tundub, et enamik eestlasi saab sellest samuti aru, valdav suhtumine ei ole ju „homod hullumajja“, vaid ikkagi „tehke, mis tahate, aga ärge mulle/mu lastele seda näitama tulge“

On täiesti arusaadav ja loomulik, et teistsugused inimesed tekitavad meis hirmu ja võõristust. Me näeme seda iga päev teiste rahvuste ja rasside kohta käivates stereotüüpides. Ka kartused, et geisid avalikkuse ette lastes me ohustame perekonda või loome lastes valed soorollid, on seda tüüpi hirmud. Aga kui me nüüd järgi mõtleme, siis pole neil ju alust. Mäletate, inimesed (ka lapsed) ei saa oma seksuaalset orientatsiooni valida! Nii et loogiliselt pole sellel, kui palju

on geisid tänavapildis või millised õigused on neile antud, mingit pistmist sellega, kui palju heteroseksuaalsed inimesed perekondi loovad ja lapsi saavad.

Ma usun, et kui me järgi mõtleme, siis saame aru, et sellistest hirmudest tuleb üle olla. Võin käsi südamel tunnistada, et olen pikalt püüdnud leida uuringuid, mis näitaksid, et homoseksuaalsusega kokkupuutumisel kas siis ühiskonnas või homoseksuaalsete vanemate kaudu on lastele mingi halb mõju. Selliseid uuringuid lihtsalt ei ole olemas.

Meie riigi ja rahvuse püsimiseks tuleb luua perekondadele paremad tingimused: riigi toetused, lastehoid, suhtumine. Riikides, kus see on paremini õnnestunud, näiteks Prantsusmaa, on ka iive kõrgem (1,98 sündi naise kohta). Samas, Itaalias on hoolimata sellest, et erinevalt Prantsusmaast ei tunnusta riik geipartnerlust vaid 1,31 sündi naise kohta (allikas CIA World Factbook, 2009. aasta andmed).

Niisiis, jõuamegi geipartnerluse tunnustamiseni. On tõsi, et kohustust seda teha (nagu näiteks surmanuhtluse keelustamisega) Eestil pole. Ja põhimõtteliselt fakt, et enamik Euroopa riike on seda juba teinud, pole ka otseselt põhjus, miks meie peaksime – samamoodi pole seda teed läinud näiteks Itaalia ja USA. Nii et mingisugust “homoideoloogia pealesurumist Eestile” pole olemas. Me peame ise otsustama, mis meile parem on.

Mina olen veendunud, et Eesti peaks tingimata samasooliste partnerluse seadustama. Sest see on lihtsalt humanne ja hea mõte, millel, nagu me ülalpool juba rääkisime, pole mingisuguseid kahjulikke külgi. Ning selle mittelubamine oleks minu arvates karjuvalt ebaõiglane, sama ebaõiglane kui me keelaksime abielluda mustanahalistel, viljatutel või Raplas sündinud inimestel. Miks?

Esiteks ma arvan, et riik peaks kohtlema oma makse maksvaid, lojaalseid kodanikke võrdselt. Kui heteroperekondadele on loodud mingisugused eelised, tuleks need anda ka geiperekondadele (ja, arvestades kui vähe meil täna ka abiellutakse, ka vabaabielus elajatele). Siin öeldakse tihti, et perekond on ju laste saamiseks. Ma pole nõus – laste saamise soodustamiseks on riigil eraldi toetused. Perekonna loomist toetab riik eraldi ikka sel põhjusel, et pereinimesed on stabiilsemad ja sellisena riigile kasulikumad.

Teiseks, ma tahaks elada riigis, mis mõistab kõiki oma kodanikke, ka neid, kes on pisut teistsugused. Praegune parteide suhtumine („See on pseudoprobleem“, „palju neid inimesi siis ikka on“) näitab rahulolu olemasoleva võite-teha-mis-tahate-aga-ärge-rahva-nina-alla-ronige-suhtumisega. Kui me inimestena sellele mõtleme, siis loodetavasti saame aru, et see on vale. Teate seda tunnet, mis teil tekib, kui te olete midagi halba teinud ja peate sellest oma lähedastele rääkima? See on tunne, millega riik sunnib geisid kogu elu elama: sa pead olema inimene, kes sa tegelikult ei ole. Pole ime, et uuringud näitavad homoseksuaalsetel inimestel keskmisest palju kõrgemat stressi ja sellest tulenevalt madalamat elukvaliteeti.

Ülalöeldu on, miks ma arvan, et üks tavaline, mõtlej ja empaatiavõimeline eestlane peaks toetama homoabielusid. Nüüd ma tahan rääkida poliitikutest. Ma usun, et enamik neist on mõtlejad ja on empaatiavõimelised. Ent selge on ka, et küsitlustest ilmnev suur vastuseis

homoabieludele ja sajad vihkamist täis kommentaarid, mis teemast rääkivate lugude taha ilmuvad, ei tekita neis kiusatust rahva tahtele järgi anda. Nii me jõuamegi argumentideni, et „Eesti pole veel selle jaoks valmis“.

See ei ole mingi argument! Kui seda kuulata, poleks geide partnerlust lubatud üheski riigis, sest ühiskond, eriti selle tagurlikumad ja häälekamad osad ei saagi kunagi valmis. Ning kui me paneme kaalukausile ühest küljest ebaõigluse ja diskrimineerimise ning teisest küljest, et mõnede inimestele selle kaotamine ei meeldi, siis on ju ometi selge, mis rohkem kaalub. Samasuguste argumentidega hoiti USA senatis kunagi kinni mustanahalistele kodanikuõigusi laiendavat seadusandlust. Ma usun, et ajalugu näitab väga selgelt, kes selles vaidluses õigel poolel olid.

/---/

Me ju tahame, et riik oma kodanikest rohkem hooliks? Geipartnerluse seadustamine näitab, et me mõistame oma kodanikke, see ei tekita kellelegi mingeid kahjusid, ei maksa riigile midagi ja pigem tõstab Eesti mainet meie piiride taga. Teeme selle väikese asja siis ära!

Lisa 4. Peeter Võsu artikkel „Uue kooseluseaduse võimalikest tagajärgedest“

18. november 2011

Justiitsministeerium on juba paar aastat üritanud seadustada abieluvälist kooselu. Loodav seadus peaks reguleerima kõiki võimalikke kooslusi. Vaatamata erinevatele põhjendustele on selge, et selleks on survet avaldanud homode rühmitused nii kodu- kui ka välismaalt.

Need, kes elavad vabaabielu, ei soovi ju, et keegi nende kooselu vastu nende tahtmist ära registreeriks. Selle vältimiseks ju vabaabielu elataksegi.

Vaatamata tugevale lobitööle on homode kooselu seadustamine siiani edasi lükkunud rahva valdava enamuse vastuseisu tõttu. Nüüd on see asi uuesti päevakorras ja algatusele loodetakse piisavalt poliitilist toetust saada, et see tuleval aastal ära teha.

Rahva jaoks ebapopulaarse seaduse äratemiseks on ajastus igati hea – valimised on äsja toimunud ja järgmiste ajaks on valija selle unustanud. Poliitilise eliidi hulgas tundub toetust piisavat. Teistelt seekord arvamust ei küsitudki.

Kooselu seadustamisest räägitakse, kui praktilisest, igapäevaelu puudutavate probleemide lahendamisest, nagu vajadus reguleerida ühiseid varalisi suhteid, laste hooldusõigust ja muud sarnast. Vähemused rõhuvad oma õiguste puudumisele ja on tagasihoidlikult nõus ka kõige väikesema riigipoolse tunnustusega.

Homoliikumine oskab alguses hoida madalat profiili. Suur osa inimestest leiab, et kuigi ei pea nende elustiili õigeks, kuid kuna nad kedagi ei kahjusta, võiks teha nende elu lihtsamaks, lubades neid oma kooselu registreerida.

Esmane põgus tutvus homode lobitööga ei kajasta aga kogu tegelikkust. Lisaks tänasele agendale on neil ka plaan pikemaks perspektiiviks. Nende tegelike eesmärkide aimamiseks on hea vaadelda, mis on muudes riikides toimunud.

Riikides, kus homopaarid omavad seaduse tuge, on varsti ilmnunud uued nõudmised, millest keeldumisel on käivitatud kohtuasjad. Kooliõpikutes ei tohi abielupaare enam kujutada mehe ja naisena, kuna see on solvav teistsugustele paaridele. Ühendkuningriigis kaotatakse lähiajal lapse sünnitunnistuselt mõisted isa ja ema, mis asenduvad terminitega vanemad number üks ja kaks. Mitmes riigis on juba dokumentidest välja jäetud isiku sugu.

Tolerantsusnõue kehtib ühepoolselt: igaüks peab homopaarid heaks kiitma ja ei tohi neid kritiseerida, kuid nemad võivad teisitimõtletjat meedias mustata ja ka kohtusse kaevata. Need on vaid mõned näited sellest, kuhu on mujal maailmas jõutud pärast homodele esmase riigipoolse tunnustuse andmist.

Tõenäoliselt ei oska me täna veel ette näha, milline tuleb selle teema edasine areng, kuna lisaks omasooiharusele on inimestel ka muid fantaasiaid, millele hakatakse tõenäoliselt seaduse tuge otsima.

Esmalt võib tekkida surve seadustada polügaamia. Seda eriti, kui arvestada üha globaliseeruvat maailma ja kõigi muude järeleandmistega islamimaade suhtes. Ühendkuningriigis on polügaamia juba teatud mõttes seaduslik. Veel puudub võimalus mitme naisega abielluda, kuid pered, mis on tekkinud riikides, kus see on seaduslik, on sellistena tunnustatud ka brittide poolt.

Mitmed mõttekojad tegelevad pedofiilia uurimisega. Avaldatud on ka uurimuste tulemusi, millest võib (soovi korral) teha järelduse, et pedofiilia on mõne inimese jaoks paratamatus, mille vastu ta ei suuda seista. On tulnud soovitusi dekriminaliseerida pedofiilia, tunnistades see haiguseks.

Sarnane areng toimus minevikus ka homoseksuaalsusega. Veel veerand sajandit tagasi oli see mitmel pool kriminaalkuritegu. Seejärel tunnistati see paratamatuks hälbeks. Täna on taunitav omasooihara nimetamine kõrvalekaldunuks või hälvikuks.

Ülalnimetatud hälvetele võiks lisada veel zoofiilia, seksuaalne sadism, fetitsism, nekrofiilia ja palju muud. Kui erinevaid kooslusi hakatakse seaduslikeks pidama, on varsti järjekorras paaridele lisaks ka grupid, kes peavad diskrimineerivaks olukorda, kus ainult kaks isikut saavad oma kooselu ametlikult registreerida.

Perekond on läbi aegade olnud ühiskonna algrakuks ja koosluseks, kus järgmine põlvkond saab turvaliselt üles kasvada. Poistele ja tüdrukutele on eeskujudeks isa ja ema. Õpitakse nii mehisust kui naiselikkust. Inimkond on loodud selliselt, et laste sündimiseks on vaja isa ja ema. Tegelikult on parim, kui nende üleskasvamisel on olemas ka mõlemad vanemad.

Kui täna kõrvaldatakse riikide toel dokumentidest viide inimese soole, nimetused: isa ja ema ning muudetakse kooselu (või abielu) sõltumatuks inimese soost, hägustub paratamatult perekonna mõiste kogu ühiskonnas, eriti aga kasvava põlvkonna jaoks. Täna ei ole veel teada, milliseks kasvavad lapsed olukorras, kus puudub selge arusaamine pere mõistest. Milliseks kujunevad poisid, kui mehisus ei ole neile etaloniks ja tüdrukud, kui ühiskond taunib nende naiselikkust varasest noorusest alates. Soolise võrdsuse eest võitlejad ei luba juba täna eristada poiste ja tüdrukute mänguasju.

Selge on see, et kooselu seadus vallandab ahelreaktsiooni, mille lõppu on raske ette ennustada. See on kahtlemata teatud lobigruppide pikalt ette plaanitud ja kalkuleeritud strateegia esimene samm. Kuna Eestis ei ole sellel piisavalt kõlapinda, on selge, et palju rohkem avaldatakse survet väljastpoolt. Sarnaselt töödeldakse täna Horvaatia ja Makedoonia kodanikke ja valitsusi, öeldes, et Euroopa Liitu pääsemiseks tuleb neil anda homodele võrdsed õigused (st. eriõigused).

Tegelikult ei nõua Euroopa Liit midagi sellist. Tegu on survegruppidega, kes kasutavad ära nii poliitikute kui ka tavakodanike teadmatust ja suutmatust suuremahulistes Euroopa Liidu direktiivides orienteeruda.

Jääb arusaamatuks, miks peaks ükski poliitiline jõud Eestis soovima seadustada homoliitused, kuna homopaaride hulk on siin imepisike ja seaduslikku liitu astuda soovijate hulk veelgi väikesem. Kõige kummalisem on see, et nende hulka ei ole keegi kunagi maininud. Naeruväärne on ju ühiskonnas aastast teise teemat üleval hoida, misjärel luua seadus, mis omakorda hakkab kogu ühiskonna toimimist mõjutama, kui seepeale soovib uue seaduse järgi partnerlusse astuda 50 või 100 homopaari. Kui muude seaduste loomiseks on vaja põhjendatud ja mõtestatud kalkulatsioone teha, siis tundub, et homoteema puhul jäetakse mõistus mängust välja.

Kuna täna ei ole veel sõnadelt tegudele mindud, jääb üle loota, et otsustajate hulgas leidub piisavalt neid, kes ei ole pimesi valmis homoliitused toetama ning terve mõistus pääseb võidule.